

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ • ŞUBAT 1987 • YIL : 24 • SAYI : 2 • 500 LİRA (KDV DAHİL)

Okurlara Mektup / 3

Ekonomik Göstergeler / 5

EKONOMİK YORUMLAR / 7

Dr. Öztin Akgüç

Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Prof. Dr. Demir Demirelli

Dr. T. Güngör Uras

Sermaye Piyasası / 25

Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş

Arza Dayalı İktisat / 31

Bruce R. Bartlett

Süreyya Sakıncı

Bankacılıkta Yasal - Kurumsal

Serbestleşme / 41

Coşkun Can Aktan

Keynes Yeniden Sahnede mi?

(Dış Basından) / 47

Doç. Dr. Gülseren İzmir

Serbest Piyasa

Sınırlı Bankacılık / 49

Mehmet Uzer


Ayın Ekonomik Olayları / 57

Dr. Yıldırım Kılıç

Yeni Yayınlar / 61

M. Tarık Yaşa

1986 Yılında Türkiye
Ekonomisine Genel Bakış;
1987 Yılına İlişkin Tahminler
ve Bekleyişler

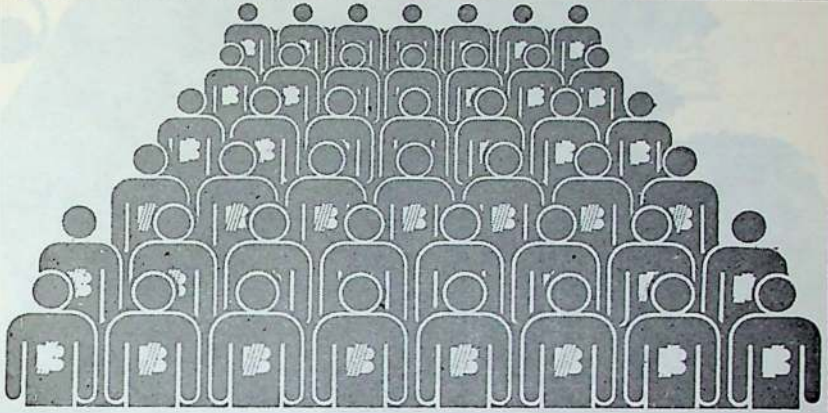


**Mevduatımız,
1986 yılında
%115
artış gösterdi!..**

*Bu büyük artış,
73 yıllık bankamıza duyulan
güven ve ilginin
gurur verici sonucudur.*

*Hizmet çabalarımızı
onurlandıran
Sayın Halkımıza
şükranlarımızı sunarız.*

3 MİLLİ AYDIN BANKASI T.A.Ş.
TARİŞBANK



Borusan Büyük Aile

Nedir Borusan'ın üstünlüğü?
Ülkemizde endüstriyel gelişmenin öncülerinden ve günümüzün en büyük, en sağlam kuruluşlarından biri olması mı? Geniş ürün yelpazesi ve günden güne devleşen üretim kapasitesiyle Türk çelik endüstrisindeki tartışılmaz yeri mi? Onu sadece Türkiye'de değil, uluslararası pazarlarda da aranan, tercih edilen isim haline getiren yüksek ürün kalitesi mi? Şüphesiz, bunların hepsi. Ama Borusan'ın en az bunlar kadar önemli

bir üstünlüğü daha var: Borusan, bir büyük ailedir. Türkiye'de gıda sanayiinden petrol sevkiyatına, mobilya yapımından inşaat sanayiinin her kademesine kadar yüzlerce alanın ihtiyaçlarını karşılayan ürünleriyle bir büyük ailedir. Kadrolarıyla, deneyimli, eğitimli, çalışkan ve sorumlu teknik ve idare personeliyle, pazarlama örgütüyle, her kademedeki çalışanlarıyla bir büyük ailedir. Borusan, atılımında ve tüm gelişmesinde bu büyük aileden, bu bütünlükten kuvvet almıştır.



BORUSAN

selin®

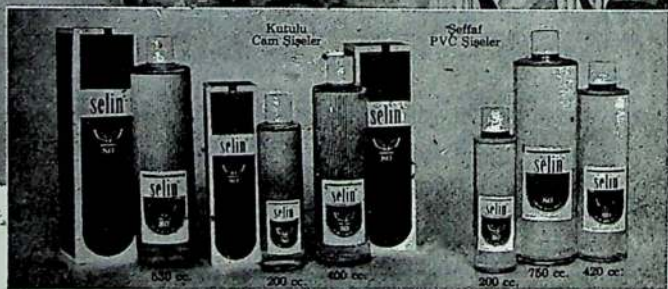
LIMON KOLONYASI



*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yazantı düşeyin... Serinlik ormanında...
Kokular pınarında...
Doğanın kaynağında.

Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.



banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi

KEMAL KURDAŞ

Yazı İşleri Müdürü

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Prof. Dr. Erdoğan Alkin
• Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fikret Arkun
• Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Besim Baykal
• Dr. Metin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt
• Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuh
Bursal • Ege Cansın • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı
• Mehmet Gün Çalıka • Şinasi Çelikkol • Özer
U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel
• Zeki Döşluoğlu • Necdet Durakbaşa • A. Aydın
Dündar • Kaya Erdem • Farhan Erdem • Oktay
Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferman • Prof. Dr.
Emre Günensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu
• Erhan İyil • Doç. Dr. Haluk A. Kabaalloğlu
• Prof. Dr. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaçoğlu
• Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Dr.
Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Tamer Koçel • Prof.
Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Prof. Dr.
Erol Manisalı • Doç. Dr. Orhan Morgil • Prof.
Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin
Neng • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özasan
• M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Tuncay
Özhan • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun
Özsunay • Doç. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha
Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Halit Soydan
• Doç. Dr. Mehmet Şükri Tekbaş • Osman N.
Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Fikret M. Tun-
cer • Nezih Tunçşiper • Doç. Dr. Gül G. Turan
• Doç. Dr. Şeref Türen • Dr. T. Güngör Uras
• İbrahim Ülkem • Dr. Cüneyt Ülsever • A. Doğan
Yalın • Dr. Göksel Yücel • Doç. Dr. Ahmet Yüksel

Basım-Yayın Danışmanı

M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

1971-1972

Sevgili Okurlarımız,

Derginin bir önceki sayısında «1987 Yılında Ne Olacak?» konulu bir «Ekonomik Tahmin Soru Formu» yer almıştı. 11 soruyu içeren bu anket üçüncü yıldır düzenliyoruz. Amacımız, okurlarımızın Türkiye ekonomisine ilişkin görüşlerini gün ışığına çıkarmaktır. Bu tür anketlerin bir işlevi de, katılanlara tahmin yapma alışkanlığı kazandırmaktır. Sırası gelmişken belirtelim ki, okurlarımızdan geçen yıl doldurdu gönderdikleri formlar saklı tutulmaktadır. 1986 yılı kesin sonuçları alınır alınmaz, en isabetli tahminleri yapanların adları Dergi'de açıklanacaktır. Okurlarımız anketle bu yıl da ilgi göstereceklerini ümit ediyoruz.

Bazı okurlarımızın kişisel ya da grup abonelerini henüz yenilememiş olduklarını saptamış bulunuyoruz. Abone yenileme işleminin gecikmesi, dağıtım çalışmalarımızı olumsuz yönde etkilemekte, yılın ilk aylarında gereğinden fazla Dergi basılmasına yol açmaktadır. Çünkü, Dergi'ye sonradan veya gecikmeli abone olan okurlarımıza eski sayıları sağlayabilmemiz başka türlü mümkün olamamaktadır. Herhangi bir nedenle gecikmiş olan okurlarımızın abonelerini bir an önce yenileyerek bize yardımcı olmalarını bekliyoruz.

Bu sayının «Ekonomik Yorumlar» bölümünde, «1986 Yılında Türkiye Ekonomisi; 1987 Yılına İlişkin Bekleyişler» ele alınıyor. «Açık Oturma» katılan uzman konuşmacılarımız; ülkeimizde ekonominin genel görünümünü gözledikten sonra, uygulanan ekonomik politikaları tarafsız bir şekilde eleştirerek bazı sonuçlara varıyorlar ve ilginç görüşleri ileri sürüyorlar. Tartışmalarda cevaplandırılmaya çalışılan bazı soruları kısaca belirtelim: «Büyüme hızı yavaşlıyor mu?», «Enflasyon gerçekten düşüyor mu?», «İşsizliğin gelişmesinde bir yavaşlama oldu mu?», «Dış borçların tutarı sakıncalı sınırlara yaklaşıyor mu?», «İç borçlanma nasıl bir seyir izliyor?», «Yatırımlar hangi yönde geliyor?». Her zaman olduğu gibi Dergi'deki diğer yazıların da ilginizi çekeceğini umuyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ ŞUBAT 1987 YIL : 24 SAYI : 2 500 LİRA (KDV DAHİL)

İDARE YERİ: Binbirdirek Mahallesi, Suterazı Sokak No. 6 Kat 2; Sultanahmet - İstanbul • TELEFON : 526 34 11 • YAZIŞMA : P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA : Dergi'de çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir. • KDV DAHİL YILLIK ABONE : 6.000.— TL; ÖĞRENCİLERE : 3.000.— TL. • İLAN FİYATLARI : Arka Kapak 200.000.— TL, Ön Kapak İçli 150.000.— TL, Arka Kapak İçli 125.000.— TL, Tam Sayfa (Ekonomik Yorumlar bölümü öncesi ve içli) 100.000.— TL, Tam Sayfa 80.000.— TL, Yarım Sayfa 50.000.— TL, Çeyrek Sayfa 25.000.— TL, Renk Farkı 30.000.— TL. • NOT : İlan fiyatlarına %12 oranında KDV ilave edilecektir. • BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul) : Akbank Türbe Şubesi 4512, İş Bankası Türbe Şubesi 1511, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 • DİZGİ - TERTİP - BASKI : Met/Er Matbaası, Telefon : 528 28 90 • CİLT : Şe Ma, Telefon : 528 16 11 • BASKI TARİHİ : 16 Şubat 1987 • SAYISI : 7000

Oto emniyet camlarında SİŞE-CAM GÜVENİ: **DURACAM ve LAMEKS**

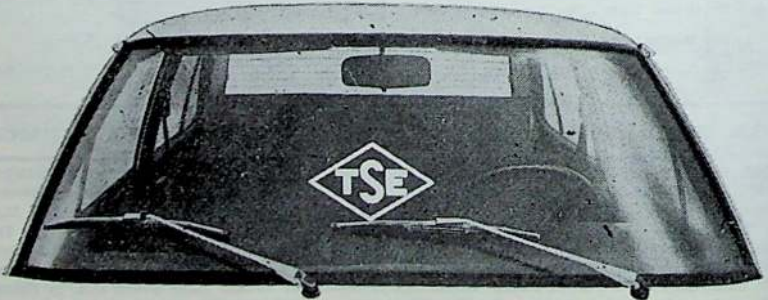
Tavlama yöntemiyle sertleştirilmiş Duracam ile, iki cam plakanın PVB film tabakasıyla birleştirilmesiyle üretilen Lameks oto emniyet camları yüksek optik kalite, darbe dayanıklılığı ve ölçü/kalıp hassasiyeti gibi, oto emniyet camlarında aranan tüm niteliklere sahiptir.

Bu niteliklerin sağladığı güvene ek olarak, Duracam ve Lameks oto emniyet camlarıyla Duracam ısıtmalı arka camları, ülkemizin cam sanayii önderi Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin tesislerinde üretilmiş olmanın güvenini de yansıtır.

Cam Pazarlama A.Ş.

Büyükdere Caddesi, Beytem Han Kat 4-8 Şişli-İstanbul
Tel.: 146 11 30 - Direkt: 147 06 66 Teleks: 22614 cam tr

DURACAM®
Lameks®



ekonomik göstergeler

	1984	1985	1986		
			Eylül	Ekim	Kasım
T.C. MERKEZ BANKASI					
Döviz ve Altın Mevcudu (milyon \$)	1637.3	1691.9	2120.9	2245.9	2316.1
Banknot Miktarı (Milyar TL.)	972.6	1393.5	1908.9	2015.2	2014.0
T.C. Merkez Bankası Kredileri (milyar TL.)	879.9	1183.3	1559.7	1591.1	1666.7
Hazineye Kısa Vadeli Avans (milyar TL.)	528.3	781.5	975.1	943.6	995.1
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	8813.8	9574.6	9916.3		
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	1911.1	1633.3	1764.4		
Tasarruf Mevduatı	4187.1	5022.2	5102.6		
Vadesiz Tasarruf Mevduatı	548.2	609.3	617.7		
Vadeli Tasarruf Mevduatı	3838.9	4412.9	4484.9		
Mevduat Sertifikası	668.2	733.0	749.9		
Resmî Kuruluş Mevduatı	886.4	1403.2	1437.3		
Bankalar Mevduatı	780.2	361.4	387.1		
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	380.3	421.5	475.0		
Döviz Tevdiatı	1153.8	2049.8	2199.5		
Toplam Krediler	6506.9	8509.8	9000.2		
Tarım	958.1	1018.1	1022.1		
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	704.1	993.1	1028.7		
Mesleki (Küçük Esnaf ve Sanatkâr)	256.9	357.8	383.3		
Gayrimenkul (İpotek Karşılığı)	375.4	551.7	586.5		
Denizcilik	83.7	46.7	48.9		
Ticari, Sınal, Sair	4128.8	5542.4	5930.8		
PARA ARZI (milyar TL.)	2103.4	2774.9	3753.3	3725.3	3983.3
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak., HDM)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi	10066.1	13882.2	15293.7	15930.7	16512.9
Gıda Maddesi ve Yemler	8858.4	12012.8	12722.0	13419.9	13913.8
Sınal Hammadde ve Yarı Mamul	12079.0	16997.8	19580.0	20115.4	20844.8
İstanbul Geçinme İndeksi	10973.2	16184.7	19219.3	20241.8	21233.0
Ankara Geçinme İndeksi	9177.8	13385.9	16012.7	16663.6	17071.3
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım (CIF)	10756.9	11613.4	8099.1	9000.3	
Dışsatım (FOB)	7135.5	7958.0	5226.3	5906.9	
İşçi Dövizleri	1807.0	1714.0		1349.0	

Notlar: (1) TCMB altın ve döviz mevcuduna, 1984 ve 1985 yıllarında altın birikiminin yeniden değerlendirilmesinden doğan 887.6 milyon dolar dahildir. (2) TCMB kredilerine, borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Banka kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahildir. (4) Bankalar, Ağustos ve Eylül 1986 rakamlarını göstermektedir. (5) Para arzı (M₁) dar tanımlıdır. (6) 1985 yılı dışalımına 269.8 milyon dolarlık altın dışılımı dahildir.

Kâğıtlar, belgeler, dosyalar arasında bunalanlar için küçük bir test:



Her üç sorunun da doğru yanıtı "c"dir.

1) Bir yıllık şirket kayıtlarınız sizce ne kadar yer tutar?

a) Birkaç odayı doldurur.

b) Bir odanın tüm raf ve dolaplarını kapsar.

c) Cebinize sığar.

2) Arşivden bir belge bulmak sizce ne kadar zaman alır?

a) Birkaç gün.

b) Birkaç saat.

c) Birkaç dakika.

3) İstedığınız belgeyi hem birkaç dakikada bulabileceğiniz, hem de çok az yer tutan arşiv sistemi ne olabilir?

a) Dosyalama sistemi.

b) Kartotekli bir arşiv sistemi.

c) Mikrofilm sistemi.

KODAK MİKROFILM SİSTEMLERİ, senetler, çekler, sözleşmeler, yazışmalar, kupürler, dosyalar, kitaplar, kısacası her türlü şirket kayıtlarından oluşan tüm arşivler için kesin çözümdür.

Kodak Mikrofilm Sistemi ile

- İstenen belgeye birkaç dakikada ulaşılır.
- Arşiv için gerekli yer hacmi % 98 oranında azalır.
- Değerli belgeler kaybolmaz, yıpranmaz.
- Belgenin istenilen sayıda kopyası anında kâğıda aktarılabilir.
- Arşivlemenin gerektirdiği kâğıt, kırtasiye, yer ve eleman masraflarını en aza indirir.

KODAK MİKROFILM SİSTEMLERİ, şimdi, sarf malzemeleri (film, banyo ve benzeri gereçler) ve servis hizmetleriyle birlikte INFO tarafından satışa sunulmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bir telefonunuz yeterlidir.



Info Otomasyon ve Telekomünikasyon Tic. ve San. A.Ş.
İstanbul: 167 25 21 • Ankara: 26 54 45 • İzmir: 22 62 71/22 31 40

info



Business Imaging
Systems

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Dr. Öztin AKGÜÇ
- Prof. Dr. Demir DEMİRGİL
- Dr. T. Güngör URAS

YÖNETEN :

- Prof. Dr. Erdoğan ALKİN

1986 yılında Türkiye ekonomisine genel bakış 1987 yılına ilişkin tahminler ve beklentiler

ALKİN — Konumuz 1987 başında ekonominin durumu. Ekonomi nereye gidiyor? Konumuzun çekirdeği, ekonomi ve bununla ilgili olarak ekonomi politikası olacağına göre; dilerse-niz son dönemlerde özellikle ekonomi-yi konuşanlar, eleştiri yönetenlerle ilgili bir-iki noktayı gözden geçirmeye çalışayım. Eleştirilerin yö-neleceği noktaların tarafsızca tespiti şart. Çünkü eleştiriler yanlış nokta-lara yöneltilcek olursa, etkinliği kal-mıyor ve kolay çeliniyor; ondan son-ra da gerçek yanlış ve eksikleri dü-zeltme imkânı da azalıyor. Milton Friedman'ın belki son yazısını gör-dünüz. Şimdiye kadar iktisatçılar iktisat politikası hakkında öğüt verir-ken yanlış yollardan gittiler galiba, diyor ünlü iktisatçı. Mesela bütçe aç-ığının zararlarını anlatmaya çalıştı-lar. Oysa bununla uğraşacaklarına

Kongre'de lobi yapıp anayasaya bir madde koysalardı, «bütçe açığı ver-mek yasaktır» diye, çok daha etkin olurlardı. Yahut Federal Reserve yil-da % 3'den fazla para basmasın diye yıllardır telkinde bulundular. Fakat bu telkinler tutmadı. Çünkü Federal Reserve de kendi önemini ispat ede-cek. Demek ki iktisatçılar % 3'ten fazla para genişlemesinin sakıncala-rını yıllar boyu anlatacağına yine Kongre'de lobi yapıp anayasaya bir madde koydurarak -tabii bunun latife tarafı da var- «Federal Reserve'in yil-da % 3'ten fazla para basması yasa-ktır» dedirtsele, belki de Amerikan ekonomisine çok daha yararlı olurlar-dı. Tabii bunlar işin belki de şaka tarafı; ama eğer eleştirileri hiç ol-mazsa iktisatçılar doğru olarak tev-cih etmezlerse, hem etkinlikleri kal-mıyor hem de eleştiriler çok kolay çe-

liniyor. Bu arada yanlış ve eksiklikleri düzeltme imkânı da oldukça azalıyor.

Mesela; büyüme hızı 1980'den bu yana yavaşlıyor mu? Yavaşladığına dair bir iddia var. Enflasyon gerçekten düşüyor mu? Düşmediğine dair iddialar da var. İşsizliğin genişlemesinde 1986 yılında bir yavaşlama oldu mu? Olmadığını iddia edenler var. Dış borçların seyri nispi olarak sakıncalı sınırlara yaklaşıyor mu? Bu sınırlara yaklaştığını hatta geçtiğini iddia edenler var. Aynı soru iç borçlanmanın seyri hakkında da sorulmalı. Dış açık ne yönde gelişiyor? Yatırımların seyri ne yönde? Bütün bunların iyi tespit edilmesi lazım. Bir de izin verirsiniz eleştirilerde doktrin ve ideolojiden hareket etmemek gerek. Aksi halde gerçek yanlış ve eksiklikler değil, gönülden geçenler sıralanıyor. Oysa ekonomi politikasının temelinde yatan analitik bilginin özü doktrin ve ideolojiye göre değişmez. Nasıl matematiğin, fiziğin solcusu - sağcısı olmazsa; temel ekonomi analizinin de sağcısı - solcusu, sağ - solu olamaz.

Mesela; yüksek faizlerin düşmesi için gerekli politikanın temelinde arz-talep analizi yatar. Faizin düşmesi için nispi olarak ya paranın bollanması, ya da kredi talebinin yine nispi olarak azalması gerekir. Şu halde uygulanacak politika doktrin ve ideolojiye göre alternatifi olsa bile temelinde nispi olarak ya arzı artırmak ya da talebi azaltmak olmalıdır. Tabii her politikanın faiz üzerindeki doğrudan etkileri yanında, diğer ekonomik büyüklükler üzerindeki dolaylı etkilerini de önce salt iktisat analizine başvurarak incelemek gerekiyor. Bunun yanında eleştirilerde analitik yanlış da yapmamak gerek. Mesela bakıyorsunuz bir toplantıda, bir açık oturumda, büyümenin hızlandığı kabul ediliyor ama, büyüme hızlanırken emek aleyhine çok hızlı

bir gelir dağılımı bozulması olduğu da iddia ediliyor. Buraya kadar analiz tutarlı. Ama hemen sonra bu yüzden geçen yıl işsizliğin çığ gibi büyüme-ye devam ettiği ileri sürülüyor. Şimdi bunu dinlediği zaman insan bir tutarsızlık hissediyor. Büyüme hızlanmış, gelir dağılımı emek aleyhine bozulmuş, ama işsizlik artışı hızlanmış. İktisat analizine göre böyle olmaması lazım... Eğer bir ülkede büyüme hızlanırken, gelir dağılımı emek aleyhine bozuluyorsa; neden emek kullanımından caydırıcı bir etki ortaya çıksın? Tam aksine emeğin kullanımını teşvik eden bir durum ortaya çıkmış demektir. Yani hiç olmazsa ihtiyatlı olmak lazım böyle bir yorum yaparken.

Yine eleştiri yaparken bazı karineleri göz önünde tutmak gerek. Yatırımlar durdu diyenler var. Yatırımlar durdu derken hemen yanında dört tane karine var, ona bakmak lazım. Yatırım mali ithalatında büyük bir patlama var. Bu yatırım malları ne oldu? Diğer yandan inşaat ruhsatına başvuru, teşviklere başvuru, demir-çimento kullanımı; bunlarda da büyük artışlar mevcut. Diğer bir tutarsızlığı da dikkatinizi çekmek istiyorum. Bu da resmi rakamlar hakkında sürekli şüphe izhar edilmesi. Özellikle geçmişle mukayese yapanlar, şimdi yayınlanan resmi rakamlar hakkında devamlı şüphe izhar ettikçe, bence tutarsızlığa düşüyorlar. Çünkü geçmişle mukayese yaparken kullandıkları eski rakamlar da aynı resmi kurumların aynı metodlarla derlediği rakamlar değil mi?

Yani özet olarak, açık oturumlar, toplantılar (vb.) sırasında yapılan eleştirilerden ekonomiyeye bir yarar bekliyorsak, eleştirimizi gerçek eleştirilecek noktalara yönlendirmemiz lazım. Aksi takdirde eleştirdiğimiz kişilerin eline kendilerini kolayca savunmak için koz veriyoruz. Gerçek eleştirilecek noktaları, eksik nok-

taraları, yanlış noktaları bulmamız lazım geliyor. Buyurun Sayın Uras; önce sizin görüşlerinizi alalım.

türkiye'de enerji ve şehir hizmetleri alanında ciddi yatırımlar vardır; ancak, enerji yatırımlarının sonuçları uzun dönemde alınabilecektir, belediyelerinki ise sosyal amaca dönük ölü yatırımlardır

URAS — Şimdi efendim, Sayın Alkin'in önce «Yatırımlar durdu mu?» sorusunu cevaplamaya çalışayım. Bu kadar yatırım malı ithal ediliyorsa, bu kadar çimento kullanılıyorsa, ne oluyor? Ben Türkiye'de yatırım konusundaki yorumlara bir başka cephe-den yaklaşmak istiyorum. Türkiye'de son zamanlarda kimse inkâr edemez ki özellikle enerji alanında ve şehir hizmetleri alanında ciddi yatırımlar vardır. Yalnız bu yatırımların bir kısmı, yani kamunun enerji yatırımları, sulama yatırımları, çok uzun dönem sonunda verimliliği alınabilecek yatırımlardır. Yani Türk ekonomisi bunların neticelerini 10'ar yıllık 7'şer yıllık dönemler sonunda elde edebilecektir. Bu yatırımlara bugün yapılan harcamalar şimdi ekonomiden çıkmakta, fakat karşılığı alınmamaktadır. Bu birinci mesele. Belediye yatırımlarına gelince.. Belediye yatırımları da genellikle sosyal amaca dönük ölü yatırımlardır. Bunlardan da hiçbir şekilde, yani sosyal verim dışında, ekonomik verim alınmayacak demektir.

Bu çerçevede, Türkiye'de yatırım yapılmıyor dediği zaman kastedilen, herhalde özel sektörün yatırım yapmamasıdır. Özel sektör yatırımlarında da gene konuyu ikiye ayırmak lazım. Biliyorsunuz ki bizim yatırım tasnifimiz içinde ulaştırma sektörüne giden yatırımlar, yatırım sayılmaktadır. Mesela kamyon alımları, mesela otobüs alımları, hatta otomobil alımları yatırım sayılmaktadır. Türkiye'de özel sektörün yatırımlarında eko-



DR. T. GÜNGÖR URAS
Aksigorta A.Ş.
Yönetim Kurulu Başkanı

nomiyi ilgilendirenler bakacak olursak, özellikle imalat sektörü yatırımlarına dikkat etmemiz gerekir. Son yıllarda, daha doğrusu 1980 yılından bu yana, hem Türk özel sektörü hem de yabancı sermayenin imalat sanayi dalında ciddi yatırımlar yapmadığı görülüyor. 1980'den bu yana Türkiye tarihinde devreye giren sanayi tesislerine bakalım. Bunların içinde Türk sermayesiyle yahut yabancı sermayeyle gerçekleştirilmiş, 500 kişiye, 250 kişiye doğrudan istihdam sağlaya-

bilen bir tesisi hiç kimse gösteremez. 1980'den bu yana özel sektör imalat sanayi dalında yatırım yapmamış mıdır? Yapmıştır; fakat bu yatırımların tamamı modernleşmeye, kapasite artırımına yahut da makine yenilemeye dönük, ilaveye dönük yatırımlardır. Burada tekrar vurgulamak istiyorum. Bu çok önemli bir konudur. 1980'den bu yana çok uzun bir süre geçmiştir. 1980 yılından bu yana Türkiye'de belli bir konuda yeni bir projeye ilgili ve tekrar ediyorum 200 kişiye, 250 kişiye, 500 kişiye istihdam sağlayan büyük yatırımlar başlamamıştır. devreye girmemiştir. Bu çok önemli.

ALKİN — Sayın Uras, size burada bir soru sorabilir miyim? Aslında özel sektör yatırımlarının topyekün seyri hakkında veril toplanan hiçbir kuruluş yok. Tabii sanayi odaları bazı bilgiler topluyor ve İstanbul Sanayi Odası «500 Büyük Firma» analiziyle bunların başını çekiyor. Ancak makro büyüklüklerin çoğunun -siz ben den çok daha tecrübelsiniz, eski plancısınız- masa başında hesaplandığını biliyoruz. Ama bunların da tutarlı olması lazım geliyor. 1986'da büyüme hızı yüzde 7.9 olarak gerçekleşmişse, o kadar bir kaynak artışı olmuş demektir. Bunun üstüne büyüyen dış açığın getirdiği bir de dış kaynak artışı koyalım. Bu kaynak artışı tüketim ve yatırım harcamalarında kullanılıyor. Kamu yatırımlarının az-çok ne yolda geliştiğini biliyoruz. Kamu cari harcamalarının seyrini aşağı yukarı tahmin edebiliyoruz. Geri kalan kaynaklar özel tüketim harcamaları ve özel yatırım harcamalarında kullanılacak. Özel teşebbüs yatırımlarının olduğu yerde saydığını kabul edecek olursak, ortaya olağanüstü bir özel tüketim harcaması artışı çıkıyor ki, bu durumda insanın kuşkuya düşmemesi mümkün değil.

URAS — Şimdi efendim, isabetli

bir yorum yaptınız. Özel sektör eğer yatırım yapmıyorsa, özel sektörün tasarrufları nereye gidiyor? Türkiye'de hızlı enflasyon, özel sektörün kaynak kullanımına yeni bir boyut getirdi. Özel sektör aynı iş hacmini sürdürbilmek için her yıl enflasyon oranında yeni kaynak kullanımını mecburiyetinde kaldı.

ALKİN — Reel olarak mı, nominal olarak mı?

türk ekonomisine dışardan bakarsanız, 1987 yılı çok parlak geçecektir; içerden bakarsanız, durum değişecektir: enflasyon düşmeyecek, özel sektör ciddi yatırımlara girişemeyecek, istihdam sorunu devam edecektir

URAS — Size basit bir anlatımla izah edeyim. Eğer bir işletme aynı oranda ara mal, hammadde girdisi kullanıyorsa ve bunun için belli bir üretim girdileri stoku varsa, bu stoku idame ettirmek için döviz kurundaki artış ve ilaveten hammadde fiyatlarındaki artış oranında yani % 50'ler % 70'ler dolayında her sene bir ek finansmana ihtiyaç duymaktadır. Aynı şey üretim stoku için de sözkonusudur. İlaveten Türkiye'de bütün sanayi kuruluşları kendi üretimlerinin satışını kendileri finanse etmektedirler. Açık anlatımla, alıcı - müşteri finansmanı sözkonusudur. Müşteriler finansmanı da bu kuruluşlarda çok büyük boyutlardadır. Bu boyutlardaki bir müşteri finansmanı nedeniyle gene her sene % 70 dolayında

bir finansman gereği ortaya çıkmaktadır. Her ek finansman artışı ise aynı boyutta bir faiz yükü getirmektedir. Bütün bunları dikkate aldığımız zaman, özel sektörde tasarrufun üzerinde yeni açıklar ortaya çıkmasının nedeni izah edilebilir.

1987 yılında Türkiye'nin ekonomik durumunun iki değişik şekilde yorumlanması gerekir görüşüdeyim. Eğer siz Türk ekonomisine dıştan bakiyorsanız, 1987 yılı çok parlak geçecek demektir. Çünkü dıştan bakanların üzerinde durdukları göstergeler, içten bakanların üzerinde durdukları göstergelerden tamamen farklı olmaktadır. Dıştan bakanlar şunlara dikkat ediyorlar: Ekonominin borç ödeme performansı nasıldır? Yani bu ekonomi dış borcun anapara ve faizini ödeyebilecek midir? Evet, Türkiye 1987 yılında dış borcun anapara ve faizini ödeyecektir. İhracatı nasıl gidecektir? Türkiye'nin 1987 yılında ihracatı düşmeyecek, belki de 1986 yılının üstünde olacaktır. Türkiye acaba dünya piyasalarından önemli miktarlarda ithalat yapmaya devam edecek midir? Kamu sektörü büyük projelerin ihalesini sürdürecektir? Evet, Türkiye 1987 yılında dünya pazarlarından önemli miktarlarda yatırım malı ithal edecektir, özellikle kamu yatırımları için... Ve ek olarak da devlet yeni askeri ve sivil ihalelerini sürdürecektir. Demek ki yabancılar için Türkiye cazip bir durumdadır 1987 yılında... Ama aynı Türkiye'nin ekonomisini «1987'de ne olacak?» diye içerden bir Türk vatandaşı olarak incellerseniz, başka şeyler üzerinde duracaksınız. Nedir bunlar? Mesela kamunun finansman açığı bu yıl ne durumda olacaktır? Kamunun finansman açığı bu yıl geçen yılın üzerinde olacaktır. Bunun anlamı, Türkiye 1987 yılında enflasyonu devam ettirecek, enflasyonu düşüremeyecektir. Türkiye'de 1987 yılında özel sektör maalesef ciddi yatırımlara girişmeyecektir.

Bunun sonucu olarak da 1987 yılında istihdam sorunu ciddiyetini korumaya devam edecektir.

ALKİN — Neden özel sektör ciddi yatırım gerçekleştirilemeyecektir, Sayın Uras?

URAS — Özel sektörün ciddi yatırım gerçekleştirilememesinin temel nedeni, finansman sorunudur. Özel sektör mevcut özkaynağı ve bulabildiği paralarla ancak enflasyonu finanse eder durumdadır. Yoksa enflasyona rağmen de Türkiye'de bazı yıllar yatırım yapılmıştır. Ama bu yarıta, bu enflasyon yarışında özel sektör sadece enflasyonu finanse eder duruma gelmiştir. Şimdi Türk ekonomisinin içerdeki görünümünün menfi yönlerini verdim. Ama Türk ekonomisi 1987 yılında batacak mıdır? Bu konuda da gerçekçi olmamız lazım. 1987 yılında döviz sorunu olmayacaktır. Hiç olmazsa 1987 yılında Türkiye'de döviz sorunu hissedilmeyecektir. Bu, önemli bir noktadır. 1987 yılında ekonomide çok büyük çatlaklıklar ortaya çıkmayacaktır. Yani büyük sarsıntılar doğmayacaktır. Bu da önemli bir konudur. 1987 yılında Türkiye'de kimse aç ve açıkta kalmayacaktır. Türkiye geriye gitmeyecektir. Bu da önemli bir noktadır. Yani bütün bu iyi noktalarla kötü noktaları biraraya koyup, bizim gibi dışardan konuşan iktisatçıların endişelerinin nedenine inmek lazım. Biz diyoruz ki; evet Türkiye batmıyor ama, Türkiye zamanı kaybediyor. Türkiye olduğu yerde duruyor. Halbuki başka ülkeler durmuyor. Başka ülkeler hızla gelişmeye devam ettiği için, aramızdaki açık büyüyor. İnsanlarımızın 2 milyonu yurt dışında yaşıyor. Bunların 6 milyon akrabası onların, yani yurt dışında yaşayan akrabalarının hayat düzeyini gözliyor. Şimdi bu insanların özelemlerini de karşılamak zorundasınız.

ALKİN — Burada hemen size gene bir soru sorayım, Sayın Uras. Diğer ülkelerle aramızdaki açık artıyor dediniz. Ben sizin yazılarınızı yakından izliyorum. Sizin bir teziniz vardır: Temel yatırımlar yapılmıyor. Diğer ülkelerde aramızdaki açık genişliyor derken bunu mu kastediyorsunuz? Yoksa matematiksel olarak büyüme hızlarını mı mukayese ediyorsunuz? Çünkü büyüme hızı mukayesesi yaptığımızda, anlaşılıyor ki Türkiye % 5 ile % 7 arasında daha epey bir süre büyümeye devam edebilir. Halbuki mesela uzunca bir süre Batı toplumlarının ortalama büyüme hızı yüzde 2,5 dolayında kalacak. Bu durumda konuya matematik olarak baktığımızda, aradaki farkın açıldığını değil kapandığını görüyoruz.

URAS — Dünyada çok hızlı gelişmeler oluyor. Türkiye’de biz planlama çalışmalarına ilk başladığımız zaman, kalkınma ölçüsü veya büyük ülkelere erişme ölçüsü, temel malların üretimini hızla artırmak idi. Şimdi bu tip fiziki büyümelerle mukayese dönemi geride kaldı. Sizin biraz önce de belirttiğiniz gibi, şimdiki standart insanların, ülke insanlarının yaşam düzeylerindeki gelişmeler ve bunların üretim güçlerinin başka ülkelerle rekabet edebilir düzeyde olması. Bir misal vereyim: Türk insanı demir-çeliği çok fazla üretiyor; ama çocuklarının birçoğu imam-hatip okulları mezunu, hiçbir lisan bilmiyor. Ve siz Avrupa entegrasyonuna girmişsiniz. Sizin demir-çeliğiniz Avrupa’da rekabet edebilir olsa da, bu insan faktörü ile bir yere gidemeyeceksiniz demektir. Entegrasyon, uyum demektir. Uyum demek, aynı düzeydeki insanların aynı lisanı konuşup, aynı yaşam felsefesiyle yetişmeleri demektir.

ALKİN — Sayın Akgüç, 1986 yılı sonuçlarını rakamlarla özetlemeniz mümkün mü?

1986 yılına ilişkin başlıca ekonomik göstergeler : kalkınma hızı % 7.9, enflasyon hızı % 35, ihracatta % 8 azalma ve ithalatta küçük artma görülüyor; ve bir soru : türkiye’de makine sanayii ithalatı % 50 arttığı halde, nasıl oluyor da yatırım yapılamıyor?

AKGÜÇ — Özetlemeye çalışayım: 1986 yılında başlıca göstergeler nelerdir? Büyüme hızı, en son Kasım tahminlerine göre % 7,9 olmuştur. Bu son 10 yılda Türk ekonomisinin göstermiş olduğu en yüksek büyüme hızı olarak hesaplanmıştır. Tabii bu konuda farklı görüşler var; tartışmayı bir yana bırakıyoruz. Enflasyon hızı konusunda ise biliyorsunuz değişik endeksler ve değişik yorumlar var. Toptan fiyat endeksleri ile tüketici fiyatları farklı eğimlerde gelişme göstermiştir. 1986 yılının fiyat hareketleri açısından en önemli özelliği, toptan fiyat artışı ile tüketici fiyatları arasındaki marjın büyük olması.

ALKİN — Bunu nasıl yorumlarsınız, Sayın Akgüç?

AKGÜÇ — Tabii klasik bir yorum var. Deniyor ki; tüketici fiyatlarının toptan fiyatlardan daha hızlı artması, ekonomide talep itici bir enflasyon olduğunu gösterir. Çünkü tüketici fiyatları toptan fiyatlardan daha hızlı artmıştır denilir. Ancak Türk ekonomisi bu kadar rafine analizlere elverişli bir ekonomi mi? Bu konuda benim kaygım var. Sanıyorum ki, bu

büyük marj, iki endeksin farklı mal gruplarından oluşmasından ortaya çıkıyor. Çünkü toptan fiyat endekslerinde günlük yaşamımızı ilgilendiren önemli birtakım harcamalar yer almıyor. Ve bu nedenle bu iki endeks farklı sonuçlar veriyor. Eğer toptan fiyatlara bakarsak, enflasyon hızı çeşitli endekslere göre % 24 ile % 29 arasında değişiyor. Tüketici fiyatlarına bakarsak, % 35 dolaylarında bir enflasyon hızı var. Tabii ki burada



DR. ÖZTİN AKGÜÇ
İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi
Öğretim Üyesi

da en azından iktisatçı olarak anlaşmaya varalım. Herhalde enflasyonu hesaplarken tüketici fiyatlarını ve yıllık ortalamaları almak daha sağlıklıdır. O nedenle 1986 yılında enflasyon hızının % 35 dolaylarında olduğu söylenebilir.

Diğer önemli bir konumuz tabii ki dış ödemelerle ilgilidir. Dış ödemelere ilişkin elimizde 10 aylık veriler var. Dış ticaret dengesinden başlayalım. Geçen seneye göre ihracatımız ilk 10 ayda yaklaşık olarak % 8

civarlarında bir azalma gösteriyor. Bu azalma esas itibariyle sanayi ürünleri ihracatından kaynaklanıyor. Çünkü ilk 10 ayda sanayi ürünleri ihracatında gerileme % 13. Tarım ve hayvancılık ürünleri ihracatında ise % 6,1'lik bir artış var. Fakat sanayi ürünleri ihracatındaki azalış, ihracatı aşağı çekmiş durumda. Geçen senenin ilk 10 ayında ihracatımız 6,5 milyar dolara yakinken, bu sene ilk 10 ayda 5,9 milyar dolar dolayında kalmıştır. Buna karşılık ithalatta ise çok ufak bir artış var. Geçen sene ilk 10 ayda ithalat 8,9 milyar dolar imiş, bu yıl 9 milyar dolar olmuş. Görüyorsunuz bindelerle ifade edilebilecek ufak bir artış var. Artış büyük ölçüde yatırım mallarından kaynaklanıyor. Hammaddeler arasında yer alan ham petrolde ise önemli boyutlarda bir azalma var.

ALKİN — Burada hemen bir soru sorabilir miyim? Az önce Sayın Uras'la özel sektör yatırımları durdu mu, durmadı mı tartışmasını yaptık. Sayın Uras özel teşebbüs ciddi yatırım yapmıyor diye iddia ediyor. Peki yatırım malları ithalatındaki bu hızlı artış nereden kaynaklanmakta?

AKGÜÇ — Yatırım malları ithalatı geçen yılın ilk 10 ayında 1,8 milyar, bu yıl 2,7 milyar olmuş. Yani % 50 civarında bir artış var.

ALKİN — İlk 10 ayda 900 milyon dolar...

AKGÜÇ — Bu % 50'lik bir artıştı ifade ediyor.

ALKİN — Yıl sonunda 1 milyar doları bulmuştur herhalde.

AKGÜÇ — Bulacak, yıl sonuna kadar... Elimizde ayrıntı yok. Yani bu artışın kamu yatırımlarından mı, yoksa özel yatırımlardan mı kaynaklandığını söyleyemiyoruz.

ALKİN — Biliyorsunuz kamu yatırımları için hep çimentoya ve de-

mire dayanan altyapı yapılıyor, iddiası var. Kaldırım yapılıyor, yol yapılıyor, köprü yapılıyor... Yani bu iddiaya göre kamu yatırımlarının içinde, makine-teçhizat ithalatını gerektirecek bir proje yok. Yani eleştiri yaparken böyle denmekte. Bu durumda insanın aklına bir soru geliyor. Peki bu 1 milyar dolarlık yatırım malları ithalatı artışı nereden kaynaklandı? Eğer yatırım yapılmıyorsa Türkiye'de...

AKGÜÇ — Bunların içine belediyelerin getirmiş olduğu iş makinelerle ne ölçüde girdi? Bunun içerisinde ne ölçüde taşıt araçları girdi? Bunu bilemiyorum. Yani elimizde bir ayırımı yok. Bunun ne kadarı prodüktif yatırımlar, yahut da özel kesimin yöneldiği olduğu üretken yatırımlarda kullanıldı? Ne kadarı da altyapı yatırımları için ithal edildi? Bunu bilemiyoruz. Makine sanayiindeki ithalat artışı aşağı yukarı global ithalat artışına eşit, yani %53 dolayında.

ALKİN — Yani makine sanayii ithalatında % 50 artış var, ama Türkiye'de yatırım yapılmıyor. Çok garip!..

URAS — Ama makine ithalatı dediğimiz zaman, hepsi yatırım malı değil. Mesela bunun içine otomotiv mamulleri de giriyor.

ALKİN — Önce bir noktada anlaşalım: Makine ithalatı mı, makine sanayii ithalatı mı?

URAS — Makine sanayii ithalatı.

ALKİN — Öyleyse bunlar doğrudan doğruya yatırım malı.

URAS — Ama içinde girdiler de var. Mesela ithalatının kolaylaştırılması nedeniyle bu sene çok miktarda makine parçası da ithal edildi.

ALKİN — Peki ne yapılır bu parçalarla?

URAS — Televizyon vs.

ALKİN — Lütfen rakamlara dikkat edelim. Hadi televizyon bir yana, mesela diyelim ki bir önceki seneye nazaran 1986 yılında otomobil girişinde 10 bin artış olsun -mübalaalı bir rakam- ve araç başına da 10 bin dolar ödensin. Tamamı 100 milyon dolar eder bu ithalatın. Geri kalan 900 milyon dolar ne oldu? Yatırım malları ithalatındaki bu hızlı artışı, televizyonla, otomobille izah etmek mümkün değil.

AKGÜÇ — Tabii taşıt dediğimiz zaman bunun içerisine uçak alımları da, belediyelerin getirmiş olduğu iş makineleri de dahil.

ALKİN — Bir saplama yapabilir miyim o zaman? Bir yanda yatırımların durduğuna dair bir iddia var. Öte yandan yatırımların durmadığını iddia edenler, bir karine olarak yatırım malları ithalatı artışı üzerinde duruyorlar. Karşılıklı tenkit var. Tenkite cevap var. Fakat burada resmi kuruluşlara ve yatırımların artmış olduğunu ileri sürerek kendini savunan hükümete de bir görev düşüyor mu? Yani şu bilgilerin ayrıntılarını verseler de gereksiz tartışmalar sona erse.

yatırım fiziki bir konudur; üretimiyle ve istihdamıyla belli olur; özel sektör imalat sanayiinde yeni bir yatırım varsa, bunun mutlaka görünmesi gerekir

URAS — Sayın Hocam, yatırım evde izlenecek bir olay değil. Yatırım, üretimiyle, istihdamıyla belli olacak bir olgudur. Yatırım fiziki bir konudur. Yani özel sektör yatırımı... Eğer

özel sektör imalat sanayiinde yeni bir yatırım varsa, hele öyle 200-300 kişilik istihdamı olan bir yatırım varsa, mutlaka ortada görünmesi lazımdır.

ALKİN — Nasıl göreceğiz, Sayın Uras? Bunun için istatistiklere başvurmaktan başka çare var mı? Uçak-



PROF. DR. ERDOĞAN ALKİN
İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
Öğretim Üyesi

la ülkeyi dolaşıp tepeden baksak, yatırım olup olmadığını tespit edemeyiz ki...

URAS — Türkiye'de maalesef yatırımlar genellikle büyük şehirlerde yapılıyor. Büyük şehirler dışında da neyin yapıldığını az-çok izleyebiliyoruz. Benim şahsi izlemelerime göre, Ankara'da yapılan büyük bir otomotiv sanayi yatırımı, birkaç tane istihdam yaratmayan demir-çelik konusunda ark ocağı yatırımı dışında, ne tekstil konusunda, ne makine imalat sanayi konusunda, ne de elektronik sanayi konusunda yeni büyük yatırım yapıldığını kimse söyleyemez.

ALKİN — Sayın Uras, kimse söyleyemez ama söyleyemememizin nedeni, rakam yok ortada. Yoksa kişisel gözlemlerle bunu tespit etmek son derece güç.

AKGÜÇ — Sanıyorum ki burada tartışmayı noktalayacak olan husus, birkaç ay sonra açıklanacak olan bilançolardır. Çünkü bilançolarda, değer artış fonlarını da düştüğümüz zaman, sabit değerlerle bir artış olup olmadığını göreceğiz. Bence en sağlıklı görüntüyü herhalde bilançolar verecek. Özel kesim ve kamu kesimi yatırımları hakkında 500 büyük firmanın bilançolarını aldığımız zaman, sanıyorum ki bu konuda daha açık bir bilgiye sahip olacağız. Ayrıca şimdi şu sırada sanıyorum İstanbul Sanayi Odası da bir anket düzenliyor, orta ve küçük çaplı sanayiciler nezdinde. Bu anket sonuçları da 1986'da 1985'e göre bir yatırım artışı olup olmadığını ortaya koyacak.

DEMİRGİL — Buna ilaveten bir konuyu daha burada tartışalım. Yatırım teşvik belgeleri diye sürekli olarak Devlet Planlama Teşkilatı'na yapılan müracaatlar vardır. Büyük bir kısmı özel sektör tarafından yapılmaktadır. Bunların ileriki yıllar için niyet olduğunu söylemekte yarar vardır. Bunlar hemen başlanmış ve başlamak üzere olan projeler değildir, ama bir eğilimi göstermektedir. Benim kanaatime göre özel sektör finansman imkânları müsait olduğu takdirde almış olduğu teşvik belgesine göre en uygun bir zamanda yatırıma başlayacaktır. Müracaat oldukça yoğunudur ve imalat sanayiinde de epey büyük yatırımlar gözükmektedir.

ALKİN — Mesela bankalardan bilgi alınabilir mi? Yatırım kredilerinde nasıl bir gelişme var?

AKGÜÇ — Yatırım kredileri bankalarda orta vadeli kredi gibi gözükse bile, bunun işletme sermayesi mi

yoksa yatırım amacıyla mı kullanıldığını kestirmek son derece zor.

URAS — Sayın Alkin, konuyu ikiye ayırmak lazım. Yani ben yatırım yapmıyorum derken, yeni projelerden bahsediyorum. Yoksa biraz önce de belirttiğim gibi özellikle büyük firmalarca ve özellikle tekstil sanayii konusunda yenileme, kapasite artırma ve ilave yatırımları yapılmıştır, yapılmaktadır. Yani yatırım yapılmıyor değil. Bunlar da aslında büyük rakamlardır. Bir ufak tekstil firması 6 milyar lira yatırım yaparak makinelerini değiştirebiliyor. Ama bunlar acaba yeni yatırım mıdır? Kapasiteyi artırmıyor. Mesela bir kısmı ihracata dönük kuruluşlarda kaliteyi düzeltiyor. Bir kısmı yeni ürün çeşidine geçmek için değişiklik yapıyor. Çünkü talep değişiyor. Bu talep değişikliğine uymak için belli bir yatırım yapıyor. Ben biraz önce özel sektörde yatırım yapılmıyor derken; yeni projelerden, yeni istihdam yaratacak projelerden söz ediyordum. Yoksa mesela en ufak, en basit çimento fabrikalarında bile devamlı bir yatırım var. Niye yatırım yapılıyor? Mesela bazı çimento fabrikaları fuel-oil'den kömüre geçmek için yatırım yapıyor. Ayrıca maliyet düşürücü yatırımlar da yapıyorlar. Yeni teknolojinin getirdiği yatırımları gerçekleştiriyorlar. Çevre kirlenmesini önlemek için düzenlemeler var. Yani özel sektörde hiç yatırım yapılmıyor demek başka, özel sektörde yeni yatırımlar, yeni projeler devreye girmiyor demek başka. Yoksa özel sektör hani dükkanı kapamış, artık hiçbir şey yapmıyor dememek lazım.

◆ Her gün yapmak istemediğiniz bir şey yapınız. Görevinizi zahmetsiz yapma alışkanlığı edinebilmeniz için tek yolu budur.

Mark Twain

ortalama kapasite kullanımının % 72 olduğu bir ortam ilave yatırımlar için uygun değildir; ancak, durumu bozulan ya da el değiştiren bazı firmaların devre dışı kalmasının kapasite kullanım yüzdesini düşürdüğü de gerçektir

DEMİRGİL — Bu arada öyleyse kapasite kullanımına da bir göz atalım. Kapasite kullanımı % 72 civarında gözükmüyor. Eğer bu gerçek ise bazı sahalarda ilave yatırımlara daha müsait bir ortam yok demektir. İstisnaen bir-iki yerde -çimento bunların başındadır- % 100 kapasiteye erişmiştir. Ve ortada özel sektörün yatırım yapma eğilimi gözükmemektedir. Mademki aynı zamanda 1987'yi değerlendiriyoruz, bu yıl çimento darlığı olacaktır. 1986'da aşağı yukarı % 21 bir dahili çimento talebi artışı gerçekleşmiştir. Bu hızlı artış 1987'de devam edecektir.

URAS — Hocam, müsaade ederenseniz, Türkiye'de bu kullanılmayan kapasite konusu da iyi tartışılmalı. Çünkü Türkiye'de vaziyeti bozulan bazı firmalar, el değiştiren bazı firmalar ve dolaylı olarak banka kesiminin kontrolüne giren bazı işletmeler ya tamamen devre dışıdır, kapıları kapanmıştır; yahut çok düşük kapasiteyle ve çok büyük maliyetle çalışmaktadırlar. Bunlara örnek olarak mesela size İstanbul'da halen kapalı duran 2 tane beyaz eşya üreticisi tesisinden söz edebilirim. Bu tesisler kapandıkları dönemde kendi dallarında diğer firmalarla rekabet edebilecek

güçte veya hatta bazıları daha ileri teknolojiye olan tesislerdir. Bunların kapıları yıllardır kapalı durmaktadır. Ama bu tesisler bugün açılışlar, kendileriyle daha önce yarışta önde oldukları tesisler yanında üretim yapma imkânı kalmayan tesislerdir. Yani bunlar bir ölçüde ekonomiden devre dışı kalmıştır.

ALKİN — Teknolojiye mi geri kaldılar?

URAS — Evet, teknolojiye geri kaldılar. Yani makineleri bugün verimli olamaz artık. Aynı şekilde tekstil sanayiinde Türkiye'de çok ciddi kapasiteler el değiştirmiştir. Bankaların yönetimine veyahut da ikinci yönetime geçmiştir. Bu tesislerin büyük bir kısmı işler gibi gözükmekte, fakat çok düşük kapasiteyle çalışmaktadırlar. Bu tesisler bugün tam kapasiteyle devreye girecek bile diğer yani rantabl çalışan tesislerle rekabet etmeleri, gerek yönetim gerekse teknoloji bakımından çok büyük bir harcamayı gerektirir. Yani Amerikan ekonomisinde bir tesisin % 70 kapasiteyle kullanılması ile % 100 kapasiteyle kullanılması farklıdır. Çünkü orada her zaman o % 70 kapasite kullanımı % 90'a çıkabiliyor. Fakat Türkiye'de bu çalışmayan kapasitelerin o düzeyde üretime çıkmaları imkânsız.

DEMİRGİL — Mamafih, bu İstanbul Sanayi Odası'nın bilgileri nasıl topladığına bağlıdır. Özellikle aynı müesseseleri zaman içinde izliyorsa ve bazı kapanan fabrikalar listeden çıkıyorsa, o takdirde izlemek mümkün olmayabilir.

ALKİN — Ekleyeceğimiz başka bir husus var mı Sayın Demirgil?

◆ Büyük bir kimse, bize kötülük yapmadığı zaman, en büyük iyiliği yapmıştır.

Beaumarchais

özel sektör konut yatırımlarında büyük bir patlama vardır; bu durum yan iş kollarını da etkilemekte ve imalat sanayiinde katma değer artış nedeni olmaktadır

DEMİRGİL — Ben yatırımlarda bir konuya temas edilmediği kanaatindeyim. O da özel sektör konut yatırımlarıdır. Burada hakikaten büyük bir patlama mevcuttur. Ve bu 1987'ye de sirayet edecektir. Rakamlara fazla güvenmeyeceğiz. Güvenmemenin sebeplerinden biri, 1986'da getirilmiş olan imar affıdır. İmar affıyla yıllardan beri bekleyen ve iskân müsaadesi almamış olan çok sayıda bina bu istatistiklere dahil edilmiştir. Bu itibarla iskân müsaadesine göre büyük artış olduğunu iddia etmek doğru değildir. Fakat inşaat müsaadesi alanlar için durum farklıdır. Bu da gösteriyor ki, 1986 ve 1987 yıllarında büyük bir özel sektör konut yatırımı patlaması mevcuttur. Bu konut yatırımları nasıl finanse edilmektedir? Çok sayıda küçük teşebbüs bunu yürüttüğü için, bunlar yine finansmanlarını bir nebze kendileri yapmaktadırlar. Bu arada toplu konut ve sair krediler de buna yardımcı olmaktadır. Söz konusu patlamanın bir de yan etkisi olmuştur. Çünkü konut yatırımları en az 200 tane kadar büyük sanayi birimini yahut da malını yakından ilgilendirmektedir. Bu husus, imalat sanayi katma değerinin 1986'da % 10,5 civarında artmasının sebeplerinden biridir.

Fiyat endekslerine baktığımız zaman orada da çok enteresan bir duruma şahit olacaksınız. 3 yıldan beri ortalama yapı malzemesi fiyat-

larının artışı çok sistematik bir şekilde 53,3; 53,8 ve 53,8 olmuştur. Bu aynı zamanda iktisat teorisine de uygundur. Büyük bir talep patlaması vardır. Ve bu talep patlaması karşısında yapı malzemesi fiyatlarında, sanayi ürünleri fiyatlarının çok üstünde artırma olanağı bulunmuştur. Ve bu eğilim devam etmektedir. Enflasyonun aşağı inmesine rağmen böyle bir durum sözkonusudur. Evet, elimizde ayrıntılı bilgi yoktur; siz de işaret ettiniz buna. Fakat herşeye rağmen belediyelerin iç imkânlarla ve belki de dış kredilerle bir yerde -yani merkezi hükümetin kontrolünden uzak- büyük taahhütler altına girdikleri ve ödemeleri ancak uzun zaman sonra yapmaları sözkonusu. Bu itibarla ödemeler bilançosumuzda önümüzdeki yıllarda bazı problemler çıkabilir. Bu, aynı zamanda işlerin bir yerde plansız yapıldığının bir ifadesidir.

türkiye cari işlem dengesindeki açığı borç alarak kapatmakta ve bunun sonucu olarak kısa vadeli dış borçlar önemli boyutlarda artış göstermektedir; bankacılık kesiminde ise, mevduat artışı yavaşlarken kredilerde patlama görülmektedir

AKGÜÇ — İzin verirseniz, ben 1986 yılının sonuçlarını özetlemeye devam edeyim. İthalat-ihracat rakamlarını verdik. Dış açık rakamı, yine geçen yılın ilk 10 ayında yaklaşık 2,5 milyar dolarken, bu yıl ilk

10 ayda 3,1 milyar dolara yükselmiştir. Geçen yıl ihracatın ithalatı karşılama oranı ilk 10 ayda % 72 iken bu yıl % 65'e düşmüştür. İthalatımızda, özellikle ham petrol fiyatları düşüşünün oldukça önemli bir tasarruf sağladığını görüyoruz. Bu ilk 10 ayda aşağı yukarı 1,5 milyar dolardır. Buna diğer petrol yan ürünleri de eklendiğinde, kaba bir tahminle petrol fiyatları düşüşünden 1986 yılında 2 milyar dolara yakın bir tasarruf sağlanmış durumdayız.

Görünmeyen kalemlere geldiğimiz zaman, turizm gelirlerimizde % 15 dolayında bir gerileme görüyoruz. Rakam vermek icabederse 958 milyon dolardan 824 milyon dolara düşmüştür. Bu tabii brüt turizm gelirlerimizdir. İşçi dövizlerinde de 100 milyon dolara yakın bir azalış var ilk 10 ayda. Yine rakam vermek icabederse 1 milyar 453 milyon dolardan 1 milyar 349 milyon dolara düşmüştür. Tabii bir taraftan dış ticaret açığının artması, diğer taraftan görünmeyen kalemler gelirlerinin azalması, cari işlemler dengesi açığının artmasına neden olmuştur. Geçen yılın ilk 10 ayında cari işlemler dengesi 534 milyon dolar olarak hesaplanırken; bu, bu yıl 1 milyar 367 milyon dolara yükselmiştir. Bu dış dengede önemli bir olumsuz gelişmeyi göstermektedir. Türkiye cari işlem dengesindeki bu açığı nasıl kapatıyor? Bunu genellikle borç alma ile kapatmaktadır. Ve bu nedenle Türkiye'nin kısa vadeli dış borçları önemli boyutlarda artış göstermektedir. Tabii dış dengeyle birlikte iç dengeyi de düşünmemiz lazım. İç dengede de en önemli sorunumuz sanıyorum ki bütçe dengesidir. 1986 Bütçesi'nde 500 milyar lira açık öngörülmüyordu. Fakat bunun 1 trilyonu aşığına dair kesin olmayan tahminler var.

Bankacılık kesiminden isterseniz bazı rakamlar verelim. Geçen yılın çok ilginç bir gelişmesi var. O ilginç

gelişme de, mevduat artışının yavaşlamasına karşın kredilerdeki patlamadır. Geçen sene krediler hakikaten büyük ölçüde bir patlama göstermiştir. Bu da ekonominin bir hayli canlandığına işaret ediyor. Geçen yıl hareketli bir ekonomi yaşadık. Rakamlara baktığımız zaman da bunu gayet açık olarak görüyoruz. 26 Aralık tarihi itibarıyla rakamları sunayım. Bir önceki yıl toplam konsolide mevduat artışı % 55,6'yımsı. Geçen yıl 41,8'e düşmüş. Aslında en önemli düşüşü tasarruf mevduatında görüyoruz. Tasarruf mevduatı 1985'te % 62,4 artmışken bu hız 1986'da % 33,1'e düşmüştür. Vadeli tasarruf mevduatındaki yavaşlama bence daha göze çarpıcı. O da bir önceki yıl % 65 artış göstermişken, geçen sene % 27,7'ye düşmüştür. Bu da gösteriyor ki Türkiye'de 1986 yılında tasarruflar bankacılık kesimine akmamıştır.

DEMİRGİL — Yalnız buna küçük bir ilave yapayım. Vadesiz mevduatta büyük bir hızlanma vardır.

AKGÜÇ — Vadesiz mevduatta geçen yıllara nazaran önemli ölçüde bir hızlanma var tabii. Fakat sonuçta gene tasarruf mevduatı artışı % 62'den % 33'e düşüyor.

URAS — Sayın Akgüç, bu mevduat ve kredi rakamları şaşırtıcı olmuyor mu? Yani bunların içine faiz girdiği için rakamlar şişiyor mu? Bu reel bir artış mıdır acaba? Kredilerde üçer aylık faiz oranlarının hesaplara dahil edilmesi, mevduatta ise yıl içinde vadesi gelen faizlerin mevduat hesaplarına eklenmesi, rakamları şişirmiyor mu? Çünkü Türkiye'de çoğunluk işlemiş faizlin bankadan alma alışkanlığında değildir. Bunlar acaba bizi mevduat büyümesi, kredi büyümesi hakkında yanlış yorumlara götürmez mi?

AKGÜÇ — Vadeli mevduatta zaten bir yavaşlama var. Enflasyonla

mukayese ettiğiniz zaman reel bir düşüş var.

URAS — Demek ki mevduat sahipleri paralarını çekmişler ve Hazine bonusu almışlar.

AKGÜÇ — Evet, olabilir. Çünkü zaten biliyorsunuz vadeli mevduata faizler de eklenseydi yıl sonunda büyük bir artış olacaktı.

URAS — Mevduat faizleri hesaplara muhakkak yıl sonunda mı ekleniyor, yoksa vadesi yıl içinde gelenlerin yıl içinde faizi ekleniyor mu?

AKGÜÇ — Vadesizlerde yıl sonunda hesaplanıyor. Ancak vadeli tasarruf mevduat artış hızı bu ölçüde yavaşladığına göre, faizler çekilmiştir. Yani geçen yıllarda belki faiz bünyede bırakılıyordu. Ve bu kümülatif bir artışa neden oluyordu.

URAS — Belki de faiz yanında mevduat da çekilmiştir...

AKGÜÇ — Mevduat veyahut faizler çekildi.

ALKİN — Sayın Akgüç, acaba size göre mevduattaki yavaşlama nereden kaynaklandı?

mevduat artışındaki yavaşlamanın nedeni, sadece faizlerin düşürülmesi değil, döviz ve altın gibi alternatif alanlardaki verimin yüksek oluşudur

AKGÜÇ — Alternatif alanlara bakmak lazım. Yani ben şöyle bir görüş ortaya atıyorum; doğru veya yanlış, tartışılabilir. Ben diyorum ki, mevduata verilen faiz oranı önemli değildir. Önemli olan alternatif kullanım alanlarına nazaran bu faizin

gösterdiği gelişmedir. Eğer alternatif kullanım alanlarında verim daha yüksekse, kuşkusuz siz faiz oranlarını yüksek tutsanız dahi, para bu alternatif alanlara kayacaktır.

ALKİN — Peki alternatif alanların getirisi ile mevduat faizi aynı yükseklikte olursa?..

AKGÜÇ — Aynı yükseklikte olur ise, o zaman mevduat artışının daha hızlı olması lazım. Çünkü daha güvencelidir. Demek ki geçen yıl alternatif kullanım alanlarında verim daha yüksekti. Neydi bu alternatif alanlar? Büyük bir olasılıkla döviz ve altındı. Ben gayrimenkulü aynı sıralamaya sokmuyorum. Çünkü gayrimenkulde para yine bankacılık sistemine dönebilir. Ticari mevduat, vadesiz veya vadeli mevduat halinde dönebilir. Ama herhalde önemli alternatif yatırım alanı, döviz ve altın olmuştur.

ALKİN — Sayın Akgüç, mevduat yavaşlayıp kredi hızlanırken tepeden inme tedbirlerle kredi faizini düşürmenin imkânı var mıdır?

AKGÜÇ — Bütün mesele alternatif kullanım alanlarındaki verime bakar. Yani kredi faizini düşürmek için bütün alternatiflerdeki verimi de beraber düşürmemiz lazım. Sadece mevduat faizini düşürmek tek başına etkili olamaz.

ALKİN — Ancak, alternatif alanların getirisi doğrudan hükümetin kontrolünde değil.

AKGÜÇ — Tabiidir ki altın fiyatlarını büyük ölçüde kontrol edemezsiniz. Dövizde eğer önümüzdeki dönem büyük bir değer artışı bekleniyorsa, yani Türk Lirası'nın değer kaybı bekleniyorsa; tasarruf sahibi mevduata ödenen faiz oranlarıyla mukayese yapıp tercihini döviz satın almaya yöneltecektir.

ALKİN — Ancak döviz kuru da doğrudan hükümetin kontrolünde de-

ğil. Eskiden kuru biraz daha yavaş düzelterek veya sabit tutarak o alternatifini yok edebilirdik, iktisat mantığına uymasa dahi. Şimdi ise böyle bir imkân yok. Mesela Alman Markı tamamen kontrol dışında, dış dünyadaki gelişmelere bağlı olarak değer kazandı.

AKGÜÇ — Tabiidir ki dünyaya açıldıkça dünyadaki gelişmeler sizin ekonominizi de büyük ölçüde etkiliyor. Fakat markın ve yen'in değer kazanmasının diğer önemli bir nedeni, demin izah etmeye çalıştığım gibi Türkiye'nin dış dengesinin sağlanamamasıdır. Ve dış dengenin bozulmasıdır.

ALKİN — Ama şimdi Alman Markı'nda bizim dış dengemizle ilişkisi olmayan bir yükseliş var. Bu yükselişi kura yansıtmazsanız olmuyor. Bu sefer de mesela işçiniz döviz yollamayacak. Ama aynen yansıtınca da, buradaki yatırımcı alternatif olarak marka yatırım yapmayı tercih ediyor.

AKGÜÇ — Ama yine de dış dengemizi sağlayabilseydik, markın değer kazanması daha ılımlı olurdu. Türkiye'nin dış ödemelerdeki denge-sizliğine ve gelecekte Türk Lirası'nın daha hızlı bir değer kaybedeceğine ilişkin beklentiler, hınca mevduat artışının kısmen döviz kaymasına neden olmaktadır.

DEMİRGİL — Bu arada sermaye piyasasını da göz önünde bulundurmak durumdayız. Orada da geçen yıl 71 milyar civarında bir özel sektör tahvil ihracı olmuştur. Bir önceki yıl bu rakam 30 milyar civarındaydı. Bu arada faizlerden bahsedildi. Devlet tahvilleri ve Hazine bonusu faizlerinin 1986 yılının son aylarında düştüğünü de hesaba katmak lazım. Yani hep kontrolümüzün dışındadır diyoruz ama, koca bir trilyonluk borç-

lanmanın faizi bir dereceye kadar indirilmiştir.

AKGÜÇ — Yalnız tabii o indirimelerde de birtakım idari tedbirlerin olduğunu söylemek lazım. Demek ki idari tedbirler faizi biraz etkileyebiliyor. Yalnız benim tekrar vurgulamak istediğim husus şu: Faizi düşürmek istiyorsak, sadece mevduat faizini düşürmek yeterli değildir. Meseleyi topyekün ele almak, bütün alternatif alanlardaki verimle mukayese etmek lazımdır. Çünkü alternatiflerdeki verim yüksek olduğu müddetçe siz mevduat faizini düşürdüğünüz zaman mevduat kaçışı daha hızlanacaktır. Bu gayet açıktır. Mevduat faizini düşürmek tek başına meseleyi çözmez.

Şimdi de kredilerdeki gelişmeyi vurgulayalım. Gene 12 aylık rakam verelim. Bir önceki yıl banka kredilerindeki artış % 48,5 olmuş, geçen yıl % 75'e yükselmiş. Korkunç bir artış var. Enflasyonun da 1986'da reel olarak en az 5 puan düştüğünü kabul edersek, kredilerdeki gelişme son derece önemli bir olay olarak karşımıza çıkıyor. Kredi genişlemesi daha çok mevduat bankalarında: % 55'ten % 76,7'ye çıkıyor. Kalkınma ve yatırım bankalarındaki artış da önemli. Onlarda % 12'den % 64'e yükseliyor kredi artışı. Bu kredi artışlarındaki yükselme büyük ölçüde Devlet Yatırım Bankası'nın kredilerinden kaynaklanıyor. Çünkü Devlet Yatırım Bankası'nın kredileri 1985 yılının 12 ayında % 2 azalmışken, 1986 yılında % 61 artıyor. Bu da gösteriyor ki yatırım kredileri daha çok kamu kesimine gitmiş. Çünkü Devlet Yatırım Bankası kaynakları biliyorsunuz büyük ölçüde iktisadi devlet teşekküllerini finanse ediyor. Benim geçen yılki ekonomiyi ilişkili olarak söyleyeceklerim bu kadar.

ALKİN — Sayın Demirgöl, siz geçen yılı nasıl değerlendiriyorsunuz?

hızlı büyüme,
ihracattan çok
iç talep artışından
kaynaklanmaktadır;
tasarrufun diğer bir
alternatif kullanım
alanı olan dayanıklı
tüketim malı alımı,
bunda etken olmaktadır

DEMİRGİL — Evvela ekonomi politikasının 5 amacı olduğuna işaret edelim ve bunların hangilerinde bir ilerleme kaydedildi, hangilerinde bir



PROF. DR. DEMİR DEMİRGİL
Boğaziçi Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Öğretim Üyesi

gerileme kaydedildi ve 1987'de neler bekleniyor; buna göz atalım. Büyüme hızı 7,9 olarak gerçekleşti. Bu arada Türkiye'nin büyük bir gayret içinde olduğunu hesaba katıp, diğer ülkelerle mukayese etmeyelim fikrini

ben savunmayacağım. Ayrıca 1981 - 1986 büyüme hızı ortalamasının 5,1 olduğuna işaret edelim. Gelecek yıl için ne ümit ediyoruz? Hükümetin yahut Planlama'nın % 5 demesine rağmen, ben % 6,5'luk bir kalkınma hızı bekliyorum 1987 yılında. Gelişmekte olan ülkelerin ortalamasını aldığımız zaman, rakam %3 civarında. Gelişen ülkelerin ortalaması ise %2. Bunlarla mukayese edildiği zaman problemlerimizin birçoğu ortaya çıkmaktadır. Yani büyük bir büyüme hızı içindeyiz. Bu itibarla ithalat üzerinde bunun olumsuz etkisi olacaktır, ödemeler dengesi üzerinde olacaktır. Fakat hızlı büyümenin kaynağına gelince, özellikle 1986'daki kaynağına, ihracattan ziyade iç taleple ilgilidir. Ve bu bizi aynı zamanda gelir dağılımı konusuna da getirmektedir. Dahili talep patlaması nereden kaynaklanmıştır? Elbette bu konuda elimizde çok sarıh malumat olmamakla beraber; işçi, memur, emekli ve hatta çiftçinin reel gelirlerinde bir artış olmadığı hesaba katılırsa, bu büyüme hızının yahut bu talepteki artış hızının son dönemde büyük bir servet terakümü yapmış olan bir sınıftan kaynaklandığından bahsetmek lazım.

ALKİN — Sayın Demirgil, burada bir saplama yapabilir miyim? Geçen gün bazı ahbablarla bu meseleyi konuşuyorduk. Mesela aklımıza şöyle iki soru geldi: Dayanıklı tüketim malı satın alanların mesleği kaydediliyor mu? Türkiye'de dayanıklı tüketim malı satın alanların çoğunluğunun hangi gelir grubundan olduğunu gerçekten bilebiliyor muyuz? Mesela, yanlış anlaşılmasın mesela diyorum-Türkiye'de otomobil, renkli televizyon, video, müzik seti satın alanların içinde ücret ve maaşlılar önemli bir oran tutuyorsa, o zaman nasıl bir gelir dağılımı analizi yapacağız? Bu belli değil. Çünkü bu pahalı malları üreten sanayiler ile yakından ilişkisi olanlar,

maaşlı ve ücretli olan kesimin dayanıklı tüketim malları talebi içerisinde oldukça önemli bir oran teşkil ettiğini söylüyorlar. Ve maaşlı ve ücretli derken de, yüksek düzeydeki yöneticileri kastetmiyorlar. Tabii bu kesin bir bilgi değil, ama bizi gelir dağılımını analizinde çapraz sokuyor. Gelir dağılımının sabit gelirli aleyhine bozulduğunu söylemek, son derece doğru. Yani bunun bilimsel tarafında bir tutarsızlık yok. Muhakkak ki bu kadar hızlı bir enflasyon döneminde, reel ücret ve maaşların da artmadığını bildiğimize göre, gelir dağılımının sabit gelirli aleyhine bozulduğu açık. Gelir dağılımı kendi aleyhine bu kadar hızlı bozulan bir kitle içerisinde acaba dayanıklı tüketim mallarına, yani oldukça pahalı mallara talep yönelten grubun yoğunluğu nedir? Bunu bilemiyoruz. Çok küçük dersek, bu kez de yoğun talebi açıklamakta güçlük çekiyoruz.

DEMİRGİL — Efendim, otomobile ilgili olarak şu kadarını söyleyebiliriz. Enflasyonun genel olarak tüketiciler arasında bildiğimiz gibi -yine iktisat teorisi söylüyor bunu- devam edeceğine dair beklentiler olursa, zamanı gelmeden elindeki eski otomobilini değiştirip yenisini alma eğilimi biraz artıyor. Bunu dayanıklı tüketim mallarına kadar teşmil etmek mümkündür. Yani bu, enflasyon devam edecek, bir an evvel mal alayım, eğilimdir. Ayrıca özellikle dayanıklı tüketim mallarıyla otomobil için çok ciddi bir yaş analizi yapmak lazım. Acaba geçmişteki bir patlamanın 10 yılı doluyor mu bugünlerde? Bu itibarla biraz da yenileme yatırımlarıyla ilgili ihtimali çok büyüktür.

AKGÜÇ — Bir husus daha var galiba. Az önce onu söylemeyi belki unuttuk. Mevduatın alternatifleri arasında dayanıklı tüketim malları da var. Tasarruf sahibi ilerde büyük

bir fiyat artışı bekliyorsa, mevduatını çekip dayanıklı tüketim malı almayı tercih edebilir.

URAS — Otomotivi cazip kılan bir başka faktör daha var. Otomotiv sanayicileri her ay % 4 zam yapacaklarını açıklıyorlar. O zaman tasarrufçu otomobili alıp saklayıp bir zaman sonra satsa, bankaya koyduğundan daha fazla para kazanacak.

AKGÜÇ — Çünkü tasarrufun diğer bir alternatif kullanım alanı dayanıklı tüketim malı alımı.

enflasyon hızındaki yavaşlama, başta enerji fiyatlarındaki düşüş olmak üzere dışardan ve tarımın da etkisiyle iç ticaret hadlerinin aleyhe devam etmesinden kaynaklanmaktadır

DEMİRGİL — Biraz da enflasyondan söz edelim. 1986'da fiyat artışlarında önemli bir gerileme oldu. % 30 civarında bir toptan eşya fiyatları artışı, % 35 civarında bir tüketici fiyatları artışı... Bunun büyük bir gerileme olduğunu kabul etmek zorundayız. Toptan eşya fiyatlarında 13 puanlık ve tüketici fiyatlarında 10 puanlık bir gerileme olmuştur. Gerileme ciddi boyutlardadır. Acaba enflasyondaki yavaşlama hangi politikaların sonucu olmuştur? Ben bunun daha ziyade iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine dönmesinden kaynaklandığı kanaatine varıyorum.

AKGÜÇ — Bir de hammadde ve petrol fiyatlarının düşmesi ile doların değer kaybetmesi...

DEMİRGİL — Yalnız bir de sanayi ürünleri fiyatlarındaki artışın ortalamasına bakıyorum. Bu % 30'un üstündedir ve toptan eşya fiyatlarındaki artışın da üstündedir. Ve önümüzdeki yılda da aynı eğilimin devam etmesi ihtimali vardır. Bu arada İstanbul Sanayi Odası'nın yapmış olduğu incelemelerde fiyat artışlarının % 44'ü bulunduğu da işaret etmek lazımdır. Onu zikretmedik. Yanlı açıklacası 1986'da sanayi ürünleri fiyatlarında % 44'lük bir artış gözükmektedir. Ve bu artışın 1987'de büyük çapta gerilemesi de sözkonusu değildir. Bu bizi aynı zamanda başka bir iktisat politikası noktasına götürmektedir; iç ticaret hadleri 74'den 70'e, 70'den 65'e kadar inmiştir. Bu iniş daha da devam ettirilerek istenirse...

ALKİN — Tarım aleyhine...

DEMİRGİL — Evet tarım aleyhine olmak üzere, bu politika 1987'de de devam ederse, sosyal bakımdan çeşitli mahzurları da beraberinde getirecektir.

AKGÜÇ — Ben bir ekleme yapabilir miyim? Enflasyondaki yavaşlama nereden kaynaklanmıştır? Tamamen dışardan kaynaklandığını ben size rakam olarak vereyim. Mesela enerji fiyatları 1985'te % 95 artmış, bu oran 1986'da % 13.1'e düşmüş. Gaz 1985'te % 93 bir artış gösterirken, 1986'da % 17.2'ye düşmüş. Elektrik % 97.6 artmışken 1985'te, 1986'da 11.5'e düşmüş. Petro-kimya fiyatları 1985'teki % 33.3'den 1986'da % 15.5'e inmiş. Görülüyor ki genellikle geçen yılki fiyat düşüşleri enerjiden kaynaklanmıştır.

DEMİRGİL — İzin verirsiniz iç ticaret hadlerinin aleyhe devam etmesini de ekleyelim.

AKGÜÇ — Tabii; fiyatları aşağı çeken bir olay da tarımdır. Devlet İstatistik Enstitüsü'nün endeksleri gösteriyor ki, tarım ürünlerindeki artış hızı yavaşlamış. Bir de dışarıya

bağımlı olarak kimya ürünlerindeki ve enerjideki fiyat artışlarının büyük ölçüde düşmesi, 1986 yılında fiyatları dediginiz oranlarda aşağı çekmiştir. Endeksleri biraz daha ayrıntılı incelediğimiz zaman, bu olayı açıkça görüyoruz.

DEMİRGİL — Şimdi de 1987 için bir-iki cümle daha söyleyelim. Petrol fiyatlarının yükselmesi artık 1986'daki bu avantajı ortadan kaldıracaktır. Ayrıca, kanaatime göre iç ticaret hadlerinin tarımın aleyhine daha fazla indirilmesi mümkün olmayacaktır. Seçime yaklaşma muvacehesinde böyle bir uygulama politik bakımdan da müsait olmayabilir.

Yine elimizde kesin rakam olmakla beraber istihdamın 1986'da önemli ölçüde arttığını gösteren işaretler vardır. Bir kere işverenlerin emek taleplerinde artış olmuştur. İşe yerleştirmelerde büyük çapta artış vardır. Yalnız bu artışlar tarımdan ziyade tarım dışından, özel sektörden ziyade kamu sektöründen kaynaklanmaktadır. Bu arada belediyelerin yatırımlarının da istihdam-yoğun olduğuna işaret etmek lazımdır. Aslında talebi artırmak için istihdam-yoğun yatırımların yapılması ihtiyacında değiliz. Bilakis eldeki kaynakları çok daha iyi kullanmak zorundayız.

AKGÜÇ — Ben birkaç cümle ile bitireyim. Önümüzdeki yıl Türk ekonomisinin performansını dışardan sağlayacağımız kredilere bağlı görüyorum. Gelecek yıla ait tahminlerin gerçekleştiğini düşünelim. Gene 8,7 milyar dolarlık bir ihracat; 12,2 milyar dolarlık bir ithalat; aşağı yukarı 3 milyar dolara yakın bir dış ticaret açığı... Petrol fiyatlarındaki artışı dikkate aldığımızda, önümüzdeki yıl açığın 4 milyar dolara doğru çıkabileceğini düşünebiliriz. Yine önümüzdeki yıl 2,5 milyar dolarlık bir dış borç ödemesi var. Açık böylece 6,5 milyar dolar oluyor. Turizm gelirleri-

mizi ve işçi dövizlerini bundan düşerseniz, aşağı yukarı önümüzdeki yıl yine 4,5 milyar dolara ihtiyacımız olduğu ortaya çıkar. Tabii burada kısa vadeli kredilerimizi aynen yenilediğimizi varsayıyoruz. Bu nedenle ekonomimizin performansı artık büyük ölçüde izleyeceğimiz iç politikalarından biraz dışarı çıkmakta ve dışarda izlenen politikalar bizim performansımız üzerinde etkili olmaya başlamaktadır. Ben bu noktayı vurgulamakta yarar görüyorum. Çünkü önümüzdeki yıllarda dış kredi açısından bir aksama, bizim bütün tahminlerimizi altüst edebilir.

ALKİN — Bu açık oturuma katılıp, önemli katkılarda bulunduğunuz için çok teşekkür ederim.

Dergi'nin Notu: Yukarıda sunulan «Açık Oturum», 2 Şubat 1987 tarihinde yapılmıştır.

E S Yayınları Sunar:

VECDİ ÜNAY

3182 Sayılı
Bankalar Kanunu Gereğince

**BANKALARCA
İÇ TİCARETİN VE SANAYİN
FİNANSE EDİLMESİ
USULLERİ**

Bankaları, bankacıları ve iş çevrelerini
yakından ilgilendiren kaynak kitap
400 sayfa (büyük boy) - 1.650 — TL (KDV dahil)

İsteme Adresi:
Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Büyükdere Mah. Sütlüce Sokak No. 62
Şişli/İstanbul
Telefon: 526 34 11

Not: Kitabı almak isteyenler, bedelini Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi'nden 758, İş Bankası Turbu Şubesi'ndeki 1541 Akbank Turbu Şubesi'ndeki 4512 no.lu hesaplarımızdan bursine, kitap bedeli olduğunu belirterek havaile simeli, ad ve adreslerini tarafımıza bildirmelidir. Gönderme postalamaya yapılamazdır.

Sermaye Piyasası

Doç. Dr.
M. ŞÜKRÜ TEKBAŞ

1 1987 yılının Ocak ayı, hisse senetlerinde en yüksek fiyat artışlarının gerçekleştiği yıl olarak hatırlanacaktır. Gerçekten Borsa'nın birinci kesiminde işlem gören 40 hisseden 33'ünün fiyatı değişik oranlarda artış göstermiş, 3'ü değişmemiş ve sadece 4'ü düşme göstermiştir. Bu gelişmelerle Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Endeksi 54.06 puan artışla 493.05 puana yükselmiştir.

Hisse fiyatlarının büyük oranda artış göstermesi, bir ölçüde, faiz oranlarındaki düşme ile diğer yatırım alanlarından bu kesime gözlerin çevrilmesi ve 1986 yılında hisse senetlerinin yüksek performans göstermesi üzerine ilgi çekmesi ile açıklanabilmektedir. Ayrıca, 1986 yılına ait faaliyet sonuçlarının yavaş yavaş belirlilik kazanması ve kâr ile kârpayı bekleyişleri de hisselerin prim yapmalarına neden olmaktadır. Bu arada önemli bir nokta da, bazı hisselerde gözlemlenen sürekli dalgalanmanın da ortaya koyduğu gibi, bu hisselerde yapay fiyatların oluşturulduğudur. Bazı çevreler, fiyatlardaki bu gelişmeyi, özellikle Borsa'da komisyoncuların sayılarının artmasına bağlamakta ve bu hisselerin Borsa'ya girmeleri ile yapay fiyat ve işlemlerin arttığına işaret etmektedirler.

1986 yılında İstanbul Menkul Değerler Borsası'nın birinci kesiminde işlem gören hisse senetlerinin işlem hacmi 7.167 milyon TL'yi bulmuş ve 2.750 bin hisse senedi el değiştirmiştir. İşlem hacmi bakımından 879.1 milyon TL ile T. İş Bankası ilk sırayı almış, bunu 705.2 milyon TL ile Çelik Halat, 687.2 milyon TL ile Koruma Tarım, 507.0 milyon TL ile Kartonsan, 498.6 milyon TL ile Çukurova Elektrik ve 448.3 milyon TL ile Rabak izlemişlerdir. İşlem gören hisse senedi adedine göre yapılan sıralamada 466.8 bin hisse ile T. İş Bankası tekrar ilk yeri alırken, 331.4 bin hisse ile Koruma Tarım, 197.4 bin hisse ile Kartonsan, 139.1 bin hisse ile Çelik Halat, 117.9 bin hisse ile T. Demir Döküm ve 112.3 bin hisse ile İzmir Demir Çelik diğer ilk sıraları paylaşmışlardır.

Bu kesimde gerçekleşen 7.167 milyon TL'lik işlem hacmi, bu kesimde yer alan şirketlerin 711.6 milyar TL'lik toplam piyasa değerinin sadece % 10.1'ini oluşturmuştur. Borsa'da işlem gören hisse senetleri de dahil edildiği durumda, bunların, toplam piyasa değeri içindeki payı çok düşük boyutta kalacaktır. Bir fikir verebilmesi açısından bazı ülkelerin rakamlarına bakmakta yarar vardır. Ser-

maye piyasası en gelişmiş olan Amerika'da borsaya kote edilmiş hisse senetlerinin piyasa değeri 1985 yılında 1.710,6 milyar dolar ve 1984 yılında alınıp satılan hisselerin hacmi 756 milyar dolar olmuştur. Bu durumda işlem hacminin borsa piyasa değerine oranı % 44.2'dir. Aynı yıllarda Japonya'da borsa piyasa değeri 817.1 milyar dolar, işlem hacmi 267.1 milyar dolar ve sözkonusu oran % 32.7, İngiltere'de borsa piyasa değeri 289.7 milyar dolar, işlem hacmi 48.4 ve bu oran da % 16.7 olarak gerçekleşmiştir.

İstanbul Menkul Değerler Borsası'nda 1986'da gerçekleşen 7.167,6 milyon TL'lik işlem hacmi, yıl ortası dolar kuru 674 TL kabul edilerek dolar üzerinden ifade edilirse 10.6 milyon dolar olacaktır.

Şirketlerin sermayeleri dikkate alındığında, işlem gören hisse sayıları, değişik bir anlam kazanabilecektir. Bu durumda, işlem gören hisse sayısının, sermayeye, diğer bir deyişle hisse sayısına oranlanması halinde en yüksek değere % 14.7 ile Koruma Tarım'ın sahip olduğu görülmektedir. Bunu % 5.2 ile Çelik Halat, % 3.7 ile Eczacıbaşı Yatırım, % 3.2 ile Rabak, % 2.7 ile Sarkuysan, % 2.6 ile İzocam ve Kartonsan, % 2.4 ile Makina Takım izlemektedir. Ayrıca, işlem gören tüm hisse sayısının, bütün şirketlerin hisse senetleri toplam sayısına oranlanması halinde, ortaya % 1.1 gibi bir oran çıkmaktadır.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi
(Ocak 1974 = 100)

AYLAR	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1981	1985	1986	1987
Ocak	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51	243.11	202.78	297.38	493.05
Şubat	120.82	140.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44	243.73	207.73	325.71	
Mart	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21	249.65	214.77	316.36	
Nisan	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04	235.43	207.07	305.68	
Mayıs	127.26	159.26	120.49	101.63	91.66	102.60	156.08	227.24	209.20	304.85	
Haziran	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25	220.66	210.89	306.66	
Temmuz	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	176.40	207.07	213.75	323.22	
Ağustos	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	186.42	204.24	218.60	360.80	
Eylül	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	199.71	198.36	226.70	394.62	
Ekim	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	212.63	200.20	238.27	384.48	
Kasım	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	217.12	200.44	258.90	406.68	
Aralık	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	242.03	202.10	261.35	438.90	

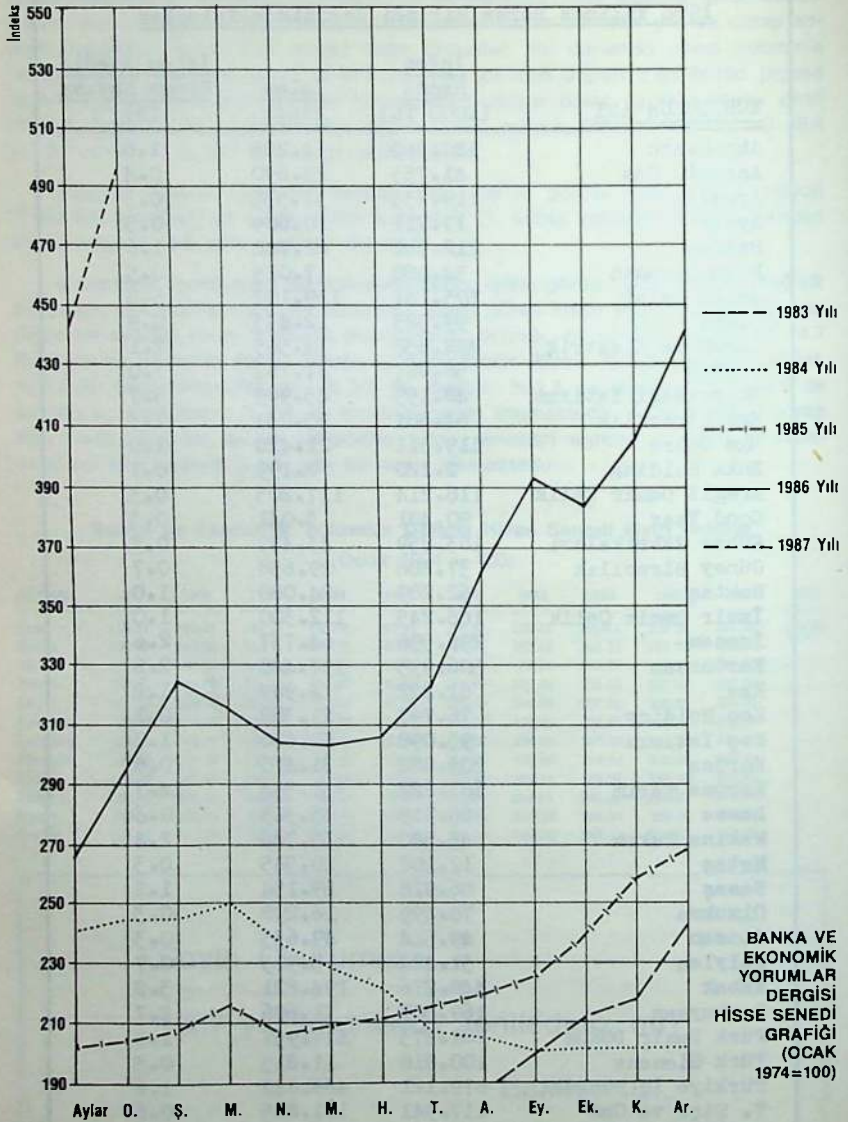
Sayın Okurumuz,

1987 yılı abonemenizi yenilediniz mi?

Bekliyoruz...

1986 Yılında Borsa Birinci Kesiminde İşlemler

<u>KURULUŞUN ADI</u>	<u>İşlem Hacmi</u> (1000 TL)	<u>İşlem Adedi</u>	<u>İşlem Adedi/</u> <u>Hisse Sayısı</u> (%)
Akçimento	180.260	11.223	1.8
Anadolu Cam	41.753	23.690	0.4
Arçelik	119.235	37.535	0.3
Aymar	17.711	10.609	0.5
Bağfaş	212.201	62.708	1.6
Bolu Çimento	54.880	7.015	0.5
Çelik Halat	705.161	139.102	5.2
Çimsa	99.525	12.433	0.9
Çukurova Elektrik	498.638	74.505	2.1
Döktaş	58.987	17.762	1.0
Eczacıbaşı Yatırım	48.199	43.989	3.7
Ege Biracılık	64.881	55.231	1.3
Ege Gübre	119.311	21.420	1.0
Enka Holding	2.120	2.199	0.1
Ereğli Demir Çelik	118.214	117.203	0.3
Good Year	90.481	3.041	0.3
Gübre Fabrikaları	183.859	43.459	0.9
Güney Biracılık	37.206	29.658	0.7
Hektaş	62.289	24.080	1.0
İzmir Demir Çelik	166.245	112.300	1.0
İzocam	296.598	64.737	2.6
Kartonsan	506.993	197.448	2.6
Kav	61.222	4.949	1.2
Koç Holding	76.797	21.388	0.1
Koç Yatırım	93.098	52.680	1.3
Kordsa	204.882	31.470	0.8
Koruma Tarım	687.224	331.354	14.7
Lassa	65.919	35.315	0.3
Makina Takım	45.590	35.746	2.4
Metaş	12.102	20.545	0.3
Nasaş	86.918	69.154	1.2
Olmuksa	70.499	16.298	0.3
Otosan	49.514	49.633	0.3
Polylen	31.424	5.915	0.7
Rabak	448.276	194.221	3.2
Sarkuysan	169.607	71.606	2.7
Türk Demir Döküm	281.273	117.957	1.8
Türk Siemens	100.818	11.815	0.3
Türkiye İş Bankası	879.121	466.842	1.6
T. Şişe ve Cam	117.941	101.885	0.6
T o p l a m	7.167.572	2.750.120	1.1



Sıra No.	Kuruluşun Adı.	Kuyulu Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış Sermaye (Milyon TL)	Takvim Yılı Kârı			Dağıtılan Kâr Payı (%)				Piyasa Fiyatı (TL)		
				1984 (Milyon TL)	1985 (Milyon TL)	1983 (Milyon TL)	1984 (Net)	1985 (Net)	1983 (Net)	1986 Ocak	1986 Kasım	1986 Aralık	1987 Ocak
1	AKCİMENTO	—	630	533,8	2.590	180	50	180	20	13.500	22.500	30.750	33.000
2	ANADOLU CAM	5.600	5.600	1.008,5	1.243	733	50	29	100	1.650	1.800	1.340	1.600
3	ARÇELİK	16.000	12.000	4.440,3	9.487	792,8	40	57	10,4	2.150	3.265	3.475	4.000
4	AYMAR	5.000	2.000	746,9	1.045	22,9	95	27	5	1.835	1.635	1.550	1.550
5	BAĞFAŞ	—	4.000	3.505,5	5.587	2.623	60	50	75	2.200	3.700	3.875	5.395
6	BELL CİMENTO	—	1.500	1.290	2.121	200	541	55,81	84	—	4.565	8.000	7.850
7	ÇELİK HALAT	5.400	2.700	1.770,4	1.857	1.211	60	100	100	5.600	4.640	5.145	5.500
8	ÇİMSA	—	1.440	423,3	3.077	710	17,2	76	145	5.185	9.955	12.500	18.650
9	ÇUKUROVA ELEKTRİK	15.000	3.600	3.326,6	17.342	1.228	130	150	105	4.025	9.700	14.640	15.750
10	DOKTAŞ	1.800	1.800	1.335,2	511	1.515,6	40	25	120	3.000	2.850	3.700	3.940
11	EİZACIBAŞI YATIRIM	3.000	1.200	275,4	328	319	36,5	30	30	1.100	1.200	1.110	1.340
12	EGE BİRACILIK	4.200	1.059	277	277	1.217	30	4	50	1.100	1.350	1.150	1.410
13	EGE GÜBRE	—	2.400	1.231,5	2.113	1.209	—	71	40	4.900	5.900	5.700	5.700
14	EMEĞLİ DEMİR ÇELİK	40.000	38.400	15.320	26.531	—	11	16	250	—	1.025	1.250	1.180
15	GOOD YEAR	—	977	2.421,4	3.619	1.458	250	820	150	12.000	26.500	25.000	26.000
16	GÜBRE FABRİKALARI	4.900	4.900	1.970	1.720	—	70	65	60	4.605	4.875	4.700	2.440
17	GÜNEY BİRACILIK	4.200	4.200	604	185	646	30	30	4	965	1.310	1.060	1.365
18	HEKTAŞ	—	2.700	1.355,1	501	1.086	241,3	68	140	8.300	2.600	1.830	2.150
19	İZMİR DEMİR ÇELİK	15.000	11.000	1.083	2.247	—	242	42	—	—	1.375	1.420	1.350
20	İZOCAM	3.000	2.500	785,3	2.425	856	96	126,5	60	5.600	3.450	2.985	3.650
21	KARTONSAN	9.000	7.500	2.878,4	2.621	1.173	56	30	110	2.000	3.145	2.550	3.175
22	KAV	—	400	507,4	787	618	110	170	300	13.000	13.400	16.495	26.300
23	KOC HOLDİNG	25.000	15.000	30*5	6.430	2.398	42,5	38	150	3.100	3.245	3.370	3.950
24	KOC YATIRIM	5.000	4.000	807,2	1.559	558	56	39	50	1.650	2.260	2.150	2.350
25	KORDSA	—	3.750	4.340,7	6.973	3.112	50	67	260	5.200	9.950	9.500	12.105
26	KORUMA TARIM	2.250	2.250	922,5	69	1.173	32,5	108	80	1.150	2.750	2.470	2.680
27	LASSA	—	10.600	4.496	7.355	1.589	20	25	20	2.205	2.215	1.930	2.700
28	MAKİNA TAKİM	3.000	1.500	11,4	100	96	—	—	15	1.100	1.180	1.450	1.775
29	METAŞ	15.000	8.000	1.087	2.644	376	3,2	—	—	820	575	575	575
30	NASAŞ	10.000	6.000	1.294	1.013	634	25	13,5	25	1.425	1.400	1.250	1.360
31	OLMUKSA	—	5.000	983,9	2.500	zorlar	90	41	—	2.940	3.700	4.150	3.800
32	OTOSAN	20.000	15.000	—	zorlar	625	—	—	4	960	1.165	875	975
33	POLYLEN	—	900	636,2	516	945	40	50	200	10.000	5.000	6.000	14.000
34	SABAK	6.000	873	1.633	815	1.500	30	40	50	1.500	2.570	1.710	1.850
35	SARKIŞAN	5.000	2.825	286	2.134	1.005	20	45	100	1.700	3.300	3.490	4.300
36	SİFAŞ	—	1.560	1.192,1	1.809	1.227	86	130	250	11.000	8.000	8.800	8.800
37	TÜRK DEMİR DÖKÜM	15.000	6.400	869,8	4.088	819	105,5	37,5	—	1.950	2.645	2.765	3.195
38	TÜRK SİEMENS	—	3.500	3.545	3.545	1.870	135,5	120,5	160	10.500	8.205	8.900	9.500
39	TÜRKİYE İŞ BANKASI	—	30.000	23.559	32.270	—	—	—	—	—	2.400	3.100	3.650
40	TÜRKİYE ŞİŞE VE CAM	30.000	17.000	2.096,6	1.932	850	12,5	9	54	1.150	1.200	1.300	1.570

Yepyeni Bir Hazine Bankacılığı Örneği...

Halkın tasarruflarıyla oluşan imkânlarını, halk için değerlendirirken, çağdaş bankacılık anlayışıyla, gücünü yalnız kuruluşlar değil, kişiler için de seferber eden Anadolu Bankası, yepyeni bir hazine bankacılığı örneği veriyor...



ARZA DAYALI İKTİSAT (*)

Yazan :
BRUCE R. BARTLETT

Çeviren :
SÜREYYA SAKINÇ

ARZA dayalı iktisat, pek çok yönden, klasik iktisadın yeniden keşfedilmesinden başka bir şey değildir. Daha açıkcası, yeniden keşfedilen Say'ın «pazar kanunu»dur. Büyük Fransız iktisatçısı Jean Baptiste Say'ın adıyla anılan Say Kanunu'nun mahiyeti şudur: «Mallar, eninde sonunda diğer mallarla ödenir.» Böylece, insan arzularının tatminini sınırlayan, onların tüketme gücü değil, üretimdir. İnsan istekleri ise sınırsızdır. Sonuç olarak, Say şunu ileri sürmüştür:

«Tüketim arzusunun uyarılmasında değil, üretim araçlarının arz edilmesindeki güçlükler nedeniyle, sadece tüketimin teşvik edilmesi alım-satım yapmak için yeterli değildir. Üretim, mübadele araçlarını tek başına sağlar. Böylece, iyi hükümetin amacı üretimi uyarmak, kötü hükümetin ise tüketimi teşvik etmektir.»

Benzer şekilde, John Stuart Mill de şöyle söylemiştir:

«Bir ülkenin zengin olması için yapması gereken şey; asla tüketim

değil, üretimdir. Üretimin arzulandığı yerde, tüketimin tercih edilmeyeceğine emin olabiliriz. Üretmek, üreticinin tüketmek arzusunu gösterir. Yoksa, neden bizzat boş yere emeğini harcasın? O, bizzat ürettiği şeyi tüketmek istemeyebilir. Fakat, onu üretim ve satış için harekete geçiren saik (motiv) satın almak arzusudur. Bu nedenle, üreticiler genellikle çok üretir ve daha çok satarlarsa, elbetteki daha çok satın alırlar. Her bir üretici kendi ürettiği fazla ürünü istemeyebilir. Fakat, buna karşılık, bir diğer üreticinin ürettiği fazla ürünü ister. Ve, diğerinin istediği şeyi üretmek suretiyle, diğerinin ürettiği şeyi elde etmeyi ümit eder. Bu yüzden, malları talep eden tüketicilerin isteğine göre üretilen mal miktarı asla daha fazla olmayacaktır. Fakat, yine de bazı malların tüketicisi olmaya hevesli çok kimse olabilir ve daima da vardır. Ancak, ya üretim araçlarına sahip olmadıklarından ya da mal karşılığında verecekleri herhangi bir şeye sahip olmadıklarından, isteklerini tatmin etmekten acizdirler. Bu yüzden, kanun koyucu bizzat, tüketime ilişkin herhangi bir endişe içine girmez. Üretim araçlarına sahip olan herkesin istekleri tamamen tat-

(*) Reaganomics - Supply Side Economics in Action, Arlington House Publishers, West port, Connecticut, 1981, pp. 1 - 11.

min edilinceye kadar, üretilebilen her şey için tüketim daima olacaktır. Üretim bundan daha fazla artmayacaktır. Kanun koyucunun sadece şu iki noktaya dikkat etmesi gerekecektir: Üretim araçlarına sahip olanları, bu araçları kullanmaktan alıkoymamak hiçbir engel mevcut olmamalıdır. Üretim araçlarına şimdilik sahip olmayanlara, tüketme arzuları derecesinde, bu araçlara sahip olmalarında her türlü kolaylık sağlanmalıdır. Üretici olanlar ise, tüketimde bulunmak için güçlendirilebilirler.»

Bu doktrin, Büyük Depresyon'a kadar esasen bütün iktisatçılar tarafından kabul ediliyordu. Büyük Depresyon sırasında, Say Kanunu'nun esasını gerçekte yanlış anlayan ve yanlış anlatmış olan John Maynard Keynes tarafından bu doktrin ağır bir saldırıya uğradı. Keynes, Say'ın kanununu, şu basit ifadeyle carptı: «Her arz kendi talebini yaratır.» Ve şunu ekledi: «Bu, tam istihdama engel bir durum olmadığı önermesiyle eşanlamıdır.» Keynes, bu görüşü savunurken, herhangi bir malın aşırı arzının genelde olamayacağını kabul eden Say Kanunu'nun, aynı zamanda bütün malların genel bir aşırı arzının olamayacağını ifade ettiğini ileri sürerek, John Stuart Mill'in bu söylenenler dışında tüm söylediklerini aynen aktarmıştır.

Keynes, «İstihdam, Faiz ve Para Genel Teorisi»nde Büyük Depresyon'un nedeninin yetersiz tüketim olduğunu ve hükümet politikasının bütçe açıkları ve gevşek para politikası yoluyla talebi uyuracak şekilde yönlendirilmesi gerektiğini ispat etmeyi başarmıştır.

Keynes'in teorisi, kurallarının zamanının siyasetiyle büyük ölçüde

uyumluluk göstermesinden dolayı, çok geçmeden yeni ortodoks teori (economic orthodoxy) haline geldi. Joseph Schumpeter, Genel Teori'ye ilişkin olarak şunu söylemiştir: «Bir tahlil örneği olarak teorinin herhangi bir önemi olabilirse de; teorinin zaferini, esas olarak, çok sayıdaki modern iktisatçının en güçlü politik tercihlerine uyum göstermesi gerçeğine borçlu olduğuna hiç şüphe yoktur.»

Gerçekte, 1930'larda ekonominin talep yönüyle ilgili ciddi bir sorun vardı. Fakat, bunun Keynesci görüşle hiçbir ilgisi yoktu. Sorun, 1923-1932 yılları arasındaki üç yıl boyunca ABD para stokunda azalmaya neden olan Federal Reserve Board'ın trajik hatasıyla ilgiliydi. Ekonominin değişmeyen katılığının, fiyatların ve ücretlerin, mevcut para stoku ile uyumlu bir denge seviyesine düşmesini engellediği sırada, bunu depresyon izledi. İktisatçıların ve politikacıların en büyük hatası, Keynesci yaklaşımı, bir depresyon koşullarında uygulanabilir olmaktan ziyade, genel bir ekono-

-
- ◆ Çevremizdeki doğa güçlerini tanımayı ve yönetmeyi başardığımız halde, içimizdeki kuvvetlerin büyüklüğünü anlamaktan uzağız.

Bertrand Russell

- ◆ Deney düşüncenin çocuğu, düşünce de davranışın çocuğudur.

Benjamin Disraeli

- ◆ Her insan meşgul olduğu şeylerin değerindedir.

Marcus Aurelius

mik programın ana prensibi olarak kabul etmeleriydi.

II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle, Keynesci iktisat, ekonomi mesleğinin genç üyelerinin tam bir bağlılığını kazandı. 1960'larda bu iktisatçılar pek çok üniversitede profesördü. Onların etkisi öylesine yayılmıştı ki, seçkin monetaristlerden olan Milton Friedman 1965'de şunu söylemişti: «Şimdi hepimiz Keynesciyiz». Fakat, 1960 ve 1970'lerin ağırlıklı Keynesci ekonomik politikaları kendi yıklarlarının tohumlarını ekiyorlardı.

Keynesci iktisat, 1974 - 1975 durgunluğu (recession) esnasında gerçek anlamda öldü. 1975 yılında işsizlik oranı, 45 milyar dolarlık bir Federal Bütçe açığına (bu, aynı zamanda, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük açığı) ve yükselen bir enflasyon oranına rağmen, 1929 bunalımından beri en yüksek seviyesine (% 8,5) yükseldi. Klasik Keynesyen teoriye göre böyle bir olay olamazdı. Temel bir Keynesci unsur olan Phillips Eğrisi şunu ifade etmektedir: Enflasyon ile işsizlik arasında ters bir ilişki vardır (birisini yüksek ise, diğeri düşük olacaktır). Böylece, Keynesçiler bu gibi durumlar için hangi reçeteyi teklif edecekleri hususunda şaşkınlığa düştüler. Normal olarak, enflasyonu önlemek bir bütçe fazlasını gerekli kılarken, işsizliği azaltmak da bir bütçe açığına gerekli kılar. Amerikan tarihinde barış zamanındaki hemen hemen en büyük bütçe açığı mevcut iken, işsizlik zorunlu olarak daha fazla açığa dayalı harcamayı gerekli kılıyordu. Ve, enflasyonla mücadele etmek için bütçe açığında bir azaltmaya gitmek, zaten feci olan işsizlik durumunu derhal şiddetlendirebilirdi. Bu yüzden, Keynesyenler durumu dü-

zeltencek hiç bir teklif sunmuyorlardı. Kısa bir müddet sonra çoğu, Keynesyen iktisadın ölümünü ilan ediyordu.

Böylece ortaya yeni bir sorun çıktı: Keynesci iktisadın yerini ne alacaktı? Irving Kristol, itibarı sarımsılmış olan Keynesci Okul'un yerine geçmek üzere arza dayalı iktisada ilk dikkati çekenlerdendir:

«İktisat politikası teorisinde, bu krize tepki olarak 'yeni' bir iktisat doğmaya başlıyor... Odak noktası, ekonomik denge veya dengesizlikten ziyade, ekonomik büyüme üzerindedir. Ve, serbest piyasanın ekonomik dürtüsüne doğal bir şekilde karşılık vererekten ortaya çıkan (yani, yatırım, fazla mesai gibi) bir büyümeye işaret eder.»

«Teşhis amacıyla elinde Keynesci makroekonomik aletler bulundurulur. Fakat, eğilimi 'liberal' olmaktadır ziyade 'tutucu'dur. Yani, sadece özel sektörün istikrarlı bir ekonomik büyümeyi sağlayabileceğine ve ekonomik büyümeyi sağlama görevi dışında herhangi bir görevin kamu sektörüne verilebileceğine inanır.»

«Bu 'yeni' iktisat bazen, daha doğrusu sıkça söylendiği biçimiyle 'arza dayalı maliye politikası' olarak tanımlanır... Bu, talepteki bir artışın, arzı arttıracığını ve böylece ekonomik büyümeyi hızlandıracağını savunan Keynesci görüşe karşıt olarak ortaya çıkar. 'Yeni' iktisat, ekonomik büyüme amacına yönelik doğal dürtülerin engellendiği bir durumda, talepteki bir artışın ancak enflasyonla sonuçlanacağını iddia eder. Halkın ödeyebileceği fiyatlarda piyasaya mal sürülmek suretiyle görünmeyen (gizli) talebi fiili (efektif) talebe çeviren, sadece verimlilik artışıdır. Bu artış, ekonomik büyümeyi sağlar.»

ABD'de 1977'de açıkca hissedilmeye başlanan verimlilik artışındaki ciddi azalma, arza dayalı yaklaşımların ABD ekonomisine uygulanmasını körükledi. Aşağıdaki tablo bu sorunu özetliyor.

ABD Kongresi Karma İktisat Komitesi'nin çalışmaları, ABD'deki verimlilik artışındaki azalmaya ve bunun enflasyon ve yaşama standardı üzerindeki etkilerine dikkat çekmesi açısından yararlı olmuştur. Komite'nin başkanı Teksas Senatörü Llyod Bentsen, Komite'nin 1979'daki altı aylık raporunda şunları söylemişti: «Verimlilik, 1980'lerdeki ekonomik sürecin dingil çivisidir». Daha önemlisi, Komite Raporu verimliliği teşvik etmek için çözümün klasik Keynesci iktisatta değil, arza dayalı politikalarda yattığını açıklığa kavuşturmuştu:

«Özet olarak, uzun vadeli stagflasyon sorunumuza çözüm, ülkemizin prodüktif potansiyelini daha da düşürecek toplam harcama düzeyini aynen muhafaza etmek için düzenlenen kısa vadeli politik teşviklerde

yatmaz. Aksine, çözüm, ekonominin arz yönünü genişletmeyi; yani, ülkenin verimliliğini anlamlı bir şekilde arttıracak tarzda ülkemizin prodüktif potansiyelinin genişlemesini amaçlayan uzun vadeli politikaların kabul edilmesinde yatar... Ancak, verimlilik sorunumuzun anlaşılmasıyla, yakın gelecekte ekonomik hayata hâkim olacak stagflasyona karşı çözümler geliştirebileceğiz.»

Pek çok Keynesci iktisatçıya göre verimlilik artışındaki düşme bir muammadır. Pek çok monetarist de bu yavaşlamadan dolayı şaşkınlık duymuşlardı. Ekonominin arz cephesine dikkatlerini yoğunlaştıran iktisatçılar, verimlilikteki azalmaya karşı bir açıklamanın ve çözümün olduğuna inanıyorlardı. Harris Bank'ın ekonomi başkanı Berly Sprinkel bu sorunla ilgili arza dayalı bir açıklama getirdi:

«Kanaatimce, ekonomimizin zayıf performansının nedeni, hükümetin gittikçe büyüyen sorumluluğudur. 1966'da vergi yükü milli gelirin % 33'ü idi. Geçen mali yıl vergi yükü milli

VERİMLİLİK SORUNU

Verimlilikte Ortalama Yıllık Değişim Oranı (**)

Ülkeler	Nispi Verimlilik (*)	Verimlilikte Ortalama Yıllık Değişim Oranı (**)			
		1950 - 67	1967 - 72	1972 - 77	1950 - 77
Japonya	62,2	7,4	9,2	3,5	7,0
Batı Almanya	79,1	5,0	4,8	3,8	4,7
İtalya	54,3	5,3	5,0	1,0	4,4
Fransa	84,7	4,7	4,5	3,1	4,3
Kanada	91,6	2,5	2,8	0,8	2,3
İngiltere	55,1	2,2	3,0	1,2	2,2
A.B.D.	100,0	2,4	1,1	0,6	1,8

(*) Uluslararası tartılı fiyatlar kullanılarak, ABD'ne kıyasla çalışan kişi başına yurtici reel gayrisafi hasılla ölçülmüştür.

(**) Her ülkenin kendi tartılı fiyatları kullanılarak, çalışan kişi başına yurtici reel hasıladaki büyümeyle ölçülmüştür.

Kaynak : Joint Economic Report, 1979, p. 58.

gelirin % 39,2'sine, rekor seviyesine yükseldi. Seçmenler ödenen vergileri devletin harcaması olarak anılıyorlarsa da gerçek ekonomik harcama, milli gelirden hükümet harcamalarına tahsis edilen payı ifade eder. Bu oran, 1966 mali yılında milli gelirin % 34'ünden, geçen yıl % 41'ine yükseldi. Aynı zaman zarfında Federal harcamalar milli gelirin % 22,6'sından, % 27,8'ine yükseldi. Devletin bütün ekonomi ve aynı zamanda harcanan sermaye içindeki nispi payı arttı. Devlet harcamalarındaki şiddetli artış, tasarruflara, yatırıma ve araştırmaya ve geliştirme harcamalarına köstek oldu. Ve bu da, devlet düzenlemelerindeki yoğun artışları da beraberinde getirdi. Bütün bu gelişmeler, ekonomimizin gelecekteki büyüme potansiyelini sınırlıyor.»

Arza dayalı iktisatçılar ile Keynesçiler arasındaki fark, vergiye karşı birbirlerine zıt tutumlarıyla kendini gösterir. Keynesyenlere göre, yükselen vergiler ekonomiye zarar verir. Çünkü, tüketicinin satın alma gücünü azaltırlar. Dahası, Keynesçilere göre bütün vergi indirimleri aynı sonucu verir. Sadece düşük gelirli için olsun veya yüksek gelirli için olsun, bir vergi indirimi yapılması veya kurumlara vergisinde bir indirim yapılması, sonuç itibariyle farketmez. Hatta, ortalama veya marjinal vergi oranlarını indirdiyseniz ya da şahıslar veya firmalar için vergi indirimi yaparsanız da, farketmez. Bunu nasıl yaptığınızı önemli değildir. Önemli olan, toplam vergi indirimi hacmidir. Bu, tek başına mali dürtünün ne ölçüde toplam talebi uyuracağını belirler. Netice olarak, Keynesçilere göre, vergileri indirmeniz veya aynı miktarda kamu harcamalarını arttırmanız, farketmez.

Etkiler benzer olacaktır. David Ott ve Attiat Ott'un «Federal Bütçe Politikası» adlı aynı çalışmalarında belirttikleri gibi;

«Vergi değişikliklerinin, devletin mal ve hizmet satın alımları sabit iken, özel kullanılabilir geliri değiştirmesi gibi; belirli devlet harcaması kalemlerindeki değişiklikler de, gayrisafi milli hâsıla üzerinde aynı etkiye sahip olur.»

«... Transfer ödemelerinde veya (net) faiz ödemelerindeki indirimler, vergi artışlarıyla karşılaştırılabilir. Çünkü, her ikisi de özel kullanılabilir geliri azaltır. Transfer ödemeleri veya (net) faiz ödemelerindeki artışlar da vergi indirimlerinde olduğu gibi aynı etkiye sahiptir. Yani, özel kullanılabilir geliri artırır.»

Aksine, arz teorisini benimseyen maliyeciler ve «yeni» iktisatçılara göre; vergi indirimi yapmanız veya harcamaları arttırmanız halinde çok şey farkeder. Değişik vergi indirimi türlerinin etkileri arasında çok geniş farklılıklar vardır. Bunlara göre, vergi indirimleri ve harcamalardaki artışlar sadece enflasyonu uyarır ve arz için hiçbir şey yapmaz. Çünkü, vergi indirimlerinin veya harcamalardaki artışların ya borçlanma yoluyla ya da para miktarını arttırarak finanse edilmeleri gerekecektir.

Böylece, arza dayalı iktisatçılar vergi indirimlerinin yatırımlara, tasarruflara ve çalışma şevkine maksimum uyarıyı verecek biçimde düzenlenmesi gerektiğini savunurlar. Bu, marjinal vergi oranı indirimlerinin tercih edilmesi demektir. Çünkü, vergi indirimleri, çalışma ve boş vakit, yatırım ve tüketim arasındaki tercihi kuvvetlendirir (marjinal vergi, kazanılan her bir ilave dolar üzerinde konulan vergidir). Bu maliyeci ve iktisatçılar,

benzer şekilde, esas olarak nakit akımını etkileyen yatırım vergi teşvikleri yerine, kârlılık oranını etkileyen kurumlar vergisi oranındaki indirimler lehindedirler.

Vergilerin kurumlar ve yüksek geliri şahıslar için artırılması ve sadece düşük gelirli için düşürülmesi gerektiğini ileri süren zamanın liberal ortodoks düşüncesine karşı olan yeni iktisatçılar, Washington'da güçlü taraftarlar kazanmaya devam ediyorlar ve Friedman ve monetaristlerin yaptığı gibi, ekonomik çevrelerde geçerli olan görüşe son verebilirler.

Martin Feldstein'in Milli Ekonomik Araştırma Dairesi'nin (NBER) başkanı olduğu 1977 yılında arza dayalı iktisat büyük bir teşvik gördü. Harvard'da iktisat profesörü olan Feldstein, milli sağlık sigortası, sosyal güvenlik, tasarruf ve sermaye yatırımı ile ilgili ve enflasyonun vergi sistemi üzerindeki etkileri üstüne çok sayıda önemli çalışmalar yapmıştı. Kendi çalışmaları ve NBER tarafından yapılan çalışmalar sayesinde ekonomiyle ilgili fikirlerinin politikacılar ve iktisatçılar tarafından irdelemesini sağlamıştır. Örneğin, 1975'de NBER'de vergileme üzerine bir konferansta Stanford Üniversitesi profesörlerinden Michael Boskin, klasik vergileme ve tasarruf görüşünü kökten değiştiren bir tebliğ sundu. Denison Kanunu'nda belirtildiği gibi, bu klasik anlayışta vergi oranı ne olursa olsun, milli tasarruf GSMH'nin yaklaşık olarak % 16'sında kalır. Fakat, Boskin tasarrufların gerçekte vergi oranlarındaki değişmelere yüksek derecede karşılık verdiğini gösterdi.

Feldstein ve NBER'in çalışmaları ek olarak, arza dayalı iktisat dü-

şüncesi üzerindeki esas entellektüel etki, Karma İktisat Komitesi'nin (JEC) çalışmaları olmuştur. JEC, ABD ekonomisinin iş başarısının devamlılığını sağlamak ve bulguların Kongre'ye rapor edilmesi için 1946 İstihdam Kanunu (The Employment Act) tarafından ihdas edildi. 1946 İstihdam Kanunu, pek çok bakımlardan Keynesci düşüncenin zirvesi olduğu ve JEC'in üyelerini aralarında bölen geleneksel farklılıkların bulunduğu gözönünde tutulursa, Komite'nin 20 yıl içinde ilk bağlaşıklık yıllık raporunun esasen arza dayalı iktisat düşüncesine dayandırılmış olması oldukça ilgi çekicidir. Başkan Bentsen'in 1979'da raporun girişinde ifade ettiği gibi :

«II. Dünya Savaşı sonrası iktisatçılarına göre temel sorun, yeterli bir talep seviyesini sağlamaktı. Yetersiz talep, depresyon döneminin temel iktisadi sorunuydu. Aşırı talep, II. Dünya Savaşı boyunca temel ekonomik suçluydu. Böylece, iktisatçıların 30 yıl boyunca ekonomide yeterli bir talep seviyesini koruma sorunuyla ilgilenmeleri şaşırtıcı değildi. Arap petrol ambargosu ve hemen sonrasında OPEC kartelinin davranışı aniden ve dramatik şekilde ülkenin ve ekonomi uzmanlarının ilgisini ekonominin arz tarafına çekmeye başladı.»

«Rapor, yeni iş imkânları yaratan yatırımları uyarmak gerekliliğini vurgular. Teşviklerin sınai araştırma ve kalkınmaya öncülük etmesini salık verir. Daha rasyonel ve etkili bir Federal düzenleyici sistem öngörür... Bu önerilerin tümü zamanımızın temel ekonomik hastalığı olan ekonominin stagflasyon ile mücadele etmek için en etkili politika olan ekonominin mal ve hizmet üretme kapasitesini genişleten bir teori geliştirmek üzere tasarlandı.»

Karma Ekonomi Komitesi, 1980 yıllık raporunda, ABD'nin iktisadi sorunları için arz yönlü yaklaşımlara olan desteğini tekrar ifade etti. Kontenjan Senatorü Benisen bir keresinde şöyle demiştir :

«1980 yıllık raporu, iktisat düşüncesinin yeni bir sahasının başlangıcını işaret ediyor. Geçmişe, daima ekonominin talep yönüne dikkatini toplayan ve sonuç olarak işsizlik ve enflasyon arasında kaçınılmaz bir ilişki olduğu inancına kapılan iktisatçılar hükmetmişti. Amerika'nın, milyonlarca Amerikalıyı işsizliğe mahkûm eden iktisadi durgunluğu 1980'li yıllar boyunca ortadan kaldırarak, enflasyonla mücadeleci olması gerekli değildir.»

«Komite'nin 1980 raporuna göre; verimlilik artışıyla sağlanan ve istikrarlı bir maliye politikası ve belli bir dönemdeki para arzındaki artışta tedrici bir azalma ile birlikte giden düzenli bir iktisadi büyüme, 1980'li yıllarda işsizliği arttırmadan enflasyonu önemli ölçüde azaltabilir. Bu hedefi başarmak için Komite, verimliliği, ekonominin arz yönünü arttırmak için bir dizi geniş tedbirler düzenlemeyi gerekli gördü...»

«Komite, gelecekteki vergi indirimlerinin bir kısmının ekonomideki tasarruf ve yatırımı arttırmak için düzenlenmesi gerektiğini önerir. Gelecekte olarak, vergi indirimleri ekonominin talep yönünü desteklemek için düzenlenen yegane anti konjonktürel tedbirler olarak görülmüşür. Karma Ekonomi Komitesi'nin desteklediği görüşe göre; vergi politikası ekonominin uzun dönem boyunca verimlilik artışını sağlayacak şekilde yönlendirilebilir ve yönlendirilmelidir. Vergi politikasının sadece durgunluk

hali dikkate alınarak uygulanması gerekir.»

Karma Ekonomi Komitesi'nin arza dayalı iktisadi öneren raporları geniş ilgi çekti. Bu raporlar, bu konudaki ciddi akademik araştırmaları ve Komite'nin bu alanda bundan sonraki çalışmalarını da teşvik etti. Sonuç; Carter Yönetimi bile arza dayalı iktisat hakkında konuşmaya başlıyordu. Örneğin, Hazine Sekreteri Michael Blumenthal 11 Temmuz 1979'da JEC'ten önce bunu teyid ediyordu :

«On yıllarca işlediğimiz genel görüş, hükümetlerin ilgilendikleri temel iktisat politikası; konjonktürel dalgalanmaları yumuşatmak ve gelir ve istihdamda düzenli artışlar sağlamak için toplam talebin yönlendirilmesi gerektiği idi. Eşitliğin arz yönü büyük ölçüde ihmal edilmiş ve talepteki değişimlere anında cevap verdiği ve bizzat kendisinin önemli sayıldığı kabul edilmişti.»

«Bu varsayım kısa sürer. Arz cephesi talebe cevap vermez olur ve verimlilik gittikçe düşmeye başlar. Son 5 yılda Amerika'daki verimlilik artışı sadece 1950 ve 1960'ların yaklaşık yarısı kadar olmuştur. Devlet harcamaları (milli) gelirin büyüyen bir kısmını almıştı ve harcamalar sermaye teşkili ve savunmadan, gelir transferlerine doğru kaymıştı. Efektif vergi oranları şiddetli biçimde değişti. Vergi yapıları ve seviyeleri yenileştirme ve risk taşımayı azaltacak şekildedir. Bu değişimler sanayi yanısırdır. İndeksleme, nispi fiyatları sabitleştirme ve kaynakların sanayi dalları ve sektörler arasında hareketine ait teşvikleri zayıflatmak eğilimindedir.»

«Kısaca, ekonomik politikayı arz üzerine daha yoğun biçimde toplamak ekonomide arz kısıtlamaları yaratan katılıkları ve etkinsizlikleri azaltmak için yeniden yönlendirmemiz gerekir. Bu görev, sermaye stokumuzu yeniden oluşturmayı, verimlilik artışını yeniden yükseltmeyi, yapısal işsizliği azaltmayı içerir. Bunların hepsinin üstünde, ekonominin enerji ihtiyaçlarını karşılamayı içerir.»

Belki şaşılacak biçimde olsa bile, Brooking Institution (Keynesçi iktisadın bir kalesidir) şimdi, arza dayalı iktisat hakkında konuşmaktadır. Bu, bir sorun ortaya çıkardı. Arza dayalı iktisat hakkında konuşulanların ne kadar arza dayalı ilkeleri samimi ve doğru bir biçimde ifade ediyor ve ne kadarı boş laftır? Tehlike, pratik açıdan popüler olan arza dayalı iktisadın, bir çeşit tutucu Keynesyenizme saptırılabilmesidir. Bu sorun, arz yönlü kamp içindeki «tutucu» ve «radikal» arz taraftarları arasındaki teorik ve politik farklılıklarla şiddetlendirilmektedir.

Çözümü istenen esas sorun; vergi indiriminin kendiliğinden (per se) enflasyoncu olup olmadığı ve kamu harcamalarında kuruşu kuruşuna indirimlerle birlikte uygulanması veya uygulanmaması gerektiğidir. Enflasyoncu olmaları nedeniyle vergi indirimlerine karşı çıkanlar veya buna eş harcamalarda indirim isteyenler, gerçek arz taraftarları değildir. Keynesçi modelde vergi indirimlerinin talebi, dolayısıyla enflasyonu uyardığı varsayıldığı için, onlar gerçekte tutucu Keynesçilerdir. Arz yönlü modelde can alıcı sorun şudur: Vergiler nasıl indirilir? Sadece devlet gelirlerini azaltan, devlet harcamalarını aynı se-

viyesinde bırakan bir vergi indirimi enflasyoncu olabilir. Çünkü, büyük olasılıkla, artan borcun monetizasyonunu gerekli kılacaktır. Fakat, vergi oranlarındaki (özellikle marjinal vergi oranlarında) bir azalma, kişisel harcanabilir geliri daha fazla arttırır. Çalışma ve boş zaman, tasarruflar ve tüketim arasındaki karşılıklı ilişkiyi değiştirerek, nispi fiyatları değiştirir. Böyle bir vergi indiriminin kısa dönemde enflasyoncu olabilmesi, ne kadar ilave üretim ve tasarrufa yol açtığına ve hükümetin kısa dönemli açıklarını nasıl finanse ettiğine bağlı olacaktır.

Arz taraftarı olduklarını iddia edenlerden bazıları ise, bu farkı görememişler ve harcamalardaki bir indirime paralel olmayan herhangi bir vergi indirimi aleyhinde olmuşlardır. Örneğin, Martin Feldstein şöyle demiştir: «İşsizlik ve verimliliğe karşı arz yönlü bir yaklaşımı destekleme rağmen, inanıyorum ki enflasyon, sadece talep uygun sınırlarda ise dizginlenecektir.» Senato Maliye Komitesi için arza dayalı ekonometrik bir model kuran Dr. Michael Evans, Kemp - Roth (*) % 30 vergi indirimi-

(*) **Cevirenin Notu:** Amerika Temsilciler Meclisi üyesi, Jack Kemp tarafından «Tax Reduction Act of 1979» adı ile üç yıllık bir dönem boyunca tüm ücretlilerin kişisel gelir vergisi indirimlerini kalıcı kılacak bir kanun tasarısı resmen sunulmuştu. Dahası, bu tasarı 15 Aralık 1982'den itibaren enflasyona karşı kişisel vergi oranlarının ayarlanmasını (indeksleme) içeriyordu. Kemp-Roth Tasarısı 1979 ve 1980 yılı başlarında geçmemesine rağmen, Reagan Başkanlık seçimine Ö'nun fikirlerinin bazıalarını kullandı ve iktidarı ele geçirdikten sonra, üç yıl boyunca kişisel gelir vergisinin % 30 itibariyle indirilmesi önerisini benimsedi.

nin büyük ölçüde enflasyoncu olabileceğini söyleyerek, aynı noktaya işaret etmiştir. Ve, Minneapolis Merkez Bankası bir vergi indiriminin sadece devlet finansmanını vergilerden borçlanmaya kaydırıldığını, devletin gerçek yükünün harcamaları olduğunu ileri sürdü. Artan açık, enflasyondur. Enflasyon uzun dönemde halkı daha yüksek vergi dilimlerine yükselterek vergi yükünü arttırabilir.

Ne yazık ki bu eleştirilerin hepsi bir noktayı gözden kaçırmaktadır. O da; vergi oranlarındaki indirimin, devlet gelirlerini azaltmaktan daha fazlasını yaptığıdır. O da, sistemdeki caydırıcıları yok etmesidir. Paul Roberts'in ileri sürdüğü gibi;

«Vergi yükü, vergi gelirlerine kıyasla devlet tarafından talep edilen toplam kaynaklar için en iyi ölçüdür. Fakat, bazı itisatçılar buna reel vergi yükü ile ölçülmesi mümkün olmayan kaynakların ilave edilmesine izin verirler. Hükümetin kârsız görüp de girişmediği bir üretim alanı görmek zordur. Fakat, yine de bunda vergi yükünün rolü vardır.»

«Vergi yükünün eksiksiz ölçülebildiği görüşünden hareketle bir vergi indirimi, bir harcama indirimi ile karşılanmasa bile gerçekçi olabilir. Çünkü, marjinal vergi oranlarındaki bir düşme, nispi fiyatları değiştirir. Halkın boş zamandan vazgeçerek çalışmaya ve cari tüketimden vazgeçerek yatırıma yönelmesine neden olur. Halk, herhangi bir devlet borcunu ödemek için gelecekteki vergilerin yükseltilmesi gerekeceğini önceden tahmin etse bile, yine de bu yön değişiklikleri görülür. Buna rağmen, bu arada, fazla çalışma ve yatırım vergi matrahını genişletir. Bu, bütçe açığı üzerinde iyileştiricidir. Gelecekteki

vergi oranları eğer mutlaka yükseltilecekse, bu oranların vergilerdeki indirim kadar yükseltilmeleri gerekmektedir.»

Roberts'in iddialarına destek, Sir John Hicks'in çalışmasında bulunabilir. «Değer ve Kapital»de Hicks, fiyat değişmelerinin gelir ve ikame etkilerini içerdiğine işaret etmişti. Böylece, bir malın fiyatındaki bir düşme, tüketicinin durumunu iyileştirir. Reel geliri mallar itibarıyla yükselir. Diğer taraftan, tüketici diğer mallar karşısında fiyatı düşen malı ikame edeceğinden, bir ikame etkisine yol açarak, nispi fiyatları değiştirir. Mademki alıcının gelir kazancı tamamen satıcının gelir kaybıyla karşılanıyor; fiyat değişmelerinin ikame etkileri olarak, gelir etkileri kaybolur.

Vergi oranlarındaki bir azalma, devlet gelirlerini azaltabilir. Bu, halktan daha fazla borçlanmayı zorunlu kılar. Fakat, oranları indirilen yükümlünün gelir kazancı, diğerlerinin tamamen başka şekilde tüketilecek veya yatırıma gidecek tasarruflarını, devlet borcuna kaydırmaları ile dengelenir. Tekrar edersek, ikame etkisi kalarak, gelir etkileri kaybolur. (Hükümet borçlanma yerine para miktarını arttırmışsa –enflasyon yapmışsa– aynı etkiler olacaktır. Parasal genişleme, tasarrufta bulunmaya zorlayacak veya nakit balansları üzerinden bir vergi alınmasını gerektirecektir.) İkame etkisi, halkın boş zamana karşı çalışmayı ve tüketime karşı tasarrufu ikame etmesine neden olacaktır.

Enflasyon, para miktarının mal ve hizmetin üretilmesine neden olan herhangi bir vergi indirimi, para arzı sıkı bir biçimde kontrol edildiği sürece, anti - enflasyonist olacaktır. Bu,

asında Karma Ekonomi Komitesi'nin (JEC) görüşüdür. Bu Komite, vergi indirimlerinin enflasyonu nasıl azaltabileceğini gösteren iki tebliğ yayınlamıştır.

Bu görüşler enflasyonu durdurmada geleneksel Keynesci tedavinin tam karşıtıdır. Enflasyonla mücadelede geleneksel Keynesci tedavinin işe yarayacağına dair şüphe büyükmektedir. Çünkü söz konusu tedavi, para stoku değişmeden kalırken, mal ve hizmet üretiminde bir azalmaya yol açar.

Son olarak, politik süreç, anti-enflasyonist bir vergi indiriminin

mümkün olup olmadığına karar verecektir. Gerçek şudur ki; Kongre enflasyon – işsizlik, ekonomik büyümede bir azalma vb.– için Keynesci tedaviyi kabul etmiyor. Arz yönlü bir vergi indiriminin, muhalefete karşın, politik çekiciliği pek büyüktür. Enflasyonun ülkeyi darlık ve sıkıntılara sokmadan azaltılabileceği vaadini sürekli tekrarlar ve politikacıların halka enflasyon korkusu olmaksızın vergi indirimleri sağlamalarına imkân verir. Böyle bir vergi indirimine karar verilir ve başarılı olurlarsa, arza dayalı iktisat aniden genel olarak kabul edilmiş bir ekonomik yaklaşım haline gelebilir.



Türkiye Etibank'a Güveniyor Dünya Etibank'a Güveniyor



Etibank Anadolu toprağına gömülü kromu, bakırı, boksiti, çinkoçu ve daha nice madeni gümüşüne çıkarıp, işleyerek dövize dönüştüren bankadır.

Dünyanın ve Türkiye'nin güvenilen bankası Etibank, 163 milyar sermayesi, deneyimli uzman personeliyle, tüm bankacılık ve dış ticaret işlemlerinizde sizin de "güveneceğiniz" güçlü bankadır.



ETİBANK

"güçlü kuruluş, güçlü bankacılık"
Sermayesi: 163 milyar

BANKACILIKTA YASAL - KURUMSAL SERBESTLEŞME (Deregulation)

COŞKUN CAN AKTAN

I — GİRİŞ

KEYNESGİL iktisat yaklaşımına karşıt ve uygulamada ağırlığı artan arz yönlü iktisat (supply side economics) ve yeni klasik iktisat (new classical economics) anlayışları, devletin ekonomiye müdahalesinin azaltılması ve hatta tamamen ortadan kaldırılmasını şiddetle savunmuşlar ve buna ilişkin hiç de yabana atılamayacak teorik açıklamalar yapmışlardır. Teorik görüşlerin uygulamaya aktarılması ve kısmen başarı elde edilmesi sonucunda dünyada bu yöndeki uygulamalar genişlemeye başlamıştır. Öyle ki öncülüğünü başta Friedman ve Şikago Okulu mensupları olmak üzere, Lucas ve Sargent gibi pek çok iktisatçının yaptığı bu iktisat anlayışı ABD'nde «Reagonomics» adıyla uygulandıktan kısa bir süre sonra Latin Amerika'dan Uzak Doğu'ya uzanan bir politika zinciri oluşturmuştur. Reagonomics felsefesinin en önemli başarısı hiç kuşkusuz rekabet politikası alanında olmuştur. Ekonomide yasal olarak müdahale edilerek koruma altına

alınmış sektörlerde rekabetin ilerletilmesi için «yasal - kurumsal serbestleşme» adı verilen bir politika uygulanmaya başlamıştır.

Bu yazıda önce yasal - kurumsal serbestleşme kavramı kısaca ele alındıktan sonra, dünyada bankacılık sektöründe bu yöndeki uygulamalar özetlenecektir. Daha sonra da ülkemizdeki serbest faiz politikası ile başlayan ve giderek genişleyeceği tahmin edilen yasal - kurumsal serbestleşme politikası açıklanacak ve bazı değerlendirmeler yapılacaktır.

II — Yasal - Kurumsal Serbestleşme Kavramı

Yasal - kurumsal serbestleşme (deregulation) kavramı ile bütün sektörlerde yasal düzenleme ve kısıtlamaların azaltılması veya tamamen kaldırılması, böylece sektörlerin rekabet içerisinde etkin ve verimli çalışmalarını ifade edilmeye çalışılmaktadır. OECD'nin de benimsediği ve üye ülkelere önerdiği bu politika günümüze değin bir çok ülkede başlıca beş ana sektör - ulaştırma, haberleşme, radyo ve televizyon hizmetleri,

enerji, bankacılık – içerisinde uygulanmıştır (1). Yasal - kurumsal serbestleşme politikasını ilk kez sistemli bir şekilde ele alarak uygulayan ülke ABD'dir. İktisat politikasında bir devrim olarak kabul edilen bu politika ABD'nde Başkan Ford zamanında başlamış, Başkan Carter döneminde hızlanmış ve halen Reagan yönetiminde de çok kapsamlı bir şekilde uygulanmaktadır. Önemle belirtelim ki, bu politika sonucu Amerikan ekonomisinde kısa dönemde rekabetin ve verimliliğin arttığı gözlemlenmiştir (2). Şimdi dünyada bankacılık sektöründe bu yöndeki uygulamaları kısaca özetlemeye çalışalım.

III — Dünyadaki Uygulamalar

Yukarıda da belirttiğimiz gibi yasal - kurumsal serbestleşme politikası ilk kez ABD'nde uygulanmıştır. ABD'nde özellikle 1980 yılından sonra bankacılık sektöründe bu yöndeki uygulamalar hızlanmıştır. 1980 yılında yürürlüğe konulan Mali Kurumlar Yasal - Kurumsal Serbestleşme ve Para Kontrolü Kanunu (Depository Institutions Deregulation and Monetary Control Act) ile mali kurumlar üzerinde kapsamlı bir reform yapılmıştır. Bu kanundan sonra Ekim 1982'de Garn-St Germain Depository Institutions Kanunu yürürlüğe konulmuştur. Bu iki kanun sadece mali kurumlar üzerinde yasal düzenleme ve kısıtlamaları kaldırmakla kalmamış, ayrıca banka - dışı mali kurumların da bankacılık sektöründe faaliyette bulun-

malarına izin vermiştir. Alınan kararlar ile faiz oranları da önemli ölçüde serbestleştirilmiştir (3).

ABD dışında, bankacılıkta yasal - kurumsal serbestleşmeye yönelik kararların Almanya, Japonya, Kanada ve İngiltere'de de yürürlüğe konulduğu görülmektedir. Bunlardan Almanya'da 1980 yılında rekabet kanununda yapılan bir değişiklikle daha önce bankacılık ve sigortacılık sektöründe rekabet dışı tutulan kurumlar rekabet sistemi içerisine alınmıştır (4). Japonya'da ise faiz oranları üzerindeki devlet kontrolü kaldırılmıştır. Ayrıca Japonya'da sosyal güvenlik kurumlarının da bankacılık ve sigortacılık sektöründe faaliyette bulunmalarına imkân sağlanmış ve bazı alanlarda bankalar ile sosyal güvenlik kurumlarının müşterek çalışmaları mümkün olabilmektedir. Kanada'da ise 1980 yılında bankacılık kanununda yapılan bazı değişikliklerle bankacılık hizmetlerinin serbestleştirilmesi yönünde ilk adımlar atılmıştır (5). İngiltere de aynı yılda aldığı çeşitli önlemler ile mali kurumların daha rekabetçi bir ortamda çalışabilmelerine imkân sağlamıştır (6).

Açıklamalarımızın başında da belirttiğimiz gibi günümüzde yasal - kurumsal serbestleşme politikası Latin

(3) S. Kerry Cooper ve Donald R. Fraser; «Banking Deregulation and the New Competition in Financial Services», Cambridge: Harper Row Publishers, 1984, s. 1 vd.

(4) OECD Economic Surveys; Germany, 1984/1985, (June - 1985), s. 31 - 33.

(5) The OECD Observer; «Deregulation», s. 16.

(6) OECD Economic Surveys United Kingdom, 1984/1985, (January - 1985), s. 21 vd.

(1) The OECD Observer; «Deregulation and Privatization», vol 132, May - 1986, s. 14 - 17.

(2) Robert Okun; «The Benefits of Deregulation», Economic Impact, 1986/2, s. 26.

Amerika'dan Uzak Doğu'ya kadar uzanan bir çok ülkede uygulanmaktadır. Bunların arasında Avustralya, Kore, Finlandiya, İsveç ve İrlanda gibi ülkeler vardır. Avustralya'da halen bu konuda çeşitli kararlar alınmıştır; Merkez Bankası'nın bankalar üzerindeki mevduat kontrolleri kaldırılmış, çek hesaplarına faiz verilmesine izin verilmiş, ayrıca 20 ticari bankanın döviz bulundurmasına imkân sağlanmıştır. Bunun dışında 1 Ağustos 1984 tarihinden itibaren çeşitli kararlar da yürürlüğe konulmuştur⁽⁷⁾. Kore'de ise 1984 yılından sonra ekonomide izlenen genel politika çerçevesinde mali kurumlar üzerinde de reform yapılarak, ticari bankaların faiz oranlarını serbestçe belirleyebilmelerine izin verilmiştir⁽⁸⁾. Finlandiya, İsveç ve İrlanda'da ise bu yöndeki çalışmalar sürdürülmektedir⁽⁹⁾.

IV — Türkiye'deki Uygulama : Serbest Faiz Politikası

Ülkemizde öteden beri devletin bankacılık sektörü üzerinde yasal düzenleme ve müdahaleleri olmuştur. Özellikle 1930'lu yıllarda ülkemizde uygulamasına başlanan «devletçilik politikası» çerçevesinde faiz oranları devlet tarafından belirlenmiş ve bu çok uzun yıllar böylece devam etmiştir. 1933 yılında 2279 sayılı Ödünç Para Verme İşlemleri Kanunu ile faiz oranlarının azami miktarlarının kanunlar vasıtasıyla belirlenmesi esası

kabul edilmiştir. Bu durum yaklaşık 27 yıl devam etmiştir. Daha sonra 18.5.1961 tarih ve 302 sayılı Kanunla faiz oranlarının kanunlar yerine Bakanlar Kurulu'nca belirlenmesi esası getirilmiştir. Güdümlü faiz politikası⁽¹⁰⁾ adı verilen bu sistemin uygulamasına ise 1980 yılına kadar devam edilmiştir. 24 Ocak istikrar tedbirlerinin yürürlüğe konulmasından bir süre sonra bu kararların tamamlayıcısı olarak kabul edebileceğimiz bir faiz kararı yürürlüğe konulmuştur.

4.6.1980 tarih ve 17007 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanarak 1.7.1980 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 29.5.1980 tarih ve 8/909 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile güdümlü faiz politikasından serbest faiz politikasına geçiş yolunda adımlar atılmıştır. İlgili çevrelerde ve kamuoyunda kısaca «faiz kararı», «Temmuz bankacılığı» veya «serbest faiz politikası» olarak bilinen bu karar ile kredi ve vadeli tasarruf mevduatı faiz oranlarının bankalarca serbestçe belirlenebilmesine imkân sağlanmıştır.

Söz konusu kararnamenin 1. maddesinde bankaların açacakları kredilere uygulayacakları azami faiz oranlarını borçlanan ile karşılıklı olarak serbestçe saptayabilecekleri belirtilmiştir. 6. maddede ise sadece vadeli tasarruf mevduatı faiz oranlarının bankalar ve mudi arasında serbestçe tespit edilebileceği hükmü yer almıştır. Anlaşıldığı gibi bu faiz kararname ile kısmi bir serbestleşmeye geçilmiştir. Ancak her ne kadar bu faiz oranlarında kısmi serbestleşme yönünde karar alınmışsa da bu uygulama

(7) The Banker; «Australia: Deregulation», vol 134, No. 699, (May-1984), s. 12.

(8) The Banker; «Hesitant Liberalisation in Korea», vol 134, No. 695, (January-1984), s. 34.

(9) The OECD Observer, «Deregulation...», s. 16.

(10) Bkz.: U. Selçuk Akalın; «Faiz Politikası ve Kredi-Mevduat Yapısı (1977-1985)», İstanbul: MÜ. Türkiye Ekonomisi Araş. Mer. Yayını, 1986, s. 6 vd.

namamıştır. Bankalar 19.6.1980 tarihinde yaptıkları «centilmenlik anlaşması» ile sözkonusu kararnamenin uygulanmasını engellemişlerdir.

Bu gelişmelerden sonra 2279 sayılı Ödünç Para Verme İşlemleri Kanunu yürürlükten kaldırılarak bunun yerine 2520 sayılı Kanun getirilmiştir. Bu kanun ile faiz oranlarının azami ve asgari sınırlarını belirleme yetkisi Maliye Bakanlığı'na verilmiştir. Ayrıca Maliye Bakanlığı gerektiğinde faiz oranlarını kısmen ya da tamamen serbestleştirmede de yetkili kılınmıştır. Bir süre sonra 12.12.1982 tarih ve 8/5756 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile kredi ve mevduat faizi oranlarının belirlenmesi yetkisi, Merkez Bankası denetiminde bankalar arası mevduat haric toplam mevduat içindeki payları % 3 ve daha fazla olan bankalara verilmiştir. Anlaşıldığı gibi bu kararname ile faiz oranlarında tekrar bir serbestleşmeye gidilmiştir.

Daha sonra 22.7.1983 tarih ve 70 sayılı KHK ile faiz oranlarını belirleme yetkisi tekrar Bakanlar Kurulu'na devredilmiştir. 7129 sayılı Bankalar Kanunu'nun yerini alan bu KHK'nin ardından 6.10.1983 tarih ve 90 sayılı KHK ile faiz oranlarını belirleme yetkisi bu defa Maliye Bakanlığı'na devredilmiştir. Kısa bir süre sonra 16.12.1983 tarih ve 83/7507 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile faiz oranlarının Merkez Bankasınca belirlenmesi esası yürürlüğe konulmuştur. Bu karar ile faiz oranlarında tekrar bir kısmi serbestleşme kabul edilmiştir. Buna göre kredi faiz oranları bankalarca serbestçe belirlenecek, mevduat faiz oranları ise Merkez Bankasınca tespit edilecektir.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan anlaşıldığı gibi ülkemizde

«Temmuz bankacılığı» olarak bilinen 1.7.1980 tarihinden itibaren güdümlü faiz politikası kısmen terkedilmiş ve bunun yerine serbest faiz politikası uygulamasına geçilmiştir. Son olarak da 30.10.1986 tarih ve 19266 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 18 sıra No.lu Merkez Bankası tebliği ile serbest faiz politikası yönünde bir adım daha atılmıştır. Sözkonusu tebliğ ile mevduat faiz oranları yeniden belirlenmiş, ayrıca vadesiz mevduat hesaplarının bankalarca serbestçe belirlenebileceği esası kabul edilmiştir. Sözkonusu tebliğin 4. maddesinde şu hükümler yer almıştır :

«Vadesiz mevduat hesaplarına uygulanacak faiz oranı % 10 oranı aşılmamak üzere bankalarca serbestçe tespit edilir. Ancak bankalar, nezdlerindeki vadesiz mevduatın ay içindeki asgari bakiyesine, o ay başında (Ocak, Şubat, Mart gibi takvim ayları) cari 1 ay vadeli mevduat faizinin % 90'ını; 3 aylık dönem içindeki asgari bakiyesine ise üçer aylık dönemlerin başında (Ocak - Mart, Nisan - Haziran, Temmuz - Eylül, Ekim - Aralık) cari 3 ay vadeli mevduat faizinin % 90'ını geçmemek üzere serbestçe tespit edecekleri faiz oranlarını dönem başından itibaren uygulamayabilirler. Bankalar bu uygulamaya ilişkin hesap türlerini, asgari hesap tutarını ve bu işlemleri yapacak şubelerini serbestçe tayin ederler. Vadesiz mevduat hesabına ilişkin üç alternatif (azami % 10, 1 aylık dönem içindeki asgari bakiyeye uygulanacak faiz oranı, 3 aylık dönem içindeki asgari bakiyeye uygulanacak faiz oranı) banka ile mudi arasında serbestçe belirlenir. Vadesiz hesabın asgari bakiyesinin üzerinde kalan

kısma uygulanacak faiz oranı % 10'ü aşmamak üzere, bankalarca serbestçe belirlenir.»

Anlaşıldığı gibi sözkonusu tebliğ ile vadesiz mevduat faiz oranlarında kısmi bir serbestleşme kabul edilmiştir. Merkez Bankası'ndan yetkililerin yaptığı gayriresmi açıklamalarda 1987 yılından itibaren faiz oranlarında tam bir serbestleşmeye gidilebileceği belirtilmiştir.

V — Sonuç ve Değerlendirmeler

Ülkemizde önümüzdeki günlerde daha kapsamlı bir şekilde uygulanacağı tahmin edilen serbest faiz politikası üzerinde bankacılık sektöründe bir tedirginlik gözlemlenebilmektedir. Bunun nedeni kanımızca serbest faiz politikasının ülkemiz ekonomik koşullarına intibak ettirilip ettirilemeyeceği hususu yönündendir. Faiz oranlarında tam serbestleşmeye gidilirken ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik konjonktür ile bankacılık sektörünün oligopolcü piyasa yapısı dikkate alınmak durumundadır. Özellikle enflasyon olgusu üzerinde hassasiyetle durmak gereklidir. Bildiğimiz gibi güdümlü faiz politikasının enflasyonla mücadelede bazı olumsuz yönleri vardır. Faiz oranlarının uzun süre değiştirilmemesi halinde nominal faiz gelirlerinde enflasyon dolayısıyla bir eksilme meydana gelir. Bu durum tasarrufların bankalarda nemalandırılmaması sonucunu doğurur. Bu bakımdan enflasyonist eğilimlerin hüküm sürdüğü bir ekonomide güdümlü faiz politikası uygulanırken faiz oranlarının belirli aralıklarla yetkili organlarca yeniden belirlenmesi gereklidir. Ülkemizde halen 16.12.1983 tarih ve 8/7507 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile mevduat faizi

oranlarının üç aydan fazla olmayan sürelerle yeniden belirleme yetkisi Merkez Bankası'na verilmiştir.

Serbest faiz politikasının ise enflasyon karşısında daha elâstik olduğu söylenilebilir. Bununla birlikte serbest faiz politikasının başarılı olması için bankacılık sektöründe önceden rekabetçi bir ortamın yaratılması gerekir. Ülkemizde bankacılık sektörünün oligopolistik karakteri serbest faiz politikasının ne derece başarılı olabileceği yönündeki endişeleri gündeme getirmektedir. Önceki açıklamalarımızda da belirttiğimiz gibi, halen dünyada pek çok ülke serbest faiz politikası yönünde ileri adımlar atmışlardır. Özellikle ABD ve Japonya faiz oranlarını, daha geniş bir ifadeyle bankacılık hizmetlerini önemli ölçüde serbestleştirmişlerdir. Ancak, bu ülkelerde bankacılık hizmetleri bankalar dışındaki bir takım kuruluşlar tarafından da yapılmaktadır. Örneğin, ABD'de ticari bankalar dışında birçok mali kurum (depository financial institutions) mevcuttur. 1981 yılında bu mali kurumların sayısı 38235'dir⁽¹¹⁾. Dolayısıyla bu ülkede bankacılık sektöründe faaliyette bulunan mali kurumlar arasında önce rekabetçi bir ortam yaratılmış ve daha sonra da kademeli olarak serbest faiz uygulamasına geçilmiştir. Aynı gelişmeler Japonya'da da görülmektedir.

Şu halde ülkemizde bankacılık sektörünün oligopolistik yapısı ve ekonominin içinde bulunduğu konjonktür dikkate alınarak serbest faiz uygulamasının bir zaman süreci içerisinde kademeli olarak yaygınlaştırılmasında yarar vardır.

(11) Cooper ve Fraser, a.g.e., s. 26.

Turyağ, seçkin ürünleriyle yaşamınızda, yanınızda!

"Öncü" Turyağ'ın hepsi birbirinden kaliteli ürünleri, yaklaşık 70 yıldır yaşamımızın her anında, yanınızda. BIO TURSİL, BIO TURSİL OTOMATİK, PRİL, PRİL OTOMATİK ve DIXİ gibi deterjanlardan çamaşır yumuşatıcısı VERNEL'e; YAYLA, YAYLA AYÇİÇEK, UFA gibi nebati marjantin ve yağlardan endüstriyel yıkama maddelerine kadar tüm Turyağ ürünleri, çok çeşitli alanlarda güvenle kullanılıyor. Evlerde, otellerde, hastanelerde, bürolarda, fabrikalarda hep Turyağ var... Hep Turyağ gücü, Turyağ büyüklüğü, Turyağ güvencesi var.

70 yıllık geçmişi ile, "ilk"leri ve "ilke"leriyle güvendiğiniz Turyağ her zaman yaşamınızda, yanınızda.

Turyağ

TURYAĞ P.K. 171 İZMİR

Turyağ bir Henkel Grubu ve Yapı Kredi A.Ş. kuruluşudur.

DIŞ BASINDAN

Derleyen :
DOÇ. DR. GÜLSEREN İZMİR

KEYNES YENİDEN SAHNEDE Mİ? (*)

A MERİKAN Ekonomi Cemiyeti'nin 28 - 30 Aralık tarihlerinde New Orleans'daki son toplantısının yıldızı John Maynard Keynes idi. Toplantı Keynes'in «İstihdam, Faiz ve Para Genel Teorisi» adlı, sanayileşmiş dünyanın ekonomik düşünce tarzını derinden etkileyen kitabının yayınlanmasının 50. yıldönümüne rastlıyordu. Fakat yalnızca bu rastlantı nedeniyle değil; son zamanlarda dünya ekonomisinde büyüme hızının düşüşü, atıl kapasiteler, işsizlik ve ciddi dış ticaret açıkları gibi giderek derinleşen problemlere çare arayan ekonomistler arasında, 10 yıllık bir gözden düşme sürecinden sonra Keynes'in fikirlerinin tekrar rağbet kazanmaya başlaması nedeniyle de Keynes'in adı sıkça geçiyordu.

Keynes'e artan ilginin ana sebebi ise, önerdiği efektif talebi uyarıcı mali politikalar değil; işgücü ve mallara olan zayıf talebin fiyatlar ve ücretlerdeki düşme sonucu kendiliğinden canlanmayacağı yolundaki radikal görüşüdür. Bu görüşten hareketle, Keynes çare olarak tüketim talebini ve yatırımları uyarmak için hükümetin müdahalesini tavsiye etmişti. Bu fikirler tamamiyle terkedilmedilerse de, dünyanın başlıca ekonomik sorunlarının talep yetersizliğinden çok arz yetersizliğinden kaynaklandığı 1970'li yıllarda artık çare olmaktan çıkmıştı.

Keynesyenlerin kaybı monetaristlerin kazancı oldu. 70'li yılların sonlarına doğru, Keynesyenler de enflasyonla başa çıkabilmek için sıkı para politikasının gerekliliğini kabul etmek zorunda kaldılar. Bunun yanı sıra, işsizliği belli bir «doğal had»din altına indirecek ölçüde talebi uyarmanın yalnızca daha yüksek enflasyon ve sonuçta daha yüksek işsizliğe yol açacağı doğrultusundaki monetarist görüşleri de istemeyerek de olsa kabullendiler. Bu arada «Rasyonel Bekleyişçiler» olarak adlandırılan ve aktif ekonomik politikaların, halkta doğurdukları yüksek enflasyon beklentileri nedeniyle başarıya ulaşamadıklarını savunan yeni bir klasik ekonomi ekolü ortaya çıktı.

(*) Business Week, 12 Ocak 1987.

Bütün bunları kabul etmiş olmakla beraber, Keynesyenler yeniden toparlanmaktadır. Talep zayıflığı tekrar gündemdedir. Sanayileşmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler, dünya tüketicilerinin alım güçlerinin üzerinde üretim yapmaktadır. A.B.D. 1982'den beri iç talebini üreticilere sağlanan vergi avantajları ile suni olarak canlı tutmaya çalışmış ve bu uygulama yabancı mallar için bir kurtuluş kapısı olmuştur.

Arz tarafındakilerin piyasalardaki doygunluğa ve işsizliğe karşı önerebilecekleri bir çare yoktur. Para arzının dengeli artışını savunan ve aktif müdahaleden kaçınan monetaristler de soruna bir çözüm getirememektedirler. Esasen, monetaristlerin, para arzındaki büyümenin ekonomik faaliyetin hacmine göre hassasiyetle ayarlanabileceği doğrultusundaki savları da, son beş yılda paranın dolaşım hızında gözlenen ani ve düzensiz sapmalar nedeniyle, anlamını yitirmiştir. Dolaşım hızı tahmin edilemediği sürece, para arzı, üretim ve fiyatlar arasındaki ilişki kopmaktadır.

New Orleans'da iki taraf da yenilgiyi kabul etmemiştir. Monetaristler, Keynesyenlerin monetarist fikirlerin çoğunu benimsediğini iddia ederken; modern Keynesyenler ise meseleyi biraz değişik açıdan ele alarak, kendilerinin monetaristlerin ve rasyonel bekleyişçilerin en iyi fikirlerinin çoğunu aldıklarını söylemektedirler. Ancak dış gözlemcilere durum herhangi bir tarafın zaferinden çok bir uzlaşma olarak görülmektedir. Zira Keynesyenler ve rasyonel bekleyişçiler Federal Reserve'in dikkatini para arzından çok Gayrisafi Milli Hâsıla üzerinde yoğunlaştırmasını önerirken, monetaristler de bunu kabul etmiş görünmektedirler. Bu ise, daha gevşek para politikası ve düşük faiz oranlarını beraberinde getirecektir.

Bunun ötesinde, Keynesyenler hâlâ ekonominin sorunlarına çözüm bulmaktan uzaktırlar. Amerikan bütçe ve dış ticaret açıkları bu boyutta iken, kamu harcamalarını arttırmaktan ya da vergi indiriminden bahsetmek mümkün değildir. Ancak Keynesyenler yine de bu tür eski çözümleri özellikle Batı Almanya ve Japonya gibi yüksek dış ticaret fazlasına sahip diğer sanayileşmiş ülkelere tavsiye etmekten çekinmemektedirler. Önemli olan Keynesyenliğin ekonomik problemlerin çözümü için bir reçete sunmaktan çok, bu problemlerin analizinde kullanılabilecek yararlı bir çerçeve oluşturduğunun kabul edilmesidir.

◆ Bir insan, «para her şeyi yapar» dedi mi, her şey belli olmuştur: O adamın parası yoktur.

E. W. Howe

◆ Yaşayan insanların zekası, ölmüş insanlarla en iyi ilişkiyi kitaplar yoluyla kurar.

Bovee

◆ Gerçek şans oyun masasında iyi kâğıt gelmesi değil, insanın kalkıp eve gitme vaktini bilmesidir.

John Hay

◆ Biz insanları kendi değerleri için değil, bizde buldukları değerden dolayı severiz.

Byron

Serbest Piyasa Sınırlı Bankacılık

MEHMET UZER

24 Ocak'la Başlayan

YILLARDIR karma ekonomik sistem tartışılır, nasıl olması gerektiği çekiştirilirken, 24 Ocak kararlarıyla liberalizmin ilk adımı atıldı. Temel güdü serbest piyasa sisteminin yerleştirilmesiydi.

Kararlar sonrası, önce faizler serbest bırakıldı. Küçük bankalar, büyüklere kafa tutarcasına yüksek faiz verdiler. Yeterli görülmedi bu. Yerleşik bir sermaye piyasa düzeni olmadığı halde, bankerlik salgını başgösterdi. Göz yumuldu gelişmelere. Dargelirliler, daha çok faiz elde etmek için bankerlere yöneldi. Olay, birkaç bankanın ve bankerler ordusunun batınlığıyla (iflası) noktalandı. Kararı alan ve uygulamaya koyanlar çekilmeyi (istifa) yeğledi. Bankerzedelerin belli bir limite kadarki zararları, halen de tartışılabilircek yöntemle Hazine'den karşılandı. Daha sonra, konulan yeni kurullarla, faizler denetim altına alındı. Bankerler, bankaların işlev alanından uzaklaştırılırken, bankaların faiz belirleme serbestisine sınırlama getirildi.

Serbest piyasa, kambiyo sisteminde de bazı serbestileri gerekli kılmaktaydı. TPKK hakkındaki hukuksal durumun engel görülen noktalarında

uyarlamalar yapıldı. Kimseden, döviz nasıl elde ettiği sorulmayacaktı. Bundan beklenen, kara paranın bankalarda toplanması ve TCMB güdümlüne alınabilmesiydi. Ancak, uygulamada aksamalar görülünce, serbest kur sistemi 1.7.1985'ten başlayarak, TCMB'nın % 6 üst ve alt belirlemeleriyle sınırlandırıldı. Tahtakale kurları yine öndeydi. Bankaların döviz rezervi ise 1985/Ekim sonunda 2 milyar 307 milyon dolara düşmüş, dövizle ödenecek yüklenimler karşılanamaz olmuştu. T. Bankalar Birliği 14.2.1986'da Tahtakale'yi hedef alan operasyona girişti. Girişimin etkisiz kalışı, 14.3.1986'da % 5.2 dolayında devalüasyonu gerekli kıldı. Yetkililer «kur ayarlaması» adını verdiler buna. Hemen sonrasında, TCMB, bankalara tanıdığı serbestiyi % 1 alt ve üst limit ile daha da sınırladı.

Dışsatım Gelişim İsteniyordu

24 Ocak kararlarıyla, dışsatım serberliği başlatılmak istenmiş, dışsatımcıya özendirici prim ve vergi iadesi uygulaması iyice geliştirilmiş, ithal ikamesi kaldırılmıştı.

Diğer ülkeler karşısında başbaşa-lık direnim gücümüz tekstil alanında-ıydı. Dışsatımın % 30'a ulaşan bölümü de bu alandan kaynaklanıyordu. Kâr

yüzdesi elverişliydi. Üstelik, iç istem potansiyeli de yükselmekteydi. Bu görünüşü, 15-20 yıl öncesine kadar küçük bir azınlığın elinde bulunan tekstil sektörüne yeni girişimcilerin yatırım yapmasıyla devinim kazandı. Gerçekçi piyasa araştırması yapılmadan, çağdaş teknoloji getirilmeden, yatırımlara girildi. Bankalardan olabildiğince kredi alındı. Dış ve iç borçlanmalarla, tekstil «geliştiğini» duyurmaya çalıştı. İlk zamanda, dışsatımlarında artış da sağladı bu sektör. Ne var ki, pamuk ve pamuk ipliği dışsattımı da prim ve vergi ideleriyile desteklenmekteydi. Dolayısıyla, tarladan «yok» bedelle işgörene toplatılan pamuk, iç piyasaya peşin satılmak istendi. Tekstil üreticilerinin beklemediği bir finans darlığı başgösterdi.

Diğer taraftan, AET ve ABD başta olmak üzere, pek çok dış pazar, varolan kotalara yenilerini eklediler. Gümrük duvarları yükseldi. Yeni dış pazarlar bulmak umuduyla, yönetenlerle, işadamları kıtalararası turlara çıktı. Bir satıp, üç almak uğruna yeni pazarlar edinildi. Ancak, tekstilciye ivedi nakit para gerekiyordu. Oysa, piyasada dolaşan, milyarlarca liraya ulaşmış protestolu senet ve karşılıksız çeklerdi. Aslında, T. Ticaret Yasası'nda karşılıksız çeklere ilişkin, yapıcı hükümler bulunduğu halde, yeni bir «Çek Yasası» geliştirildi. Bu yasa, banka - müşteri ilişkilerini daha da zorladı. Çünkü, bazı bankalar, çek karşılığını ilgiliye ödeyip, firmaya da açıktan para kullanarak, daha sonra faizini tahsil etmekteydi. Böylesine uygulamaya, kısmen azaltıldı. Nakit elde etme yollarının birisi de böylece kısıtlandı.

Kısa dönemli borçlarını ödemek için, tekstil üretim fazlalıkları iç piyasa-

ya yönlendirildi. Kalite de düştü. Bankalar, bu sektöre artık kredi vermek arzusunda değildi. Hele batık banka paraları 3 trilyon lirayı bulunca, alacaklarının peşine düştüler. Küçük firmalardan başlayıp, giderek holdinglere kadar uzanan icrai işlemler yoğunlaştı. Kredi faizleri de dönem içinde yükselmişti iyiden iyiye. Tekstilcinin çıkar yolu Sultanhamam tefecileriydi. Bankerlik faciasından yarasız kurtulan kara para, sırdaş hesap ile kılıfa girerken, Sultanhamam'da yeniden yaşam buluyordu. Tefeci faizleri genelde aylık % 5-6'dan, sunu-istem denmesine göre % 7-8'lere, hatta gideerek % 10-12'ye kadar gelişti.

Hayal mi, Gerçek mi?

Bir ara dışsattımın sayısal verileri iyimserdi. Devalüe işlemleriyle TL değeri düşürülerek, dışsattımın göreceli artışına tanık olundu. Döviz rezervinin çoğaldığı konusunda kamuoyu oluşturulmaya çalışıldı. Bankalara bir serbesti daha getirildi. Yurt dışı bankalardan altın külçeler alındı döviz ödenerek. Altın ile dolar ve belki de Türk Lirası arasında serbest piyasaya göre denge kurulmak istendi. Parsayı varsıllar toplarken, işlemin riski bankaları daha fazla kuyumculuk yapmaktan uzaklaştırdı. Ucuz döviz alıp, pahalı satmak daha elverişliydi. TCMB kur belirleme limitlerini kısıtlasa da, munzam karşılık oranlarını yükseltip faizini düşürse de, dövizle bağlı bankacılık gelirleri iyiydi.

Ne var ki, gerçek anlamda büyük yatırımlar durmuş, IMF ve Dünya Bankası yetkililerinin önerileri uygulamada her zamanki öndeliğini korumuştur. Turizm gelirlerinde beklenen patlama, fitaldeki kıvılcımın feniye ulaşamayışıyla gerçekleşmemiştir.

Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın «1986 Yılı Ekonomik Raporu» verilerine göre, IMF ve garantisiz ticari borçlar, 19 milyar 979 milyon dolar ile dış borçların % 70.9'unu oluşturuyordu. Orta ve uzun vadeliydi bunlar. Bir de, 4 milyar 21 milyon dolarlık kısmı DTH'ından kaynaklanan 8 milyar 210 milyon dolarlık kısa vadeli borçlar vardı ki, 1987 yılında 1.3 milyar doları anapara ve 1.1 milyar doları faiz olmak üzere, yeni dış borçlanmalarla ödenmesi gerekiyordu. Kullanılmamış borçlarla birlikte, dış borç yükü 34 milyar 114 milyon dolara uzanmıştı.

Aynı Bakanlık, TBMM Plan - Bütçe Komisyonu'na; 1985 yıl sonunda 1 trilyon 31 milyar 800 milyon lirası tahvil, 490.3 milyar lirası bonodan kaynaklanan iç borç için 247 milyar lira faiz ödendiğini; 1986 yıl sonunda iç borçlanmanın 2 trilyon 217 milyar lirayı aşacağı ve 630 milyar lira faiz ödeneceğini; 1987'de 3 trilyon 47 milyar 100 milyon lirayı aşan iç borçlanmaya gidileceğini açıklıyordu. Toplanamayan vergi alacağı öylesine birikmişken, bu denli borçlanma gerekli miydi? Çünkü, 1986'nın ilk 8 ayında tahakkuk eden 5 trilyon 64 milyar liralık vergiden 3.6 trilyon liralık kısmının tahsil edildiği bilinmekteydi. Keza, bir gazetenin (1) araştırmasına göre, asgari ücretli bir kişinin yılda ödediği Gelir Vergisi 90.804.— TL, 100.000.— TL aylıklı bir işgörenin 385.236.— TL iken, İstanbul'da bir doktor yılda ortalama 589.656.— TL, avukat 414.703.— TL, konfeksiyoncu 415.758.— TL, ayakkabıcı 225.396.— TL ve taksi sahipleri 88.090.— TL vergi ödemekteydi.

DİE belirlemelerine göre, 1985 Ocak - Temmuz döneminde en fazla

dışsatım yapılan 10 ülkeye yönelik satışlar, 1986'nın aynı döneminde % 13.2 azalarak 3 milyar 236.2 milyon dolardan 2 milyar 809.9 milyon dolara düşmüştü.

Ülkemizle aynı yıllarda dışsatım seferberliğine başlayan Brezilya, Türkiye'de bir temsilcilik (Sab-Trading) açarak, 5 yılda 50 milyon dolarlık demir - çelik içerikli malını bize satarken, Irak ile olan Ticaret Anlaşma-mızdan da yararlanıp, kendini riske atmadan, reeksport yoluyla gelir sağlamış, 13 milyar dolarlık dışsatış fazlasına erişmişti. Ülkemizden yaptığı dışalımını yalnızca 1.5 milyon dolardı.

Ayrıca, ekonomimizde bir «enflasyon» öcüsü vardı ki, % 40'lardan pek aşağılara inmemiş, oranında artış olur korkusuyla bordro gelirlerine yaşam koşulları yeterli görülmuş, fakat emisyona gidilmekten kaçınılmamıştı. Öyle ki, 3.8.1986 itibarıyla 1 trilyon 987 milyar liralık emisyon, 15.10.1986'da 2 trilyon lirayı aşmıştı. Ancak, 1981 - 85 döneminde 1 trilyon 324 milyar lira Kurumlar Vergisi toplanırken, şirketlere 877 milyar lira vergi iadesinde bulunuluyor, piyasaya yeniden para giriyor, enflasyon durdurulamıyordu. Hatta, 17.3.1984 gün ve 2983 sayılı Yasa ile, piyasadan parayı çekmek ve iç borçlanmayı güzel görünümle kolaylaştırmak için «Gelir Ortaklığı Senetleri» gündeme geliyordu. Bu yöntemle % 50 net gelir garanti edilip faizlerin 6 aylık dönemlerde ödenmesi, dilendiği zaman paraya çevrilmesi, ihalelerde güvence olarak kabul edilmesi gibi kolaylıklarla faiz oranı göreceli olarak %62'lere çıkarken, bankaların faiz sınırlamalarına karşı bir girişim sözkonusu oluyordu.

İşte böyle bir ortamda «Hayal mi,

(1) Hürriyet, 20.10.1986.

gerçek mi?» tartışmaları başladı.

Döviz girdilerinin arttığı ileri sürülmeye devam edildi. Kanıtlamak için, çikita muzlar, parfümeri nesnelere, yabancı sigara ve çaylar, peynirler, demir - çelik içerikli mallar, kereste ve kömür dışalımını yapıldı. Pamuk ipliği ve tekstil ürünleri de alındı.

Çünkü, dışsatım artmıştı ve yalnızca tarımsal ürünler değil, sınai ürünler de satıyorduk dışarıya. Gün oldu, bazı dışsatımların paslı teneke, boş karton kutular olduğu açıklandı basında. Tepki gördü bu sav, yadsındı. Gün geldi, bir kısmının «hayali ihracat» olabileceğinden söz edildi. Belgelerle kanıtlanınca, konu resmen kabul gördü. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın «Planlı Dönemde İhracatı Teşvik Politikaları» raporu yayımlandı. Kısa adı İGEME olan İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi Genel Sekreterliği, raporun değerlendirilmesinde; «1980 yılında 55 milyar liralık vergi iadesine tabi dışsatım yapıldığını ve 4 milyar lira vergi iadesi ödendiğini, 1984'te 1 trilyon 583 milyar liralık dışsatım için 329 milyar lira vergi iadesi ödemesinde bulunulduğunu, bu dönemde vergi iade oranlarında önemli bir değişme olmadığı halde, vergi iadesine matrah oluşturan 1984 toplamının 1980'e göre % 2877 oranında artmasına karşın, vergi iadesindeki artışın % 6708 olduğunu» belirtiyordu. Raporda, 188 milyar dolarlık iadenin 1984'teki ek vergi iadelerinden kaynaklanmış olabileceği vurgulanırken, bunun ne kadarının gerçek dışsatımdan oluştuğuna kesinlik getirilemiyor ve «... bu yolla sağlanan haksız kazanç miktarının Hazine'ye büyük yük getirdiği söylenebilir.» deniliyordu. Yazık ki, yasalarımızda dış-

satımın «hayali» olarak yapılmasını cezalayan hükümler yoktu.

1986'nın ikinci yarısından birkaç ay almıştık ki, bu kez DİE ilk 6 aylık verileri değerlendirip, gelişme hızımızın % 7.8 olduğunu ileri sürdü. Yıllardır % 4'lerden pek yukarıya çıkamazken, 1986'da böylesi bir hız erişmeyi gerektiren somut veriler bulunmazken; açıklanan rakamın «hayal mi, gerçek mi» olduğu tartışıldı. Enflasyon oranında DPT, DİE, İSO arasında yaklaşımlık kurulamamışken, böylesi hızla yaklaşılamadığı da ekonomik çevrelerce vurgulanmaya çalışıldı.

Kişi başına milli gelirin arttığı savı öne sürüldü. Dolar karşısında ulusal gelir azalır, DPT'na göre son 7 yılda maaşlıların satın alma gücünün % 17 gerilediği belirtilirken, bu sav gerçek miydi?

Kaldı ki, DİE 1986/Ekim ayında kamu kesimi toptan eşya fiyatlarının % 5.1 ve özel kesim fiyatlarının % 3.4 arttığını, tüketim malları fiyat artışının bu ayda % 7.3 olduğunu belirlemişti. Gelir dağılımında tarımın payı 1970 yılında % 31.1, 1977'de % 29.1, 1980'de % 23.8 iken 1985'te % 17.5'e düşmüş; ücretlilerin aynı yıllarda % 31.1, 36.8, 26.7 ve 19.5 olarak bulunmuştu. Faiz, kira ve kârın gelir dağılımındaki payı ise, sırasıyla % 37.8, 34.1, 49.5 ve 1985'te 62.7'ye yükselmişti. Kıscası, varsıllardan yana bir gelişme. Global olarak ulusal gelirin kişi başına artışı gerçek olsa da, bunun dağılımında bir çarpıklık olduğu gerçeğini görmekteyiz.

Gerçek olan bir diğer konu ise, tekstil ve bankacılık sektörünün üst düzey yöneticilerinin kişisel gelirlerinin arttığıydı. Bir «sır» olarak gizlenen gerçeğe göre, transfer ödemelerinin 100 - 110 milyon liradan başlayıp, 500

milyon liraya kadar yükseldiği, aylık ücretlerin 1-2 milyon lira arasında değiştiği basına yansımıştı⁽²⁾.

Şu halde, hayal - gerçek arasında, tekstil ve bankacılık sektörü ne durumdaydı? Gerçekten kârlı oldukları için mi bunca para ödeniyordu üst düzey çalışanlarına? Böyleyse, neden tekstil sektöründeki yatırım yığılmasına karşın, holdinglere kadar batgınlık görülmektedir? Nasıl oluyordu da, türedi bankacılıkla ayda bir yeni banka kurulurken, batık alacakları 3 trilyon lirayı aşırıyordu? Nasıl oluyordu da, faiz vermediklerini öne süren, gelir payı dağıttıklarını savunan Arap-Türk finans kuruluşları yaşam buluyordu böyle bir piyasada?

Tekstil Sektörü Düşerken, Sınırlı Bankacılığa Doğru

Serbest piyasa sistemine geçilirken, büyüklerin küçükleri tüketme ve eritme olayı yaşanıyordu ekonomide. İyimser beklentilerin kötüsere dönüşmesi önlenmeliydi. İlk aşamada birkaç bankanın batgınlığı, diğer bankanın kurtarılması operasyonu ile genişlemeden önlenmeliydi. Şirketler ise teker teker siliniyordu. Kurtarma operasyonları bu alana da uygulandı; ama 1985 yılında toplam sermayeleri 10 milyar 678 milyon 583 bin liraya varan 243 firmanın batgınlığı gibi⁽³⁾, diğerlerinin batgınlığa düşmesi de önlenemedi. Her sektörden bazı «dev»ler yıkıldı gitti.

Önce, küçük montanlı alacaklar için küçük firmalar üzerine gitti bankalar. Gün geldi, batık krediler yükseldi. Büyük şirketlere yüklenilmeliydi. Başlangıcı, o tarihlerde işlevde bu-

lunan Hisarbank ve İstanbul Bankası yaptı. Sonucu, Kilimcilik Grubu'nun konkordato istemiyle bitti. İşkur, Başak Grubu, Aker Holding, Mavitan A.Ş., Puro - Fay Grubu, Libaş, Okumuş Holding, Zihni Grubu... Bunlar battıkça, bazı yöneticileri yurt dışına gitmekte buldu çözüm...

1986/Ekim'inin ilk haftasında Bursa'da, ilk kez yerli olarak üretilen mekiksiz dokuma tezgahının tekstil sektörüne girişi kutlanırken, bunun üretimde kullanılmasıyla yılda en az 100 milyar liranın üzerinde döviz tasarrufu sağlanacağı söyleniyordu. Birkaç gün sonrasında, tekstilin tanınmış ismi Örtel şirketinin iki ortağı M. Koyuncu ve Ceki İbrahimzade'nin bankalara, piyasaya, tefecilere 17 milyar lira borç takarak yurt dışına gittikleri basında yer aldı. İnterpol devreye girip, «Kırmızı Bülten» çıkarıp, yakalanmalarına yardımcı olacaktı. Çok geçmedi, TISK Genel Başkanı H. Narin'in bir bankaya 800 milyon lira borcu nedeniyle 2 evi ve bir fabrikasının haczedildiği duyuldu. Adı geçen kişi rakamı küçümseyerek «Bir haftalık cirom.» diyordu. Yani yılda 41.6 milyar liralık ciro. İster istemez, ödediği vergi merak ediliyordu. Hemen sonrasında Salihli Tekstil konkordato ilan etti ve sonrasında stok hammaddeyi üretme iznini kopardı. İGS ve Kip gibi kuruluşları bünyesinde toplayan Hazet Grubu, mallarını ve taşınmazlarını elden çıkarmaya başladı. İSO'ya göre bu firma ülkenin ilk 500 firması içinde yer alıyordu. Yıllık cirosu 6 milyar lira dolayındaydı. Ekim/1986 sonlarına doğru, günlük bir gazetenin ilk sayfasında büyük puntolarla bir başlık «35 Milyarı Vurdu Kaçtı» diyor-du, emprime kralı Jan Kürkçüoğlu hakkında. Haberin hemen yanında ay-

(2) Cumhuriyet, 28.10.1986.

(3) Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Eylül 1986, s. 59.

siyel müşteri olarak görüyor. Onun için, tekstil ihracatınızı ancak bizden yapacağınız tarımsal ithalata bağlı olarak serbestleştirebiliriz.» diyebilmişti. Bu sözlerin 10 gün sonrasında, Resmi Gazete'de Para Kredi Kurulu'nun bir kararı yayımlanıyor ve yıl sonuna kadar irmik dışsattımının destekleneceği, ton başına 12 dolar karşılığı Türk Lirası ödeneceği belirtiliyordu. Milli Produktivite Merkezi ise, İnegöl'deki toplantıda, yerli odun ve kereste üretiminin mobilya sanayiinin hammadmesini karşılayamadığı gerekçesiyle, 1985'te başlanan tomruk dışalımına devam edileceğini açıklamıştı. Demir - Çelik Üreticileri Derneği, 1.11.1986 günlü gazetelerde yer alan rapor özetinde «Aşırı ithalat mutlaka önlenmelidir.» yakınmasında bulunuyordu.

Bu karamsar tablonun tek sorumlusunun «bankalar» olduğu kanısı yerleştirilmeliydi. Bankalar; hem kredi faizlerini yüksek tutuyorlar, hem döviz alım - satımından büyük gelir sağlıyorlar, hem de batan şirketlere yeni kredi açmıyorlardı. Olmazdı böyle şey. Serbest piyasada bankacılık sektörü sınırlanmalıydı.

Ancak, bankalardaki döviz rezervi hiç de iyi değildi, 3 - 10 Ekim 1986 arasındaki bir haftalık sürede, TCMB'ndeki kullanılabilir döviz ve altın rezervi 28.5 milyon dolarlık azalmayla 2 milyar 146 milyon dolara düşmüştü ki, bunun da 1.48 milyar dolarlık kısmı DTH'larından oluşuyordu.

Yine de, 21.10.1986 tarihli Resmi Gazete'deki yayımlı «Kambiyo Rejimi Liberasyonu»na yeni boyutlar getirildi. Bugüne kadar bankalarca yapılan döviz alım - satım işlemlerini, «Döviz Büfeleri» açarak, yetki verilecek özel kuruluşlar da yapabilecekti. TPKK

mevzuatındaki bir değişiklikle çözümleniverdi bu konu.

Hükümetin 1987 için hazırladığı operasyon planında; tahvil faizlerinin serbest bırakılması, bu yolla özel sektörün 250 - 300 milyar lira fonu ucuz şekilde toplaması, TCMB'nın açık piyasa işlemlerine girmesi, bankalara kredi talebinin azaltılması, finans maliyetinin düşürülmesi konuları yer almaktaydı.

Dışsattımla ilgili kredi faizinde «enflasyon farkı iadesi» sistemi üzerinde de çalışmalar başlayınca, T. Dış Ticaret Derneği «Finansman darboğazının açılmasına çok önemli bir katkı sağlayacağı» görüşünde bulunup, destek verdi. Hatta, dışsattımın gerileme nedenleri ve alınması gereken önlemleri içeren bir rapor düzenledi. Bu rapor «TCMB kaynaklarından veya özel bankalardan faiz iadeleriyle desteklenen, enflasyon oranını aşmayan bir faiz oranı uygulanan sistemin geliştirilmesi, transit ticarete ve reeksport nedeniyle sağlanan net döviz Kurumlar Vergisi bağışıklığının getirilmesi, sermaye şirketlerinin dışalım da nakten ödemesi gereken güvencenin sözleşme veya senete dönüştürülmesi, dışsattım sigorta sisteminin oluşturulması, Teşvik Tebliği'nin 15. maddesine «Dışsattım taahhütü kapatılırken, dışalımda gümrük muafiyetli malların gerçekleşen dışsattım oranının, teşvik belgesindeki orandan farklı olduğu saptanırsa, eksik ödendiği belirlenen vergi iadeleri TCMB'nca ödenecektir.» paragrafının eklenmesi gibi istemlere yer veriliyordu. «Hayali ihracatın cezalandırılması» gibi bir husus düşünülmüyordu. Esasen, İGEME'nin yukarıda değindiğimiz raporu da, bu Dernek raporuna benzer içerikte öneriler taşımakta; hatta, haksız ver-

gi iadelerinin önlenmesi için «Sektörel düzeyde teşvik sağlanması, selektif politika izlenmesi, ithal girdisi yüksek sektörler maliyetinin altında ihracat yapılmasına olanak sağlayacak düzeyde teşviklerin önlenmesi, ihracat sigorta sisteminin gecikilmeksizin faaliyete geçirilmesi, ihracatçıya uluslararası piyasa, pazarlar ve fiyatlar konusunda bilgi sağlayacak bir bilgi bankasının kurulması...» öneriliyordu. Sanki, birlikte hazırlanmış iki rapor vardı ortada...

Bu arada 23.10.1986 günü gazeteler, bir «İthalat - İhracat Bankası»nın kuruluşunun son aşamaya geldiğini bildiriyordu. Banka, dışsatım kredisi sigorta sisteminin kurulmasında finansör ve sigortalayıcılık nitelik taşıyacaktı. Oysa varolan bankalardan biri veya birkaçına böyle bir görev verilmesi pekala mümkündü. Çok geçmedi, bu kez yerli bir bankanın İngiltere'den «Merckart Bank» ile anlaşma imzaladığı, ülkede Morgan Grenfell şubesinin açılacağı duyuldu. Serbest bölge sistemi ise, birkaç yabancı bankayı çoktan getirmişti ülkeye. Bankalar ordusu döviz toplamaya özendirilmişti, 24 Ocak kararları uzantısında. Geleceklerdi elbette.

1986/Kasım ayına girerken, tek suçlu bankacılık sistemi olarak görüldü. İvedi bir operasyon daha yapıldı. Mevduat faizleri 4 puan düşürüldü. Mevduat toplamalarında bankalara büyük bir darbeydi bu. Aslında

◆ Bir makina eli olağan insanın işini görür; hiçbir makina olağanüstü bir insanın işini göremez.

Elbert Hubbard

paralar köprü senetlerine, baraj gelir ortaklığına akmalıydı. Döviz alış kurları da yükseltildi. Mini devalüasyon, yine «kur ayarlaması» adını taşıdı. Bu işlemle bankalara «Yüksek kur uygulamazsan, dövizini ben alırım.» denilmek istendi, TCMB aracılığıyla. DTH'nda biriken paraların % 35'inin kredi olarak dağıtılmasına karar verildi. Yüksek faizle döviz toplayan küçük bankalar uyarıldı. Döviz alım - satım işlemine 15 günlük vade sınırı getirilerek, spekülasyon önlenmek istendi. Bu kur ayarlama gününde Tahtakale'deki azınlığın bir anlık kazancı 300 milyon lira dolayındaydı.

1986 biterken, bankacılık sistemi gerçekten bazı sınırlamalar içine alınmıştı. Sonuçta bankalar; yüksek faizle döviz toplayıp, bu borçlarla ucuz TL kaynak yaratamayacaklar, fazlaca dövizli mevduatı olan kamu bankaları bunu kredi olarak aktarmaya zorlanacak, bankalar döviz pozisyonlarını bü yütemeyecek, devalüasyon kârlarını artıramayacaklar. Bankalar, kendi aralarında döviz hesabı açarak aktif - pasif dengesini kurmaya çalışacak. Döviz alım - satım kurlarında TCMB'ni aşamayacaklarından, kâr marjları düşecek. Piyasaya «döviz büfeleri» gireceğinden, dövize yönelik çalışmalardan giderek vazgeçilecek. Kâr alanını, iç piyasaya kredi satmakta arayacaklar. Kredi faizleri yüksek olduğundan da, faiz oranını düşürmeleri kaçınılmaz olacak. Hükümetin istediği de bu zaten. Peki, ya batık 3 trilyon lira ne olacak? Bu, 24 Ocak'ın tersine dönüşü olduğuna göre, onu da bankalar düşünsün.

Derginin Notu : Yukarıda sunulan yazı 15 Kasım 1986 tarihinde kaleme alınmıştır.

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

Geçtiğimiz Dönemin Olayları

ÜLKEMİZİN ekonomik konularını ilgilendiren hususlarda hemen her ay yeni tedbirlerin alınarak yürürlüğe konulduğu bilinmektedir. Ocak ayı tedbirler bakımından durgun geçmekle beraber, değişik ekonomik olayların yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu arada bazı sorunların hâlâ çözüm beklediği, bazı girişimlerin ise herhangi bir sonuca ulaşmadığı gözlemlenmektedir. Aşağıda bu olaylardan bir kısmı ele alınarak kısa açıklamalarda bulunulacaktır.

- Enflasyon hızı tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından yapılan açıklamalara göre; Toptan Eşya Fiyatları Endeksi % 24.6, Tüketici Fiyatları Endeksi ise % 30.7'dir. Üzerinde asıl tartışılan konu, fiyat endekslerinin hazırlanış biçimidir. Genelde DİE'nin vermiş olduğu rakamlar kuşku ile karşılanmakta ve açıklanan oranların gerçek fiyat artışlarını yansıtmadığı ileri sürülmektedir. Bu konuda İstanbul Ticaret Odası'nca yürütülen ve en az bir yıl sonra sonuçlanması beklenen çalışmadan daha doğru bilgilerin edinileceği anlaşılmaktadır. Enflasyon hızı konusunda çeşitli kuruluşlarca açıklanan oranlar değişik olsa da, bir gerçek ortadadır: Tüketicilerin geçim güçleri yetersizdir. Özellikle dar ve sabit gelirliler geçim sıkıntısı çekmektedirler.

- İş âleminin sorunları, değişik açılardan tartışmalara neden olmaktadır. Genel fiyat artışları yüzünden, özellikle belirli konularda uzmanlaşmış küçük ve orta çaplı işletmeler nakit sıkıntısı çekmekte, işadamlarının sermayeleri erozyona uğramaktadır. Bu durum firmalar arasında «ayakta durabilmek» mücadelesi olarak ifade edilmektedir. Bazı firmalar ise ana uğraş alanlarının yanı sıra çeşitli işlere girerek dengeyi kurmaya çalışmaktadırlar. Ancak, ülkemizde, orta ve küçük çaplı işletmeleri yönlendirecek ciddi çalışmalar olmadığından, yan işlere giren firmaların bir süre sonra yeni sorunlarla karşılaşmaları olasıdır.

Büyük çaplı işletmelerin ana sorunu, kredi faizlerinin yüksekliğinden kaynaklanmaktadır. Hükümetin mevduat faizlerini düşürmek suretiyle kredi faizlerini indirme politikası kısmen etkisini göstermişse de, işadamları ve sanayiciler bu önlemi yetersiz bulmaktadırlar. İfade edildiğine göre; kredi faizlerindeki küçük indirimlerin, ürün maliyetlerinin düşmesinde etkisi olmayacaktır. Öte yandan Başbakan Özal'ın, hükümetin üç yıllık icraatı ile ilgili olarak yaptığı konuşmada, «devletin temel politikasının özel sektörün teşviki» olduğunu belirtmesi, bazı

ümitlenmelere ve beklentilere yol açmıştır. Bu konuşmanın uygulamadaki sonuçlarının ne olacağı henüz kestirilememekle beraber, kamuoyunda kısaca «şirket kurtarma tasarısı» olarak bilinen kanun tasarısının, iş âleminin sıkıntılarını gidermek ve üretimi kesintiye uğramadan sürdürmek amacıyla hazırlandığı ifade edilmektedir. Söz konusu tasarının son şekli henüz belli değildir. Ancak, bazı şirketlerin sigorta ve vergi borçlarının ertelenmesi, sermaye piyasasının teşviki, bazı vergilerde indirimle gidilerek işadamlarına nefes alma imkânının sağlanması gibi tedbirlerin getirilmek istendiği anlaşılmaktadır.

- Bazı firmalarda gözlemlenen sıkıntının bankalara da yansımından endişe edildiğine, daha önceki yazılarımızda değinmiştik. Nitekim, geçtiğimiz dönemde, bazı kamu ve özel bankaların güç durumda oldukları söylentileri yaygınlaşmıştır. Hatta, kamuoyunu telaşa düşürmek için konunun çok kapalı tutulduğu, basın organlarında haber olarak yer almıştır. Bu olayın nasıl bir sonuca bağlandığı kesin olarak bilinmemekle beraber, şirket kurtarma operasyonunun hızlanmasına katkısı olacağı muhakkaktır. Bu arada yapılan zayıf bankaların Kamu Ortaklığı Fonu tarafından satın alınacağı da söylenmektedir. Gelişmelerden, bankaların iyileştirilmeleriyle ilgili yeni önlemlerin alınacağı anlaşılmaktadır.

- İş âlemini ilgilendiren diğer bir olay, TÜSİAD'ın yönetiminde yapılan değişikliktir. Türk işadamları ve sanayicilerinin kurdukları TÜSİAD, bazı fonksiyonlarını tamamlamış bulunduğundan, yeni bir atılım içine girmek zorunluluğunu duymuştur. Bu atılımın, hükümetin özel sektörü destekleme politikası ile işbirliği içinde gelişmesi beklenmelidir.

- Geçtiğimiz ay, ülkemiz için olumlu olarak nitelediğimiz diğer bir olay, ünlü işadamı ve sanayici Vehbi Koç'un, Milletlerarası Ticaret Odası tarafından dünyada «Yılın İşadamı» seçilmesidir. 60 yılı aşkın bir mazisi olan Koç Topluluğu'nun, iş âleminde kurumlaşma yolundaki katkıları ve öncülüğü herhalde takdire şayandır. Bu gelişmede en büyük payın, iki yıl önce kendisini emekliye ayıran ve artık sadece sosyal ağırlıklı konularla uğraşan Vehbi Koç'a ait olduğu bilinmektedir.

- İhracatçı Birlikleri'nin kapatılması ya da yeniden düzenlenmesi konusu da halen tartışmaları süren bir olaydır. İhracatçı Birlikleri'nin eski yöneticilerine

◆ Eğer bir kimseyi hiç kimse sevmiyorsa, bunun nedenini araştırmalıdır; eğer bir kimseyi herkes seviyorsa, bunun da nedenini araştırmalıdır.

King Dse

◆ Çok kez söylediklerimiz yüzünden kazandığımız düşmanlar, yaptıklarımız yüzünden kazandığımız dostlardan daha çoktur.

Elbert Hubbard

göre, bu kuruluşlar artık fonksiyonlarını yitirmişlerdir ve dolayısıyla bunların Ticaret Odaları'na bağlanmaları gerekmektedir. İhracatçı Birlikleri'nin halen görevli bazı yöneticilerine göre sorunu, tekrar seçilemeyen eski yöneticiler yaratmaktadır. Bilindiği gibi, 6 Aralık 1986 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren yeni düzenlemeye göre; ihracatçı Birlikleri'nin ilgi alanına giren konularla uğraşan imalatçı - ihracatçılar, birliklere üye olmak zorundadırlar. Gerçekte, ihracatın gelişmesiyle ilgili her kişi ve kurum, birliklere üye olmalıdır. Ülkemiz için büyük önem taşıyan ihracat konusunda, çözüm bekleyen birçok sorun varken, bunlara yenilerinin eklenmesi ve ihracatçılar arasında huzursuz bir ortam yaratılması gereksizdir.

- Ülkemiz ekonomisi ve dış ticareti bakımından çok önemli bir olayı geçen ay yaşamış bulunuyoruz. Bu olay, Mersin'de açılan «Serbest Bölge»dir. Her ne kadar bazı eksiklikleri varsa da, faaliyete başlamış olan Mersin Serbest Bölgesi ile, uluslararası ticaret sahasına oyunun kuralları ile girilmesine imkân sağlayacağına inandığımız bir uygulama dönemine başlanmıştır. Modern anlamda uygulamasında geç bile kalınmış bulunan serbest bölge çalışmalarıyla, ithalat ve ihracatın büyük bir hızla gelişeceği muhakkaktır.

Geçtiğimiz dönemde meydana gelen bazı olayları kısaca açıkladıktan sonra, ay içinde yürürlüğe giren birtakım mevzuatı özetlemeye çalışalım.

Vergi İdaresini Geliştirme Fonu Yönetmeliği

25 Aralık 1986 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan «Vergi İdaresini Geliştirme Fonu Yönetmeliği»; Fon'un yönetimi, işleyişi, harcama esasları ve Fon'a ilişkin diğer hususları düzenlemektedir. Fon'un kaynakları; her yıl tahsil edilen toplam vergi gelirlerinin, bir önceki toplam vergi gelirlerine ulaşıncaya kadarki kısmının binde 5'i ile bir yıl önceki yıl vergi tahsilatını aşan vergi gelirlerinin yüzde 1'i; ayrıca T.C. Ziraat Bankası cari hesabına tahakkuk ettirilecek faiz ve sair gelirlerden oluşmaktadır. Yönetmelik 1.1.1986 tarihinden itibaren geçerli olacaktır.

Konut Edindirme Yardımı Yapılması Uygulama Yönetmeliği

17 Ocak 1987 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan, «Memurlar ve İşçiler ile Bunların Emeklilerine Konut Edindirme Yardımı Yapılması Hakkındaki 3320 Sayılı Kanun'un Uygulama Yönetmeliği»; kanunun uygulama esaslarını düzenlemekte, yardımın yapılması, nemalandırılması ve kullanılmasına ilişkin esasları açıklamaktadır. 10 veya daha fazla memur ya da işçi çalıştıran her işyerinden ve emekli kurumlarından aylık alanlara uygulanacak olan bu yardım, 1.1.1987 tarihinden itibaren başlamış bulunmaktadır. İşyerleri yardıma hak kazananlar için; ilk 6 ayda her ay 3.500.— TL, ikinci 6 ayda her ay 7.500.— TL, üçüncü 6 ayda her ay 10.000.— TL, dördüncü 6 ayda her ay 13.000.— TL ve kalan sürede her ay 16.000.— TL yardımda bulunacaklardır.

Bağımsız Denetim Kuruluşlarına İlişkin Tebliğ

16 Ocak 1987 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğ ile, bankalarda inceleme yapılabilecek «Bağımsız Denetim Kuruluşları»nın belirlenmesine ilişkin

esaslar ve şartlar açıklanmıştır. Tebliğ, sözü geçen kuruluşların; kuruluş şartları, faaliyetleri, yönetimi, denetimi ve yükümlülüğü ile ilgili esasları belirtmektedir.

Reeskont Faiz Oranları

Merkez Bankası'nın reeskont kredilerine uyguladığı faiz oranlarının 3 puan düşürüldüğü bildirilmiştir. Buna göre % 48 olan faiz haddi % 45'e indirilmiştir. Öte yandan ihracat kredi faizi de % 38'den % 35'e indirilmiş bulunmaktadır.

Yeni Zamlar

Geçtiğimiz Ocak ayı yeni zamlara sahne olmuştur. Fiyat artışlarından bazıları kısaca belirtmekle yetiniyoruz.

- Tofaş'ın ürettiği otomobillerin fiyatlarına % 7.7 ile % 8.4 arasında değişen oranlarda zamlar yapılmıştır. Bu arada Ford Taunus otomobillerin fiyatları da artırılmıştır.
- Arcelik'in ürettiği beyaz eşyaların fiyatlarına % 11 ile % 16 arasında değişen oranlarda zamlar yapılmıştır. Bu ürünler arasında buzdolabı, çamaşır makinası, bulaşık makinası, süpürge (vb.) yer almaktadır.
- Öte yandan inşaat malzemeleri, lastik, çeşitli yedek parça, hırdavat ve Kadıköy - Karaköy arası vapur ücretleri de zam gören mal ve hizmetler arasında yer almaktadır.



İş Bankası, bankacılık hizmetleriyle olduğu kadar, kültür ve sanat etkinlikleriyle de "güven" simgesidir.

Sanatımızın ve sanatçımızın tanınmasında, ulusal kültürümüzün çağdaş boyutlara ulaşmasındaki etkinlikleriyle...

TÜRKİYE İŞ BANKASI
"Paranızın, istikbalinizin emniyeti."

YENİ YAYINLAR

M. TARIK YAŞA

İNGİLİZCE MESLEK BİLGİSİ

- Ekonomi
- Maliye
- İşletme

TECER, Doç. Dr. Meral; Genişletilmiş İkinci Baskı, Yargı Yayınları: 2, Ankara - Kasım 1986, 256 sayfa, 2.100.- TL (*).

Gazetelerde yayımlanan, çeşitli işletme ve kuruluşlara ait «eleman arıyor» ilanları incelendiğinde, ortak bir özellik dikkati çekmektedir. İş konusu ne olursa olsun, aranan elemanda bulunması istenilen niteliklerin başında «yabancı dil bilgisi» gelmektedir. Son yıllarda bu uygulama o denli yaygınlaşmıştır ki, en ilgisiz işler için bile, «yabancı dil bilme» ön koşul olarak ileri sürülmektedir. Öte yandan yabancı dil bilme zorunluluğu, sadece işe girmek isteyenler için değil, herhangi bir yüksek öğretim kurumunda «araştırma görevlisi» olmak veya özellikle yurt dışında lisansüstü öğrenim görebilmek ama-

ciyla kamu ya da özel eğitim kuruluşlarının burslarından yararlanmak isteyen üniversite mezunları için de söz konusudur. Ülkemizde «yabancı dil» deyince de, ilk akla gelenin ya da en çok rağbet görenin «İngilizce» olduğu gözlemlenmektedir.

Bu kısa girişten sonra hemen belirtelim ki, Sayın Tecer'in çok sayıda yabancı ve yerli kaynaklardan yararlanarak hazırladığı «İngilizce Meslek Bilgisi» adlı kitap, alanında bir boşluğu doldurmaktadır. Yazarın da ifade ettiği gibi; «Ülkemizdeki yüksek dereceli okulların çoğunda izlenen yabancı dil programları, yöntem ve içerik itibarıyla öğrencilere ilgili oldukları bilim dalında okuma, çeviri yapma ve yazma becerisi kazandırmaktan uzaktır. Oysa İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana uluslararası ekonomik ve ticari ilişkilerin giderek yoğunlaştığı görülmektedir. İçinde bulunduğumuz koşullar altında, kamu kuruluşlarının ve özel işletmelerin yönetici, uzman ya da sekreter kadrolarında çalışan kişilerin, yabancı dil bilgisinden yoksun olarak görevlerini etkinlikle yerine getirmeleri hemen olanaksızdır.»

Kitap dört bölümden oluşmaktadır. «İngilizce - Türkçe Okuma Parçaları»na ayrılan birinci bölümde; eko-

(*) Kitabı satın almak isteyenler, «Yargı Kitap ve Yayınevi, Zafer Çarşısı No. 22; Yenışehir - Ankara» adresine başvurmalıdır. Telefon (Ankara): 33 51 27.

nomi, maliye ve işletme konularına ilişkin 18 metin yer almaktadır. Sırasıyla önce İngilizce metinler, sonra bu metinlerde geçen sözcüklerin Türkçe karşılıkları ve nihayet metnin Türkçe tam çevirisi verilmektedir. Bu arada yabancı dil bilgisini kendi çalışmalarlarıyla ilerletmekte olanların te-

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler

ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören

- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

(KDV Dahil)

1986 yılı cildi	: 6.000.— TL
1985 yılı cildi	: 5.500.— TL
1984 yılı cildi	: 4.500.— TL
1983 yılı cildi	: 4.000.— TL
1982 yılı cildi	: 3.500.— TL
1981 yılı cildi	: 3.000.— TL
1980 ve öncesi	: 2.500.— TL

Önemli Not : (1) Öğrenciliğini belgeleyenlere % 50 İndirim uygulanır. (2) Ödemeli postalamaya yapılmaz. (3) PTT ile gönderilmesini isteyenlerin cilt bedeline posta pulu karşılığı 190.— TL ilave ederek önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

İSTEME ADRESİ :

Binbirdirek Mahallesi
Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon : 526 34 11

lafuz güçlükleri dikkate alınarak, önemli sözcüklerin basit bir fonetikle okunuşları da gösterilmektedir.

İkinci bölüm «Türkçe - İngilizce Çeviri Örnekleri»ne ayrılmıştır. Bu bölümde ekonomi, maliye ve işletme konularına ilişkin 140 Türkçe tümce ve bunların İngilizce çevirileri verilmektedir. Gerek Türkçe tümcelerde gerek bunların İngilizce çevirilerinde, önemli görülen sözcük ve deyimlerde değişik harufat karakteri kullanılarak, okurun dikkati bunlara çekilmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölüm «İş Mektupları»na ayrılmıştır. Bu bölümde ticari yazışmalarda yaygın bir şekilde kullanılan pek çok tümce kalıpları konu başlıklarına göre ayrılarak ve İngilizce olarak verilmiştir. Yapılacak küçük değişikliklerle, okurun bu kalıpların sayısını artırması mümkündür.

Dördüncü bölümde «Kavramlar Sözlüğü ve İngilizce Kısaltmalar» yer almaktadır. Kavramlar sözlüğü, mesleki kavramların yanı sıra günlük kullanımlarda sık sık karşılaşılan sözcükleri de kapsamaktadır. Alfabetik olarak düzenlenen bu bölümde yaklaşık 3000 sözcüğün ve deyimlerin Türkçe karşılıkları ve anlamı açıklanmaktadır. Bu bölüm, ticari faaliyetlerde en çok kullanılan İngilizce kısaltmalar ve bunların açık yazılmalarıyla son bulmaktadır.

Kitabın sonunda konulara ilişkin oldukça geniş bir «Kaynakça» yer almaktadır. Kitap ekonomi, maliye ve işletme dallarında, sadece İngilizce meslek bilgilerini artırmak isteyenler için değil; lisansüstü öğretim programlarını izlemek ya da akademik çalışma yapmak isteyen üniversite mezunları için de yararlı bir kaynak niteliğindedir.

BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA



devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

• muhtelif tip vinç • asansör • sondaj • havai nakliyat • TELEFONİK-TELEGRAF-TELESTİ
• emaden ihraç • dozer • akıyapır • ekskavatör • deniz DİKME • GERME • MANEVRA
• elektrik nakilleri • topraklama • televizyon antenleri • dikme HALATLARI
• yatak koltuk yaylarında • elektrik jant TELLERİNDE
• yüksek rezistanslı ÇELİK TELLER



**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

1957' den beri

“ENKA”

Enka İnşaat, 30 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.



ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY

Tel.: 172 25 40 (20 hat); Telex: 26 490 enas tr 26 139 pima tr.

